

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ—ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Γ. Κ. ΠΩΠ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΩΡΕΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ ΤΟΥ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΦΥΛΛΟΥ

ΕΤΟΣ Δ'—ΑΡΙΘ. 2

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο ΕΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΩ ΤΥΜΒΟΣ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ
Ο ΤΟΠΟΣ ΘΑΝΑΤ. ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΝ ΕΝ ΠΡΩΣΣΙΑ
ΝΥΚΤΕΣ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ
ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΥΠΟ ΤΙΤΟΥ
ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
365 ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ
Η ΝΙΚΑΙΑ ΤΗΣ ΒΙΘΥΝΙΑΣ
ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΑΙ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟ 1910
ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΝΗΣΟΙ—ΚΕΡΚΥΡΑ
Η ΥΠΟΤΙΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣ. ΧΡΕΩΓΡΑΦΩΝ
ΤΕΜΠΗ
ΠΕΡΙΓΗΓΗΣΙΣ ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΩΝΣΤ. Ν. ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΟΥ
ΗΡ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΑΓΑΝΕΛΗ
† ΔΗΜ. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ
ΧΡΗΣΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΟΥ
Γ. ΙΑΚ. ΚΑΛΑΪΣΑΚΗ
ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ
ΡΑΧΗΑ
ΑΡΘΡΟΝ ΤΗΣ «ΚΟΔΩΝΙΑΣ»
ΑΘ. Ι. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΡΑΓΟΥΜΗ

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 2.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ «ΑΘΗΝΑΙ»,

1911

[Οἱ συνδρομηταὶ λαμβάνουσι τὸ Μηνιαῖον Παράρτημα ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως. Οἱ τακτικοὶ ἀναγνώσται ὀφείλουσι νὰ πέμπουν εἰς τὰ Γραφεῖά μας κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς τὰ δελτία τῶν ἀγορασθέντων φύλλων τῶν « Ἀθηνῶν » διὰ νὰ λάβωσι τὸ Παράρτημα παρὰ τῶν Ὑποπρακτορείων τῶν Ἐφημερίδων δωρεάν καὶ ἀπηλλαγμένον ταχυδρομικῶν τελῶν].

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

* Ο ΕΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΩ ΤΥΜΒΟΣ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ *

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μεγάλη τῶν Ἑλλήνων νίκη εἶχε συντελεσθῆ, καὶ οἱ εὐδαίμονες νικηταὶ εὐσεβεῖς, ὡς πάντοτε, ἐτέλουν χαριστήρια τοῖς θεοῖς καὶ ἀφιέρουν αὐτοῖς πλουσίας ἐξ ἀμυθῆτων λαφύρων δεκάτας. Ἐπὶ δὲ τῆς χαλκῆς στήλης τῆς ὑποβασταζούσης χρυσοῦν τρίποδα—ἦτο δ' ἀφιέρωμα τῷ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνι—ὁ κατὰ τὴν ἀείμνηστον ἐκείνην μάχην ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων ἤξιώσεν ἀλαζονικῶς νὰ ἐπιγραφῇ δίσιχον ἐπίγραμμα ἀπονέμον εἰς αὐτὸν καὶ μόνον τὴν τιμὴν τοῦ καταπληκτικοῦ ἐκείνου θριάμβου. Τὸ διάβημα τοῦτο κατετάραξε τοὺς Ἕλληνας. Ὁ ἀρχιστράτηγος λοιπὸν αὐτὸς μόνον, σ τ ρ α τ ὸ ν ὦ λ ε σ ε Μ ἦ δ ω ν, ὡς διεκήρυττε τὸ δίσιχοι ; Καὶ οἱ στρατιῶται ; Οἱ ἀφανεῖς ἐκεῖνοι ἦρωες, τάνωνμα ἐκεῖνα θύματα τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγίου ἐνθουσιασμοῦ, τῆς κρὸς τὴν πατρίδα ἐνθέρμου ἀφοσιώσεως ;—Τὸ αἰτοπον διωρθώθη καὶ ἐπὶ τῆς στήλης ἐκείνης ἐπεγράφησαν τὰ ὀνόματα τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, αἵτινες μετέσχον τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης. Τὰ ὀνόματα ταῦτα δύναται τις καὶ σήμερον ν' ἀναγνώσῃ, διότι μέρος τοῦ ἀφιερώματος ἐκείνου σώζεται νῦν εὐρισκόμενον ἐν τῇ πλατείᾳ Ἀτμειδᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀνάλογός τις ἐξέγερος τρωθείσης λαϊκῆς φιλοτιμίας προεκάλεσεν, ὡς εἶνε ὀλίγοις μόνον γνωστόν, τὴν ἴδρυσιν τοῦ ἀπερίττου τῶν Ἡ ρ ὠ ν τ ὑ μ β ο υ, ἧτις ἀνέδειξε τὸν

μετ' ἐπαινετῆς ἐπιμελείας καλλιεργηθέντα ἔκτοτε κῆπον τὸν Κεραμεικὸν τοῦ Μεσολογγίου.

Τὰ δοτὰ τῶν μεγαλωνύμων τῆς Ἐξόδου θυμάτων, λείψανα σμικρὰ ἀητιτήτων τῆς Πατρίδος προμάχων, ἐκείνο ἐκεῖ που ἀποτελοῦντα ὑψηλὸν σωρόν, εἰς δὴν πολλάκις ἀνήρχοντο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ παῖδες, σεβαστοὶ τῆς σήμερον γέροντες, οἷς ὑφείλω τὴν διήγησιν ταύτην. Ἡ ἀναρχίχης δ' ὁμως αὕτη πολλάκις ἐγίνετο κατὰ παραγγελίαν εὐλαβῶν ξένων προσκυνητῶν, οἵτινες κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἔτη ἦσαν συνήθεις ἐν Μεσολογγίῳ. Οὗτοι λοιπὸν προέτρεπον τοὺς εἰρημένους παῖδας ν' ἀνέρχωνται ἐπὶ τοῦ σωροῦ ἐκείνου καὶ ν' ἀνευρίσκωσιν δοτὰ φέροντα πολλὰ ἔγχρη τραυμάτων,—καὶ τοιαῦτα δοτὰ ἦσαν πολυπληθῆ,—αἵτινα παρελάμβανον μεθ' ἑαυτῶν ὡς ἱερὰ κειμήλια οἱ εὐγενεῖς ἐκεῖνοι θαυμάσται τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς ὑπὲρ πατρίδος θυσίας.

Ἡ εὐσεβὴς αὕτη...ἱεροσυλία ἐξηκολούθησεν ἀδιάκοπος μέχρι τοῦ ἔτους 1836. Τότε διαταγῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἤρξατο ἡ ἴδρυσιν τοῦ ἐν τῷ Ἡρώφῳ μνημείου τοῦ Μπότσαρη. Τοῦτο ἐξηθέτισε σφόδρα τοὺς κατοίκους τοῦ Μεσολογγίου· οὐχὶ βεβαίως διότι τὰ τίμια τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος λείψανα δὲν ἐλάτρευον τὸν ἀθάνατον συναγωνιστὴν, ἢ διότι δὲν ἔκρινον ἱερὰν τῆς ἐλευθερωθείσης Πατρίδος ὑποχρέωσιν νὰ γεραίρῃ τοὺς

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1839

Κεφάλαιον ἐγκεκριμένον £ 600.000

Κεφάλαιον καταβεβλημένον £ 315.510

ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ.—ΓΕΝΙΚΗ ΔΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ,
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθος, Πάτρας,
Ναυπλίῳ, Πειραιεῖ, καὶ Τριπόλει.

ΟΡΟὶ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Οἱ τόκοι τῶν καταθέσεων ὀρίσθησαν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1910 ὡς κάτωθι :

1) Εἰς Δραχμὰς

3 0)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς πρώτην ζήτησιν μέχρι Δραχμῶν 100.000
1)2 0)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς πρώτην ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν
ἐτῶν. Δραχμῶν 100.000 ποσῶν.

3 1)2 0)ο εἰρησῶς διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2
4 0)ο » » » » » 2 ἔτη » 4
4 1)2 0)ο » » » » » 4 » καὶ ἐπέκεινα.

(2 εἰς Chèque ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας

3 0)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς α' ζήτησιν ἄνευ ὀρίου ποσοῦ.
3 1)4 0)ο » » » μετὰ 6 μῆνας
3 1)2 0)ο » » » » 1 ἔτος
4 1)2 0)ο » » » » 2 ἔτη
4 1)2 0)ο » » » » 2 ἔτη κατέπεκεινα.

Αἱ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς 8 εἶδος ἐγένετο κατάθεσις, παντὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

ήρωϊκούς της ελευθέρως αδιτης εργάτας· πάν τουναντίον· ή τελεία συναίσθησις της υποχρεώσεως ταύτης ελληρούς πικρίας την μεγάλην καρδίαν των άφελών εκείνων και τραχέων πολεμιστών, αναλογιζομένων δι' το ήτο χειρίστη εκδήλωσις της υποχρεώσεως ταύτης οία δήποτε μονομερής αδιτης και άριστος εκπλήρωσις. Έφ' όσον τα όσα της άειμνήστου εκείνης φρουράς, ής ή πολιορκία και έξοδος έμειναν μοναδικά εν τη ιστορία, εφθείροντο εκάτ' υπό τας διηγεσεις της άτμοσφαιρας ζηργίας, ούδαμώς έπιερέπετο κατά την αδιτηράν αλλά δικαίαν λογικήν των επιζησάντων συμπολεμιστών να γένηται σκέψις περί ιδρύσεως άλλου μνημείου, όσον δήποτε και αν ήτο επιβεβλημένη και αδιτη. Καί επειδή ή λαϊκή όργή άπαξ υπεκκαυθείσα δέν δύναται κατοπιν εύκόλως να περιορισθί έντός των προσηκόντων όρων, οι εργάται οι εις τό ειρημένον μνημείον εργαζόμενοι τάχιιστα κατενόησαν, δι' ή εξακολούθησις αυτού παρά την καθ' εκάστην χορηγουμένην αυτοίς στρατιωτικήν βοήθειαν ήτο πάντως αδύνατος άνευ κινδύνου της ίδιας ζωής. Ταύτα πάντα διεμηνύθησαν τοίς άρμοδίοις, οις ένειπίθησαν την προσήκουσαν σισθησιν. Μετ' όλίγον πλήρεις ιεράς χαράς έμάνθανον οι επιζώντες ήρωες του Μεσολογγίου, ότι εύπρεπής τύμβος έμελλε να καλύψη τα όσα συναγωνιστών άθανάτου μνήμης.

Δύο σχέδια υπεβλήθησαν τότε υπό την ύψηλήν έγκρισιν του Βασιλέως· του ένδός βάσεις υπέκειτο ο Έλληνικός προϊστορικός τάφος, τό δ' έτερον ειχεν Αιγυπτιακήν την προίλευσιν. Έξ αυτών προεκρίθη δια λόγους, υποθέτω, καλλιτεχνικούς τό δεύτερον· δέν έμεινεν δ' όμως εν τή παρόδω των ειών άνευ τροποποιήσεων, αίτινες, μικράι καθ' έαυτάς, φαίνονται εν ιούτοις τώ ειδότι· πρόδηλοι άλλοιώσεις του αρχικού οικοδομήματος. Τούτων τελευταία εινε ή πρότινων ειών γενομένη προσθήκη επί της κορυφής του κωνοειδούς τύμβου σταυρούμαρμαρίνου, εύσεβοϋς δωρεάς της ήμετέρας Βασιλείσης. (1)

Έν Μεσολογγίω μηνί Όκτωβρίω 1910
ΚΩΝΣΤ. Ν. ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΟΣ
Γυμνασιάρχης εν Μεσολογγίω

(1). Πρό τεσσάρων ειτών κατηρτίσθη πολυμελής επιτροπή, ίνα συλλέξη εράνους προς έξωραϊσμόν του εν Μεσολογγίω Έρώφου, όπερ δέν δύναται τις να ειπή ότι επιτέρεται να εξακολουθήσθ επί πολύν άκόμη εις ήν κατάστασιν εύρίσκειται σήμερα. Ένχής έργον εινε να φανή ταχύτερον εργαζομένη ή ουσταθείσα επιτροπή, διότι χώρος ιερός τοιούτων ιστορικών άναμνήσεων έπείγει ότι μάλιστα να προσλάβη την προσήκουσαν καλλιτεχνικήν αίγλην. Έως δέ τό έργον της επιτροπείας θά ήτο εύχερέστερον, αν μη εύλογος εύγνωμοσύνη και επαινετός προς επερόχους άνδρας σεβασμός μετέβαλλε δυστυχώς τον ιστορικόν του Έρώφου χαρακτήρα, όστις έπρεπε μετά ζηλοτύπου αδιτηρότητος να διατηρηθί δίως άλλοιώτους.

Ο ΤΟΠΟΣ ΘΑΝΑΤΙΚΩΝ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΝ ΕΝ ΠΡΩΣΣΙΑ

Ο Ήλιος έλαμπεν εις τον ουρανόν του Βερολίνου, ο όποιος ώμοίαζεν έντελώς τον Έλληνικόν την πρωίαν εκείνην.

Ένα καταγάλανο χρώμα από εκείνα τα όποια δέν βλέπει κανείς συχνά έδω πέρα, έκαμινε τα πάντα να λάμπουν, άφινε όλους τους χρωματισμούς να διακρίνονται καθαρά, και προσέδιδεν εις την μεγάλην πόλιν την πραγματικήν της μεγαλοπρέπειαν. Θά ήδύνατο κανείς να πιστεύσθ ότι ή άνοιξις νοσταλγοϋσα διότι άφηκε την μεγαλοπρεπή κατοικίαν της, επανήλθε, χωρίς να τελειώσθ τον δρόμον τον όποιον πρό τόσων αιώνων προωρίσθη να κάμνη, αν τα κίτρινα φύλλα με τα όποια ήσαν κεκαλυμμένα τό έδαφος και τα δένδρα δέν ένειθύμιζον ότι ή φύσις αρχίζει να περιβάλλεται τα πένθιμά της ένδύματα. Τα στρουθία έπαιζον εις τα γειτονικά δένδρα, από τό άνοικτόν δέ παράθυρον ύψηλού επιμήκους οικοδομήματος μία γλυκειά μελωδία έφθανε μέχρι του μέρους όπου ιστάμεθα. Ο οδηγός μου Γερμανός αρχιφύλαξ βλέπων εις τό πρόσωπόν μου ζωγραφισμένην την άπορίαν, έσπευσε με έλαφρόν μειδίωμα να προσθέσθ—Είμαι ή Συναγωγή. Έχομεν ένα κατάδικον πολύν καλόν μουσικόν ο όποιος αυτήν την ώραν προσεύχεται μαζί με τους άλλους.

Δέν ήτο μία φωνή μόνη· ένας χορός από τέσσαρα, ίσως και περισσότερα πρόσωπα, έψαλλε. Τόσον γλυκείς ήσαν οι φθάνοντες μέχρις ήμών φθόγγοι, τόσην μελαγχολίαν άνέδιδον, ώστε αν οι όφθαλμοί μου δέν άντίκρυζον τό ξίφος και την στρατιωτικήν στολήν του Συνοδού μου, θά ήδυνάμην κατά την στιγμήν εκείνην να λησμονήσω ότι εύρίσκομαι έντός κολοσσαίου δεσμοτηρίου και να πιστεύσω ότι οι περιβάλλοντές με ύψηλοι τοίχοι ήσαν τοίχοι μεγάλου Μοναστηρίου.

Είς ένα παράθυρον χαμηλού κομποϋ κτιρίου προς τα δεξιά, (του νοσοκομείου της φυλακής) ένα ώραίο ξανθό γυναικείο κεφάλι απελάμβανε την στιγμήν εκείνην του Ήλιου την λάμψιν.

Ένας κόσσυφος έντελώς ήμερος εκάθητο εις ένα δένδρον πολύν πλησίον μας και με τό άσμά του εχαιρέτιζε τας τελευταίας της σβυνομένης φύσεως αναλαμπάς. Μόνον του πτηνού τούτου τό μονότονον άσμα και ή γλυκειά της Συναγωγής μελωδία, έτάρασσον την πένθιμον του μέρους εκείνου σιγήν. Καί όμως ο τόπος εκείνος δέν ήτο Μονή, δέν κατοικείτο από όλίγας ψυχάς Μοναχών, ήτο ειρική έγγλειούσα περί τά 1500 πρόσωπα.

Ο συνοδός μου, νεαρός Γερμανός, με άφηκε να προσχωρήσω, και όταν εφθάσαμε εις μίαν γωνίαν εις τό άκρον του τοίχου, έστάθη εις όλίγων βημάτων απόστασιν, καθ' ήν στιγμήν εγώ επάτουν τό χώμα ένδός τετραγώνου χώρου, ο όποιος τίποτε άλλο δέν ειχε τό διακριτικό ή ότι τό έδαφος αυτού δέν ειχε τό ελάχιστον χόρτον και γύρω περιεβάλλετο με μικρά μάρμαρα τα όποια μόλις έξείχον από την γήν.

Ημουν άκόμη βυθισμένος εις την ρέμβην, εις την οποίαν με ειχον ρίψει οι φθόγγοι της μουσικής, οι όποιοι έφθανον άκόμη γλυκείς μέχρις ήμών, και δέν προσείχα παθόλου τον συνοδόν μου ο όποιος ίστατο παρπλεύρως μου εις όλίγην απόστασιν. Έπέρασαν ούτω όλίγα λεπτά πενθίμου σιγής κατανυκτικής, ότε έστράφην αποτόμως προς τον Γερμανόν οδηγόν μου· Τόν ειδον να κάθηται πλησίον μου με τας χείρας έσταυρωμένας επί του στήθους.

Η φαιδρά φυσιογνωμία του ειχεν αποτόμως άλλιωθί και ένα κύμα άορίστου μελαγχολίας διακρίνετο επί του προσώπου του. Όταν ειδεν ότι τον παρετήρουν, έμει-

δίασε θλιβερῶς, με ἠτένισεν ἐπὶ τινας στιγμὰς σιωπηλὸς καὶ με ἠρώτησεν ἀποτόμως.

— Μαντεύετε, Κύριε Δικαστά, εἰς ποῖον μέρος πατοῦν τὰ πόδια σας αὐτὴν τὴν στιγμήν ;

Ἡ ἀσήμενος αὐτὴ ἐρώτησις ἐνήργησεν ἐπ' ἐμοῦ ὡς ἠλεκτρικὸς τιναγμὸς καὶ με ἐξήγειρεν ἀμέσως ἀπὸ τὴν ρέμβην εἰς τὴν ὁποίαν ἤμουν βυθισμένος. Εἶχον ἀκούσει ὅτι ἐντὸς τοῦ δεσμοτηρίου ἐκείνου ἐλάμβανον χώραν αἱ θανατικαὶ ἐκτελέσεις, ἀλλὰ μοῦ εἶχεν ἐντελῶς διαφύγει τῆς μνήμης, καὶ ἡ ἐρώτησις τοῦ Συνοδοῦ μου με ἔκαμιν ἀποτόμως νὰ τὸ ἐνθυμηθῶ. Ἔσπευσα νὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὸν τόπον ἐκεῖνον τοῦ αἵματος, ἀλλὰ τὰ μάτια μου χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἐκαρφώθησαν εἰς τὸ ἔδαφος.

— Εἶνε ὁ τόπος τῶν θανατικῶν ἐκτελέσεων, μοῦ εἶπεν ἠρέμα με τὸ αὐτὸ μελαγχολικὸν ὕφος ὁ ὀδηγός μου, ἐδῶ ὁ δήμιος σηκώνει καὶ καταφέρει τὸν πέλεκυν.

Εἰς τὴν μνήμην μοῦ ἦλθε τότε ἡ ἀφήγησις τὴν ὁποίαν ὁ Διευθυντὴς τοῦ ἐν Moabit δεσμοτηρίου μοῦ εἶχε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν κάμει περὶ τοῦ ὄργανου διὰ τοῦ ὁποίου γίνονται αἱ θανατικαὶ ἐκτελέσεις ἐν Γερμανίᾳ.

— Τὸν πέλεκυν δὲν ἤμπορῶ νὰ τὸν ἴδω ; ἠρώτησα.

Ὁ Γερμανὸς δὲν ἀπήντησεν. Ἐξηκολούθει νὰ ἔχη ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ αἵματος. Ἐφαίνετο βυθισμένος εἰς σκέψεις. Πρὸς στιγμήν τὰ βλέμματά του με ἠτένισαν διὰ νὰ προσηλωθῶν καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ τόπου, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ἐπλανᾶτο ἡ σκιά τοῦ θανάτου. Τὰ χεῖλη του ἐκινήθησαν ἐλαφρῶς. Ἐφαίνετο θέλων νὰ ὀμιλήσῃ, ἀλλὰ μὴ τολμῶν, οἷονε ἀμφιρρέπων. Ἥμην ἔτοιμος νὰ ἐπαναλάβω τὴν ἐρώτησίν μου, νομίζων ὅτι δὲν τὴν εἶχεν ἀκούσει, ὅτε τὸν εἶδον νὰ με ἀτενίσῃ καὶ πάλιν, καὶ ὡσεὶ ἀφυπνιζόμενος ἀπὸ βαθὺν ἐφιάλτην νὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν φυσικὴν στάσιν του καὶ νὰ μοὶ ἀπαντᾷ.

— Ὅχι, Κύριε Δικαστά, τὸν πέλεκυν τὸν ἔχει μαζύ του ὁ Δήμιος ἀλλὰ δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸν ἴδῃτε. Εἶνε ἀπλούστατα

ἓνα μεγάλο τσεκούρι τοιοῦτου σχήματος. Καὶ ἐξαγαγὼν τὸ σημειωματάριον τοῦ ἐσχεδιάσεν ἐπὶ φύλλον χάρτου τὸ φονικὸν ὄργανον. Ἐνα τσεκούρι μεγάλο ὁμοιον πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ ὑλοτόμοι μεταχειρίζονται με τὴν ἀκμὴν κυρτὴν, πεπλατυσμένην, ἐπιμήκη.

— Καὶ πῶς γίνεται ἡ καρατόμησις ; ἔσπευσα νὰ ἐρωτήσω με περιέργειαν.

— Νά, μοῦ εἶπεν ὁ συνοδός μου, ὁ κατάδικος δένεται ἐπάνω εἰς μίαν χονδρὴν τέτοια σανίδα.

Καὶ με τὸ μολύβι ἐξηκολούθησε νὰ σχεδιάζῃ ἐπὶ τοῦ χάρτου, τὴν συσκευὴν διὰ τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ ἀφαιρεῖται.

Μία ἐπιμήκης ἑλλειποειδὴς τράπεζα, τῆς ὁποίας τὸ ἕτερον ἄκρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ κεφαλὴ τοῦ καταδίκου δένεται, ἀποτελεῖται ἀπὸ χονδρὸν κορμὸν δένδρου, ὁμοιον πρὸς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον οἱ κρεοπῶλαι μεταχειρίζονται, ὁ ὁποῖος ἔχει μικρὸν κοίλωμα διὰ νὰ δέχεται τὸν πῶγονα τοῦ καταδίκου. Ἡ Τράπεζα αὕτη τοποθετεῖται ἐπὶ τετραγώνου χώρου, ὁ κατάδικος δένεται ἐκεῖ στερεὰ ὑπτίος διὰ μηχανήματος τὸ ὁποῖον τοῦ παραλύει πᾶσαν κίνησιν, ὁ πῶγον του βυθίζεται εἰς τὸ μικρὸν κοίλωμα, ἓνας ξύλινος κύκλος προσαρμοζόμενος ἄνωθεν, καθιστᾷ τὸ κεφάλι τελείως ἀκίνητον, καὶ ὁ λαιμὸς εἶνε τελείως ἐλευθερὸς νὰ δεχθῇ τοῦ Δημίου τὸ κτύπημα. Ὁ ἐκτελεστὴς οὗτος τοῦ καταβιβάζει καὶ τὸ πᾶν τελειώνει.

— Ἐχετε ἴδει ποτὲ τέτοιο φρικτὸν θέαμα ; ἐτόλμησα ἀσυνειδήτως νὰ ἐρωτήσω.

Τὸ μελαγχολικὸν ὕφος τὸ ὁποῖον εἶχε μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ συνοδός μου διεδέχθη γέλωσ σφοδρός.

— Ἄν ἔχω ἴδει τέτοιο φρικτὸ θέαμα ; πλειστάκις κύριε. Δὲν εἶνε φρικτὸν ὅπως τὸ νομίζετε τοῦναντίον εὐχαριστεῖται κανεὶς νὰ βλέπῃ τοιαῦτα τέρατα νὰ τελειώνουν τὴν ζωὴν των κατὰ τοιοῦτον τρόπον.

Φαίνεται ὅτι τὸ πρόσωπόν μου εἶχε τὴν στιγμήν ἐκείνην ἐκφρασιν ὑψίστης ἀηδίας καὶ φρίκης, διότι τὸ γέλοιο τοῦ συνοδοῦ μου ἔπαυσεν ἀποτόμως καὶ μιὰ ψυχρὰ σοβαρότης ἀπὸ ἐκεῖνας τὰς ὁποίας δὲν ἔτυχε μέχρι τοῦδε νὰ ἴδω, διεδέχθη τὸ μέχρι τῆς

«ΜΙΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ»

στιγμῆς ἐκείνης εὐγενέστατον καὶ γλυκὺ ὕφος του.

Ἡ συμπάθεια τὴν ὁποίαν εἶχον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀισθανθῆ πρὸς τὸν εὐγενέστατον ἐκεῖνον νέον ἐγάθη διὰ μιᾶς.

Τὸ γέλοιο ἐκεῖνο μοῦ ἀπεκάλυψε κάποιον ἴχνη θηριωδίας εἰς τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία μοῦ ἐπροξένησε φρίκην. Ὁ Γερμανὸς προφανῶς τὸ ἠννόησε, καὶ προσέλαβε τὸ ἀγέρωγον ἐκεῖνο καὶ στρατιωτικὸν ὕφος.

Ἡ ἐπίσκεψίς μου εἶχε τελειώσει, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Συναγωγῆς ἐξηκολούθουν ἀκόμη νὰ φθάνουν μέχρις ἡμῶν, ἰσχυρότεροι τώρα οἱ γλυκεῖς μουσικοὶ φθόγγοι, ἀλλὰ δὲν με ἠγαρίστουν πλέον, δὲν ἠδυνάμην νὰ τοὺς προσέξω. Ὁ μικρὸς τετράγωνος χώρος, ὁ τόπος τοῦ Αἵματος, εἶχε κυριεύσει τὸ πνεῦμά μου ἐντελῶς. Ἡ τεταραγμένη μου φαντασία εἶδεν ἀντιπαρερχομένας τὰς ἐγκληματικὰς ἐκεῖνας μορφάς, τὰς ὁποίας εἶχον ἴδῃ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ Alburn τοῦ ἀνθρωπομετρικοῦ τμήματος τῶν ἐν Moabit φυλακῶν. Τὴν μορφὴν τοῦ νεαροῦ ἐκείνου δολοφόνου με τὸ ἀπαισίως πεπλατυσμένον πρόσωπον καὶ τὴν ὀξείαν μικρὰν ῥίνα. Τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἄλλου ἐκείνου μεσήλικος δολοφόνου, ὁ ὁποῖος ἐσκότωσε μίαν γυναῖκα διὰ νὰ τῆς πάρῃ τὸ μικρὸν χρυσοῦν δακτυλίδι της, οἱ ὁποῖοι καὶ οἱ δύο εἶχαν πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐντὸς τοῦ τετραγώνου ἐκείνου χώρου εὔρει τὸν θάνατον. Τὴν ὀραίαν ἐκείνην καὶ εὐγενῆ φυσιογνωμίαν, ἐνὸς ὑψηλοῦ, κομψῶς ἐνδεδυμένον νέου, ὁ ὁποῖος ἔκοψε τὸ κεφάλι τῆς ἐρωμένης του, ἡ ὁποία ἠρνεῖτο νὰ τοῦ δώσῃ χρῆματα, τοῦ ὁποίου τὸ αἶμα ὠσαύτως ἐπότισε τὸν τόπον ἐκεῖνον.

Μία θύρα εὐρίσκετο εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν. Ὁ Γερμανὸς συνοδός μου διηυθύνθη ἄφρονος πρὸς αὐτήν. Τὸν εἶδον νὰ τὴν ἀνοίγῃ βραδέως, καὶ νὰ με χαιρετᾷ στρατιωτικῶς. Τοῦ ἐξέφρασα τὰς ζωηράς μου εὐχαριστίας καὶ ἐπανελάβε τὸν στρατιωτικὸν χαιρετισμόν του, ὑποκλιθεὶς ἐλαφρῶς. Ἔσπευσα νὰ ἐξέλθω εἰς τὴν ὁδόν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸ θέλω, τὰ μάτια μου προσηλώθησαν διὰ τελευταίαν φορὰν ἐντὸς τῆς εἰρκτῆς.

Τὸ βλέμμα μου ἔπεσεν ἀλληλοδιαδόχως

ἐπὶ τῆς Συναγωγῆς, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ μέρους ἐκείνου διεκρίνοντο εὐκρινῶς, ἐπὶ τοῦ νοσοκομείου, τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ἡ γωνία με τὸ παράθυρον, ὅπου διεκρίνετο ἀκόμη ἡ γυναικεία ξανθὴ κεφαλὴ, ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ τόπου τοῦ αἵματος, καὶ τελευταίως ἐπὶ τοῦ Γερμανοῦ συνοδοῦ μου, τοῦ ὁποίου ἡ φυσιογνωμία αὐτὴν τὴν φορὰν μοῦ ἐφάνη ἐκφράζουσα οὐχὶ σοβαρότητα ἀλλὰ εἰρωνίαν.

Ἐνόμισα ὅτι ἀπηλλάγη ἐνὸς ἐφιάλτου. Ὅταν ἐξῆλθον εἰς τὴν ὁδόν, ἀνέπνεον με περισσοτέραν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἡ ἰδέα ὅτι τὰ πόδια μου εἶχον πατήσει τὸν τόπον τὸν ὁποῖον τόσον αἶμα εἶχεν ποτίσει, δὲν με ἄφινε νὰ σκεφθῶ ἐλευθέρως, καὶ ἐπὶ τινας στιγμὰς ἐξηκολούθουν νὰ παραμένω ἔξωθι τοῦ δεσμοτηρίου ἀναποφάσιτος, ὁμοιάζων πρὸς οἰνοβαρῆ, καθ' ἣν ὥραν τὸν ἀφυπνίζου.

Ἡ φαντασία μου ἐξηκολούθει νὰ πλανᾶται ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου κτιρίου καὶ νὰ ἐπισκέπτεται ὅλας αὐτοῦ τὰς γωνίας, τὰ κελιά τῶν καταδίκων, εἰς τὰ ὁποῖα καθένας ἔξῃ ἀποιμενωμένος, τὰς αἰθούσας ὅπου οἱ ὀλιγώτερον αὐστηρῶς τιμωρούμενοι, ἐκοιμῶντο μαζύ, δυνάμενοι νὰ βλέπωνται καὶ νὰ ὀμιλῶσιν, τὰς ἄλλας ἐκεῖνας αἰθούσας ὅπου ἐκοιμῶντο ὠσαύτως μαζύ χωρὶς νὰ δύνανται νὰ βλέπουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, τὰς τέσσαρας ἐκκλησίαις τὰς ὁποίας τὸ δεσμοτήριον τοῦτο περιλαμβάνει, τὸ Σχολεῖον, τὸ Νοσοκομεῖον, τοὺς κήπους ὅπου γίνεται ὁ περίπατος τῶν καταδίκων, τὰς μεγάλας αἰθούσας ὅπου ἐργάζονται τὴν ἡμέραν, τὸ ἐργαστάσιον τοῦ φωταερίου, τὸ ἄλλο τῆς θερμάνσεως, τὰ μαγειρεῖα, τὰ πλυντήρια καὶ τόσα ἄλλα διαμερίσματα· ἔβλεπον τὰ θανατοῖα ἐπιπλα τὰ ὁποῖα αἱ χεῖρες τῶν Καταδίκων κάμνουν, τὴν ὑγιεινὴν τροφήν ἡ ὁποία τοῖς δίδεται, τοὺς παρηκολούθουν εἰς τὰ μαθήματα των, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν των, εἰς τὰς αἰθούσας ὅπου κάμνουν καθ' ἑβδομάδα τὸ λουτρόν των, εἰς τὰ κελιά τῆς αὐστηρᾶς τιμωρίας των ὅπου ζῶσι μόνον με ὕδωρ καὶ ἄρτον, κοιμώμενοι χωρὶς στρώμα καὶ σκεπάσματα, ριγούντες ὑπὸ τὴν λιγὴν ρόμπαν με τὴν ὁποίαν μόνον εἶναι ἐνδεδυμένοι, ἔβλεπον τὰς καταλεύκους τοῦ

παγετού ή σποδός. Σιγή διαδέχεται τήν ὀρυθητικήν περιπάθειαν τῆς φωνῆς καὶ τοῦ λόγου, καὶ τήν ἐτοιμίην σπουδῆν ἀβρῶς ἀγάπης πρὸς φίλην μορφὴν παρούσαν ἐδῶ, παρὰ πᾶσαν τὴν ἀπουσίαν τῆς, ἀντικαθιστᾶ ἄ- τονος νάρκη κυριεύουσα βραθυμίας· τί πνεῦμα καὶ συνέχουσα τοῦ βήματος τὴν γοργότητα. Ὁ χειμῶν δὲν ἐκάλυψε μόνην τὴν φύσιν· ἐξετάθη καὶ εἰς τὴν ψυχὴν· ἀλλ' οὔτε τὴν μνήμην ἐνέκρωσεν οὔτε τῆς καρδίας ἀνέστειλεν ἢ ἀπέψυξε τοὺς παλμούς.

Εἰς τὰς ὁπὰς τῆς γῆς, ἡμίκερα ἀπὸ τοῦ ψύχους, κατέφυγον τὰ ἔντομα. Τὸ θήραμα τοῦ δρυμοῦ ἐκρύβη ὑπὸ θάμνον ὑπήνεμον, ἐπὶ χορτοσκεποῦς εὐνῆς ἀνευρόν τοῦ ὕπνου τὸ ἀμφίβολον ἄστυον. Καὶ ἄνω, εἰς τὰς περισθασίας ἔτι ἀλλ' ἀραιὰς φυλλάδας τῶν δένδρων, ὑπὸ χιόνος ἐπίπασμα, ἐζήτησαν κρησφύγετον οἱ ὄρνεις τοῦ οὐρανοῦ. Τοῦ νυκτοβίου ἢ ὑποτρίζουσα φωνὴ ἐσιώπησε. Ἐσιώπησαν καὶ αἱ γλιαραὶ τῶν ἀνέμων πνοαί, αἱ τὰς δροσεράς αὔρας διαδεχθεῖσαι, καὶ εἰς τὰς ψυχρὰς τοῦ ἀρξαμένου χειμῶνος ὑποχωρήσασαι. Καὶ ὑπὸ τὸν πέπλον αὐτὸν τὸν παγετὸν ἠφανίσθησαν ἔχνη προσφιλῆ καὶ φίλα ἐνθύμια ἄλλα, πρὸς ἃ, καὶ ἀθέατα ἔτι, ἔλκεται ἡμῶς πονοῦσα ἢ ἀναμνηστικὴ μένη καὶ ζῶσα καρδία, θερμὴ ἀκόμη ὑπὸ τοῦ χειμῶνος τὸ ψῦχος. Ἀτενίζω τὸ τρισμέγιστον αὐτὸ μῆμα, τὸ λευκὸν, τὸ ψυχρὸν, καὶ σιωπηλὸν, ὑπ' ὃ ἐνεταφιάσθη ἢ βλάστησις, ἐκκλύθη ἢ γλοερά τῶν κλάδων στολὴ καὶ τὸ ἀπαλὸν τῶν φύλλων φρικίασμα, καὶ ἐσίγησε πᾶσα φαιδρότης φωνῆ νεκρωθεῖσα εἰς τὴν καθολικὴν τῆς γῆς ἀπονάρκωσιν.

Προσατενίζω τὸν βραδέως δύνοντα ἥλιον. Μεγαλοπρεπέστερος εἰς τὴν ἐμφάνισίν του εἶναι μεγαλοπρεπέστερος εἰς τὴν δύσιν του. Νεφῶν τιμητικὴ συνοδεία ἀκολουθεῖ τὸν φωτεινὸν δρόμον του. Εἰς γιγάντων σχήματα μορφουμένα ἐμφανίζονται ὡς μυθῶδεις Τιτάνες ἠττηθέντες, καὶ ὑπὸ τὴν καθαιρεθεῖσαν ὄφρον τῆς ἀλαζονείας τῶν ἀκολουθοῦντες δέσμιοι τὸν θρίαμβον τοῦ νικητοῦ. Αἱ κυρταὶ ἀσπίδες τῶν κολοσσίων αὐτῶν δορυφόρων κλίνουσι πρὸς τὴν γῆν, καὶ αἱ συντριβεῖσαι λόγχιαι, αἱ ἰταμῶς προταθεῖσαι κατὰ τῆς δυνάμεώς του, ταπεινοῦνται πρὸ τοῦ κοσμοκράτορος μονάρχου, οὐτινος ἢ

πορφύρα εἶναι φῶς καὶ φλόξ ἢ μορφῆ. Αἴφνης ἀστράπτει, καὶ πόρρω βρῦς ἀπηγεῖ ὁ δρυμυχθὸς τῆς βροντῆς. Ὁ ἥλιος ἐκρύβη. Τῆς ἀστραπῆς ἢ λάμψις, τῆς βροντῆς ὁ ἦχος εἶναι τὸ θοῦρον ἄσμα, ὁ παιὰν ὁ προπεμπτήριος, ὃν τὰ στοιχεῖα καὶ τῆς φύσεως αἰδύναμεις καταρτίζουσι ὑμνοῦσαι τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐν δόξῃ καὶ μεγαλειότητι ἀφανισθέντος θριαμβευτοῦ.

Εἰς τὴν ὄραν αὐτῆς τὴν ἀμφιλόχης νοσταλμῶ νὰ ἀκούσω τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας καλοῦντα τοὺς πιστοὺς εἰς τὸν ἐσπερινόν. Ματαία ἢ νοσταλγία μου καὶ εἰς μάτην προσέχω! Ἐσίγησε καὶ αὐτός, καὶ αὐτὸς ὑπετάγη εἰς τοῦ χειμερινοῦ θανάτου τὸ κρυερὸν πνεῦμα. Καὶ τῆς ἐσπέρας τὴν καταναυτικὴν προσευχὴν, ἣν δὲν ἀπέμαθεν ἢ ψυχῆ μου, ψιθυρίζω μόνος τῶρα ἐγώ, συγκινήσεων καὶ ἀνεκμνήσεων ἔμπλεως, εἰς τὸ θέλημα τῶν παιδικῶν χρόνων ἐπιστρέφων καὶ εἰς τὴν πικρίαν τῆς ἡλικίας διατρίβων, ἔρημος εἰς τὴν ἐρημίαν, λατρεύων καὶ ὑμῶν τὸν θεὸν ἐντὸς τοῦ ἀθεμελιώτου καὶ ἀχειροποιήτου ναοῦ τῆς φύσεως, ὃν ἡγεῖραν, ἐκάλλυναν καὶ ἐφώτισαν αἱ παντοδύναμοι καὶ οἰκτίρμονες χεῖρες Του.

Προσβλέπω, ἀναπολῶ, σκέπτομαι.

Ἡ χιὼν ἐσθβάνωσε τὴν φύσιν. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν χιὼν καθυδαίνει πάλλουσα ἡ ζωὴ. Ἡμέραν προσεχῆ θὰ τακῶσιν οἱ πάγοι, καὶ γελοῖσσα θὰ ἐπεφανῆ νέα μορφῆ, καὶ εὐθυμος λαλιὰ θὰ ἀκουσθῆ εἰς τὸν αἰθέρα, καὶ τῆς ζωῆς βῆμα θὰ ἀπηγήσῃ εἰς τοῦ λειμῶνος τὴν τρίβον καὶ τοῦ δάσου· τὴν ἀτραπὸν. Θὰ καλυφθῆ πάλιν με ἄνθη καὶ με χλόην ἢ φύσις· θὰ περυγίσῃ φαιδρὸς ὁ στρουθὸς καὶ ἢ παλινοστήσασα χελιδὼν θὰ σχίσῃ τὰς ἐκτάσεις κράζουσα ἡχηρὸν, καὶ ἀηδόνας μολπὴ θὰ μουσουργήσῃ εἰς τῶν κιλιάδων τὰς πυκνὰς ροδοδάφνας, εἰς τὰς ἀνθηστίσκους τῶν πεδίων μυρσίνας, εἰς τοῦ γλοάζοντος δένδρου καὶ τοῦ δάσου· τὸ βάθος, εἰς τοὺς κόλπους τῶν κήπων, ὅπου ἀμαζῶν καὶ θέλγουν τὰ νεοθαλῆ ρόδα. Εὐδαρκές πνεῦμα θὰ πνεύσῃ ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ὑπὸ τὴν ἀναψυκτικὴν, τὴν ἡρεμον καὶ ἡμερον πνοὴν του, θὰ καμφθῶσι τοῦ ἀγροῦ τὰ κρίνα καὶ θὰ κυματίσῃ τῆς χλόης καὶ τῶν σπαρτῶν ἢ ὀμαλῆ καὶ στιλπνῆ ἐπιφάνεια.

Ἡ νεκροφάνεια θὰ λυθῆ καὶ ὁ με χιὼν σαβανθωεὶς Λάζαρος τῆς φύσεως θὰ ἐγερθῆ καὶ θὰ προβάλλῃ ἀκμαῖος ὑπὸ τοῦ ἔαρος· τὴν ζωογόνον πνοὴν. Θὰ ἀναζήσῃ ἡ φύσις· ἀλλ' ὁ ταφεὶς ἀπέθανεν ὀριστικῶς. Τὸ ἔαρ ἐξέσχισε τὴν λευκὴν ἐπιθανάτιον ὀθόνην τῆς γῆς. Τοῦ Μαρτίου ὁ ἥλιος ἔλυσε τὰς χιὼνας, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ξεσχίσῃ τὸ σάβανον τοῦ νεκροῦ καὶ νὰ λύσῃ τὰ χεῖλη του εἰς φωνὴν καὶ τὴν καρδίαν του εἰς παλμόν. Ἐκεῖνος, ὁ ἀπαξ νεκρὸς, ἀπωλέσθη ἐσεαί. Ἐχασε τοὺς ζῶντας, τὸν ἔχασαν οἱ ζῶντες, τὸν ἐθήρησαν καὶ τὸν... ἐλησμώνησαν. Εὐτυχῶς δὲν βλέπουσιν οἱ νεκροὶ οὔτε αἰσθάνονται τὴν λήθην τῶν ζῶντων... Τὸ ὄξύτατον βέλος τῆς βραθυμίας ἀδιαφορίας τῶν δὲν πληγῶν πλεόν τὴν ἡμεροῦσαν ἀνάισθητον καρδίαν τῶν. Ἐκεῖνοι ἡσύχασαν, καὶ τὴν ἡσυχίαν τῶν οὐδεὶς θὰ ταράξῃ ἐφεξῆς καὶ οὐδεὶς θὰ ἐνοχλήσῃ τὴν μυστηριώδη ἀγνότητα τοῦ θανάτου καὶ τῆς γαλήνης του τὴν ἱερότητα. Κατέφυγον εἰς τὸ ἀπαραβίαστον, τὸ ἱερὸν ἄστυον τῆς φιλοστοργωτάτης μητρὸς μας γῆς. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ σταυροῦ ἐκοιμήθησαν τὸν ὕπνον τῆς εἰρήνης, τὸν ὅποιον οὐδεὶς ἀγενὴς στοχασμὸς καὶ οὐδὲν εὐτελὲς πάθος τολμᾷ νὰ βεθληῶσῃ. Καὶ τὴν γαλήνην, ἣν ματαίως ἐνοστάλησαν ζῶντες, ἀνεῦρον ἀτάρακτον καὶ διαρκῆ εἰς τὸν ἡμερον καὶ ἀνεκμνητον λιμένα τοῦ μνήματος. Τὰ χεῖλη τῶν τὸ ὕστατον ἐμειδίασαν εἰς τοὺς πέριξ ἀγωνιῶντας φιλάτους, ὧν ἡ αὐπνία εἶχε φλογίσει τὰ βλέφαρα καὶ ἡ ὀδύνη κυλιάνει τὰς πικρίας. Ἡ ἀσθενὴς φωνὴ τῶν τοῦς ἡὐχάριστῃσε διὰ τὰς μερίμνας τῆς στοργῆς, ὡς τινὰς ἐπεδαψίλευσαν εἰς αὐτοὺς ἐν τῇ ζωῇ, καὶ ἀσθενέστερον, εἰς τῆς θνησκούσης φωνῆς τῶν τὴν ἀσθένειαν, ἐζήτησε συγκνηστικὴν παρ' αὐτῶν, ἐάν ποτε χωρὶς νὰ τὸ θέλωσι καὶ χωρὶς νὰ τὸ σκέπτονται, τοὺς ἐλύπησαν ἢ τοὺς ἐπίκρασαν. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ δάκρυον τοῦ ὀδυνηροῦ σπαραγμοῦ, τοῦ υπερτάτου τοῦ αἰωνίου χωρισμοῦ κατάρδευεν αὐτῶν τὰς ὄψεις καὶ ὡς ὑστάτη σπονδὴ τῆς ζωῆς ἐστάλαζεν εἰς τὸν πελιδνὸν πρόσωπον τοῦ ἀγωνιῶντος. Καὶ ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος ἔσχε ποτε τὸ ἔαρ του εἰς τὴν φαιδρὰν του νεότητος. Διὰ μέσου τῶν

πόνων τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀτυχιῶν ἐσύρθη ἄχρι τοῦ φθινοπώρου του, καὶ εἰς τὸ τέρμα ἐκεῖνο ἀπέθανεν... εὐτυχῶς χωρὶς νὰ γηράσῃ. Ἐκλείσε τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τὸ φῶς, ὅπερ τοσοῦτον τὸν ἔθελγε καὶ τοσοῦτον ἀπλήστως τὸ ἀπέλαυεν ἐν τῇ ζωῇ, καὶ τὰ βλέμματά του ἐνεκρώθησαν εἰς τὴν θεάν τῆς φύσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἀδιάλειπτος καὶ ἀκόρεστος λατρεία ἠγείρετο ὡς θεότης εἰς τὴν ψυχὴν του. Ἐτελεύτησε δεόμενος νὰ ἐλεήσῃ αὐτὸν ὁ θεός, καὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ τὸν λησμονήσωσιν ἐντελῶς, ὅταν αὐτὸς δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον. Στόμα ὠραῖον, μὴ προφέρῃς ποτὲ «τί μᾶς μέλλει διὰ τοὺς νεκρούς;»! Εἰς τοὺς ὄνειροπόλους ὀφθαλμούς τοὺς γλυκεῖς καὶ μυστηριώδεις, ὅπου κοχλάζει ἢ χαρά, καὶ ρευθῶδης σύννοια ἀπλώνει ἐνίοτε μελαγχολίαν, ἀμηχανοῦς σκέψεις προδίδουσαν, εἰς τὰ φωτεινὰ αὐτὰ ἄστυα ὅπου ἀκαριαίως δῦει καὶ ἀνατέλλει τὸ φῶς, ὅπου τοῦ ἡλίου ἢ ἀκτὴς ἠττάται ἀπὸ τὴν ἀκτὴν τοῦ βλέμματος, καὶ τῆς μετάξις ἢ ἀπαλότης ἐνδίδει πρὸ τῆς ἀβρότητος τῶν καμπυλωτῶν βλεφάρων, ὡς ἔλθῃ λύπης σιὰ νὰ ἀμβλύνη στιγμιαίως τὰς μαρμαρυγὰς τῶν βλεμμάτων. Καὶ εἰς τὰ παροδικὰ ἔχνη κατηφείας σιαζούσης τὰς λάμψεις τῶν φωτεινῶν ἐκείνων καὶ φλεγόντων κρατήρων ὑπάρξεως φίλης καὶ εὐγενοῦς, ὡς συμβολισθῆ ἀλγεινῆς μνήμης εἰκῶν καὶ, εὐγλωττος εἰς τὴν σιγὴν τῆς, ὡς εἰκονισθῆ ἢ θλίψις, ὑστάτη εἰσφορά εἰς ἀναπόλησιν νεκρωθείσης καρδίας, οἱ παλμοὶ τῆς ὁποίας ἀποκλειστικῶς εἶχον ἀφιερῶθῃ εἰς αὐτήν. Εἰς περιπαθοῦς καὶ παρκαφόρου πάθους στιγμὴν, ὅτε εἰς τὸν θάνατον μιᾶς μορφῆς ἐπηκολούθησε καὶ τῆς μνήμης τῆς ὁ θάνατος, εἰς τῆς ζωογονηθείσης καρδίας καὶ τῶν αἰσθημάτων τῆς τὴν ἀμωπτιν καὶ τὴν πλημμυρίδα, ὡς συθροπάσσωσιν ἐπὶ βραχὺ αἱ ὄψεις τῶν νέων ἐραστῶν ἢ συζύγων, ἐάν τὸ ὄνομα τῶν παλαιῶν καὶ τοῦ παρελθόντος τῶν ἢ μνήμη ἐπέλθῃ τότε νὰ σιασῇ στιγμιαίως τὴν γλυκεῖαν ἔκστασιν προσώπων ἀγαπωμένων, ἄτινα ἐν ἡδονικῇ θλίψει τῆς ὀσφύος καὶ τῶν χειρῶν, ὑπὸ τὸ ἀγνώμον κράτος ἐγώιστικῆς λήθης, θνήσκου-

σιν εἰς ἔρωτος λόγους, καὶ εὐδαιμονίας φιλήματα.

Ἡ χιῶν πίπτει πάντοτε ἀπαλῶς καὶ ἡσύχως. Εἶνε νύξ βαθεῖα. Σκοτία καὶ παγετός ἀπλοῦται πανταχοῦ, καὶ ἀνθρώπου φωνὴ οὐδαμοῦ ἀντηχεῖ. Ἐκρύβησαν τὰ φῶτα τοῦ οὐρανοῦ καὶ σθεστὰ εἶνε τὰ γῆινα. Ἀνέωξα τὸ παράθυρόν μου καὶ διὰ τοῦ ζόφου θεωρῶ τὸν πέριξ ὀρίζοντα, τοὺς λοφίσκους μου, τὰ μεμονωμένα ἐκεῖ, καὶ πέραν τὰ πυκνόφυτα δένδρα, τὴν γνώριμον ἀτραπόν, τὴν ἔκτασιν πόρρω τοῦ δρυμοῦ καὶ ἐκεῖ μακρὰν τὴν ἀγαπητὴν μου κοιλάδα. Καὶ διὰ τῆς φαντασίας βλέπω ἐν στολῇ ἑαρινῇ, οἶονεῖ ἐν γαμηλίῳ στολῇ, τὸ κρησφύγετόν μου ἐκεῖνο, ὅπου τόσον ἐρέμβασα καὶ ἔνθα εἰς φαντασίας στιγμάς ἐνόμιζον ὅτι ἤκουον ἀρμονικὴν καὶ φιλότατην φωνὴν ψιθυρίζουσαν μοι περιαλγεῖς φράσεις προσφιλεστάτας καὶ συνθηματικάς... Ὅπου ἡ αὔρα ἢ ἐσπερινή, ἢ θλιβερῶς μελωδοῦσα καὶ τοὺς δόνακας σκλεύουσα καὶ τοὺς θάμνους, ἐνόμιζον ὅτι ἦτο τὸ πνεῦμά της, ἢ πνοή της! Ἦνοιγον τότε ἡμιπαράφρων τὰ χεῖλη μου ζητῶν νὰ εἰσπνεύσω τὴν αὔραν ἐκείνην νομίζων ὅτι εἰσπνέω τὴν ψυχὴν της... Πόσον ἤμην ἀξιολύπητος ἀλλὰ καὶ πόσον συγγνωστός.

Αἱ χιονοφάδες, ἀραιωθεῖσαι ἀπὸ τινος, ἔπαυσαν πίπτουσαι ἤδη. Ἀποκαλυφθεῖσα ἐπεσάνη λαμπρὰ ἢ σελήνη. Ὑψώθη ἔτι, διεσκεδάσε τὸν ἀπὸ τῆς ὀμίχλης καὶ τῆς νυκτὸς ζόφον, καὶ ἐπέχυσεν ἐπὶ τῆς λευκῆς γῆς ὠχρὸν τὸ μυστηριώδες μεγαλεῖον της. Ἐπὶ τῆς νεκρᾶς φύσεως ἢ περιπαθῆς νεκρὰ τοῦ οὐρανοῦ σκορπίζει τὴν γλωμὴν ἀκτῖνα τῆς ἰδίας ἐκαστῆς λαμπράδος ἧτις, ἑτερόφωτος, καίει εἰς τῆς ἀποψυγείσης ζωῆς της τὸ παγερόν μνημα. Ἐπὶ τῆς ἀβρᾶς χιόνος ἀβρῶς ἐπικαθίσταται ἢ διολισθαίνει ἢ σεληνικά ἀκτῖς, καὶ τὸ σύνολον τῆς ἀργυρᾶς φύσεως ἀργυροῦ ἔτι μᾶλλον τὸ ἀργυρόχρυσον ἄστρον. Πόσον εἶναι ὠραῖον. Ποῖον ἐγγχεί γόητρον μελαγχολικὸν εἰς τὴν ψυχὴν μου, ἀλλὰ καὶ ποῖον ἐμβάλλει τὸν ἐνθουσιασμόν εἰς τὴν ὄψιν καὶ εἰς τὴν καρδίαν μου ἢ ἀποψὶς τοῦ σκηνογραφήματος αὐτοῦ, ὅπερ μέλπει, καίτοι σιωπηλόν, καὶ ἐξάπτει παρὰ

πᾶσαν τὴν ψυχρότητα του... Ἴση πρὸς τὰς ἀρμονίας τῆς περιπαθεστεράς μουσικῆς εἶνε ἢ ἄφωνος μουσικὴ αὐτῆ, ἢ τοὺς τόνους καὶ τοὺς φθόγγους αὐτῆς γράφουσα καὶ τονίζουσα εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν νυκτερινῶν τούτων ἀπόψεων καὶ εἰκόνων.

Θέλω νὰ ἐξέλθω κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τῆς νυκτὸς, καὶ μόνος νὰ πλανηθῶ εἰς τὴν μόνωσιν τῆς ἐρημίας, καὶ εἰς τὸν λευκὸν αὐτὸν τάπητα τὸν διαδεχθέντα τὸν πράσινον. Θέλω ὑπαίθριος νὰ θαυμάσω τὸ αἶθριον στερέωμα καὶ προσδιδέπων τὴν μεγαλειότητα τοῦ διαστεροῦ οὐρανοῦ νὰ ἀναλυθῶ εἰς θερμὴν καὶ εὐλαβῆ λατρείαν Ἐκεινοῦ, Οὐτινος ἢ εὐλογητῆ καὶ μεγασθενῆς χεῖρ ἐδημιούργησε τὸ θαυμαστὸν κάλλος αὐτό, καὶ ἐδράκιως ἐθεμελίωσε τὰς ἐκπληκτικὰς ἀρμονίας τῶν κινήσεών του.

Ἄνυχδος εἰς τὴν σιωπὴν χιονοσπάρτου νυκτὸς, νυκτὸς λευκῆς, θέλω νὰ περπατοῦμαι τὸν ἀφώνον δρόμον τῆς φίλης σελήνης, συντρόφου πιστῆς νυκτερινῶν δρόμων καὶ μυστικῶν, καὶ συμπαθοῦς παρηγόρου εἰς τῶν πικριῶν τὰς ὥρας καὶ τῶν ἀλγεινῶν σκέψεων καὶ μονώσεων...

Ρεμβώδεις ὀφθαλμοί, θανατηφόροι καίτοι γαληνιαῖοι, ὀφθαλμοὶ χαλκεύοντες ἀλύσει ἀφοσιώσεως τρυφερᾶς καὶ πιστῆς καὶ εἰς τὰς σφοδρῶς παθαινομένης καρδίας διανοίγοντες ἀπόψεις στερεώματος ἰδεώδους, συντρίβοντες ἐναλλάξ ἢ ζωογονοῦντες λιποθύμους ἐλπίδας, ὀφθαλμοὶ μυστηριώδεις καὶ δικυγεῖς, ὑπερκοσμίους κόσμους ἀντανεκλῶντες καὶ ἐγκλείοντες προσηλώθησαν εἰς αὐτήν. Καὶ χεῖλη ὠραῖα, δροσερώτερη καὶ τῆς δρόσου, ἐρυθρότερη καὶ τοῦ ρόδου, καὶ ἀπὸ τὰ ἀπαλὰ πέταλά του ἀπαλωτέρη καὶ ἀβρότερη ἐψιθύρισαν μυστικούς λόγους γλυκεῖς, ἀπηχῆσαντας ἐν τῇ γῇ ὡς ἀνάκρουσμα μουσικῆς οὐρανιας καὶ οἴτινες, μεστοὶ στοργῆς καὶ δειλίας, καὶ εὐγενεῖς ἐν τῇ ὑπερηφανία αὐτῶν, θὰ ἐφυγάδουσαν τῆς καρδίας τὸ πνιγρὸν πάθος καὶ βάρος, εἰάν οἱ τραυματῖαι καὶ οἱ πονοῦντες ἠδύναντο νὰ τοὺς ἀκούσωσιν...

Πρὸς τὴν τρυφερὰν καὶ φωτεινὴν αὐτὴν ἀρματοδρόμον εἰς τοῦ αἰθέρος τὸ ἀχνὲς στρέφω τοὺς ὀφθαλμούς θὰ ἀναπολήσω ἐ-

κείνους οἴτινες, ἀχθόμενοι εἰς τὰς ἀγωνίας τῶν ἐρωτικῶν δισταγμῶν καὶ ἀπὸ τούτων μετρίπτοντες εἰς ὄνειρα εὐφροσύνων ἐλπίδων, ἀνέωξαν τρέμοντες καὶ τρέμουσαι τὰς φλεγόμενας καὶ πνιγομένας καρδίας των εἰς τὴν σιγὴν καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἐρωτικοῦ ἄστρου. Δύσπιστοι πρὸς τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοίκους της ἐστράφησαν πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἄστρα του. Καὶ εἰς τὸ πιστότερον καὶ ἐγγύτερον πρὸς τὴν γῆν, εἰς τὸ οἰκειότερον καὶ συμπαιθέστερον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς λογισμούς των ἐξεμυστηρεύθησαν τοὺς πόνους των, τοὺς πόνους αὐτοὺς τοὺς ζῶντας καὶ μυστικούς, ὧν τόσον γλυκὺ εἶνε καὶ ἐν τῇ πικρίᾳ του τὸ θέλητρον, ὥστε οὐδέποτε θὰ ἔστεργον νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τούτων, καὶ κρύπτοντες αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ἄλλους, θὰ ἐδειλίων καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἴδιοι νὰ τοὺς ἀτενίσωσιν ἀτενῶς....

Ἄσυγκίνητος τώρα, εἰς πεζότητος χρόνους, φερομένη εἰς ζῶντας κόσμους καὶ εἰς σεμνῶν ἐρειπίων ἐκτάσεις, καὶ φωτίζουσα θλιβερῶς εἰκόνας καὶ τόπους δόξης καὶ λείψανα εὐγενῆ, ἀφ' ὧν ἢ ἀθανασία ἐδίωξε καὶ διώκει τὴν παρακμὴν καὶ τὸν κόρον, τὴν διττὴν ταύτην τύχην τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῶν ἔργων της, τρέχει ἀδιάφορος τὸν δρόμον αὐτῆς ἢ σελήνη, ἀμνήμων τῆς ταλερᾶς γοητείας τῶν εἰδωλοατρικῶν χρόνων αὐτῆς.

Καὶ τῆς καρδίας της ὁ πάγος δὲν λύεται πλέον, οὔτε εἰς ἐκστάσεις ἠδονικὰς θαμβούται τὸ φωτεινὸν βλέμμα της εἰς τὸν γνώριμον δρόμον τοῦ οὐρανοῦ, ὅταν ἤδη δολιχοδρομῇ πάλιν τὰς νύκτας κατασπείρουσα ἢ πιον φῶς ἐκεῖ ὅπου ἀνθηρὰ δημιουργικὴ φαντασία κατέσπειρε σπαργώντας μύθους καὶ πάλλοντα σύμβολα, προσωποποιούσα εἰς ἀλληγορίαν, γλυκεῖαν ὡς τὸ φῶς της, τὴν θέλγουσαν αὐτῆς ἐμφάνισιν, καὶ τοὺς θνητοὺς φανταζομένη ὡς θεοὺς καὶ θεοὺς τοὺς ἀνθρώπους καὶ γυναῖκας τὰς θεᾶς, δεχομένης τὰς λατρείας ἐρωτοπλήκτων θαυμαστῶν, καὶ εἰς μεθυστικῶν ἐκλύσεων ὥρας ἀνταπεδιδούσας αὐτὰς με φλόγα περιπαθῆ, καίουσαν τὰς καρδίας των χωρὶς νὰ τὰς κατωναλίσκη....

Ποῖα ἐπίμονος ἀλλὰ καὶ προσεκτικὴ ἐπισκέπτει ἢ ἀργυρόφθαλμος αὐτὴ παρθένος, ὅταν ἐρῶσα διολισθαίνει εἰς τοῦ Λάτμου τὰ σπήλαια, τοὺς παλμούς καὶ σπασμούς καρδίας θνητῆς αἰσθανομένη νὰ σπαράττωσι τὸ στήθος της, καὶ τὴν φλόγα τῶν δυσερῶτων ἐρώτων αὐτῆς νὰ τήλωσι τὴν ἀθανασίαν της, καὶ νὰ φαρμακεύωσι τὴν ὀλυμπίαν χαρὰν ἀμερίμων ἡμερῶν καὶ παιγνίων!

Τὴν ὠραίαν αὐτὴν ἀλλ' ἀναίσθητον θεᾶν, τὴν ἀποστρεφόμενην καὶ μισοῦσαν καὶ ἀνδρα καὶ ἔρωτα ἐδάμασεν ἐν τούταις ὁ ἔρωτος καὶ ὑπέταξεν ὁ ἀνὴρ, ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τὴν μέθην καὶ τὴν φλέγουσαν γοητείαν. Καὶ φίλανδρος ἦδη ἢ τῶς μίσανδρος, τὰς τυραννικὰς ἀδυναμίας ἐρώσεως γυναικῆς αἰσθανομένη νὰ παραλύωσι τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς τὴν [εὐστάθειαν, λησμονεῖ τὰς ἀθῶας παιδιάς καὶ ἀσκήσεις εἰς τῶν ἀλσῶν τὰ μοιήρη κρησφύγετα. Ὀκνεῖ νὰ παιξῆ με τὰς Νύμφας της, ἀμνημονεῖ νὰ λούσῃ τὰ παλλόμενα κρύσταλλα τοῦ σώματός της εἰς τὰ ὑγρά κρύσταλλα τῶν ρυάκων καὶ τῶν πηγῶν. Ἀδιαλείπτως σύννουσκαίμελαγχολικὴ, ἀρνεῖται ἐπιμόνας τὰς θωπείας τῶν ἐκπλήκτων σχολούθων καὶ συνοδῶν της, καὶ ἀνανεύει ὀργίλως εἰς τὰς παροτρύνσεις νὰ συναγείρῃ τὰς μίσας νύκτας τὰς θεραπεύειας καὶ τῆς ἐσμούς τῶν κυνῶν, ἀνυπομόνους νὰ τραπῶσιν εἰς τοῦ δάσους τὴν ἔρευναν ὅπου ἔλαφοι διακίτωνται καὶ κάπροι οἰζύοντες χαυλιόδοντας καὶ τοὺς προμήκεις ὀδόντας εἰς τῶν αἰωνοβίων δρυῶν τοὺς κορμούς. Ὑπὸ πάθους ὀδύνην, γλυκεῖαν καὶ μισητὴν, ἀποστρέφει τὸ πρόσωπόν της ἀπὸ τῶν τόξων καὶ τῆς θήρας τὰς χθὲς προσφιλεῖς ἀσχολίας κωφεύει εἰς τὰς δεήσεις τῶν ἐπὶ τῆς γῆς λατρευτῶν της, ὧν ματαίως μαραινόνται τὰ ἄνθη εἰς τοὺς βωμούς της καὶ ματαίως ἀνέρχεται πρὸς αὐτὴν εἰς τὸν Ὀλυμπον ἢ χθὲς ἀκαμπτος, ὑπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς συντριβομένης ἀλαζονείας της ἢ ἀλγεινῆ συναίσθησις πικραίνει τὴν θεᾶν βλέπουσαν ἀγάπης τρυφερᾶς κύμα νὰ ἐκχειλίσῃ εἰς τὸ ἀγνὸν στήθος της, καὶ νὰ πνίγῃ, μετὰ τῆς ἡσυχίας της, καὶ τὴν πρῶην πρὸς τὴν ἀγάπην ἀπάθειαν καὶ ἀπο-

ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ «ΑΘΗΝΑΙ»

στροφήν της. Ποῖος εὐραγνος ἐκδικητῆς ὁ θεὸς αὐτός, ὁ μικρὸς καὶ τοξότης, ὁ μικρὰς ἔχων πτέρυγας καὶ τὰ θέλη μικρὰ, ἀλλὰ μεγάλην τὴν πτῆσιν καὶ μείζονα τῶν πληγῶν τὴν ἰσχύν, ὁ θεὸς αὐτός, ὁ παῖς καὶ γίγας, ὁ πανάρχαιος ἀλλὰ σύγχρονος καὶ αἰώνιος, ὁ καὶ θεὸς καὶ θνητοὺς δαμάζων, καὶ τὰς θεὰς μετὰ τῶν θεῶν ὑποτάσσων ὑπὸ τῶν βελῶν αὐτοῦ τὴν ἀνίκητον δύναμιν !!

Ἀλλόφρων, τοῦ παρθενικοῦ στήθους της πιέζουσα τὴν πρώτην πληγὴν, λησμονοῦσα τὰ πάντα ἐκτὸς τῆς αἰτίας ἧτις ἦνοιξε τὴν πληγὴν της, σπεύδει γὰρ συναντήσῃ τὸ γλυκὺ εἶδωλον τοῦ σφοδροῦ ἔρωτός της πανταχοῦ, ὅπου προσδοκᾷ νὰ τὸ ἴδῃ, εἰς τοῦ δάσους τὰ ἀπόκρυφα βάθη, εἰς τῶν βουνῶν τὰς συνηρεφεῖς κορυφάς, εἰς τῶν σπηλαίων τοὺς σκοτεινοὺς καὶ ἀπροσίτους μυχούς, εἰς τῶν κοιλάδων καὶ τῶν λοχυμῶν τὰ εὐώδη καὶ πυκνόφυτα ἄδута.

Καὶ τώρα τῆς ἀγνείας τὴν ἀγνοίαν ἀγούσα, ριψοκίνδυνος ὅμως ὑπὸ τὴν τόλμην τοῦ ἔρωτος, μετὰ τῆς ἀγωνίας τὴν ἔκφρασιν εἰς τὴν μορφὴν, μετὰ τὴν σφραγιδα τοῦ πόνου εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τῆς προσδοκίας τὴν ἀνησυχίαν εἰς τὴν περιαλγῆ ὄψιν, εἰσδύει εἰς τοῦ ὄρους τὰ ἀφεγγῆ βάθη, φωτεινὰ ἤδη ὑπὸ τῆς μορφῆς της τὸ κάλλος καὶ τῆς διπλῆς λάμπσεως τῶν βλεμμάτων καὶ τῶν ἀκτίνων της.

Ἄλλ' ἀτυχῆς εἰς τῆς ἐλπίδος τὸ δέλεαρ, δυστυχῆς εἰς τῆς ἐρεῦνης της τὴν σπουδὴν καὶ τοῦ πόθου τὴν περιπάθειαν, μετὰ δάκρυκαὶ μεδρόσου νυκτερινῆς δάκρυ εἰς τὰ βλέφαρά της, συμπλέκει ἀπεγνωσμένως τὰς χεῖρας θρηνοῦσα εἰς τῆς ἐμπροσθῶν προσδοκίας αὐτῆς τὴν ἐχθίστην ἀποτυχίαν. Τὸ χεῖλός της τρέμει· πνιγμὸς δεσμεύει τὴν φωνὴν της, καὶ εἰς ναρκίσεσσι ὠχρόλευκον χρῶμα μεταβάλλει ὁ πόνος τῶν χειλέων της τὴν διπλῆν πορφύραν, σπαίρουσαν ἀπὸ τοῦ ἐρωτικοῦ ἄλγους τὸ ἀνάκτον δῆγμα καὶ τὸ παράπονον. Οἱ λυγμοὶ της δονοῦσι τὸν αἰθέρα· καὶ ἀσυγκίνητος ὁ εἶρων ἀντιλάλος ἐπαναλαμβάνει μυριόστομος τὴν συγκεχυμένην ἀπήχησιν τοῦ σπαραγμοῦ ψευσθεισῶν ἐλπίδων καὶ τῶν στόνων ἀποτυχόντων ἐρώτων καὶ μακταιωθέντων ὄνειρων. Τοῦθρήνου της ὁ ἦχος σαλεύει τὰ σπήλαια·

τῶν ἐπικλήσεών της ἢ τρυφερότης, ἐκπνεύουσα εἰς ματαίαν ἠγῶ, συγκινεῖ τὴν ἀνάσθητον πέτραν μεριζομένην τὸν πόνον θεᾶς, ἧτις, ἀθάνατος, εἶνε δυστυχεστέρα θνητῆς, καὶ εὐδαίμων εἰς τὴν ἀθανασία τῆς καταρᾶται αὐτὴν, ἀφ' οὗ, ἀγαπῶσα καὶ ἀτυχοῦσα, δὲν δύναται νὰ ἀποθάνῃ.

Περίλυπος ἢ θεὰ ἀφῆνει τὸν Λάτμον. Εἰς τὴν ὠχρότητα τοῦ ἀλλοιωθέντος προσώπου της, ὅπου πυκνοῦται ὁ μαργαρίτης τῆς νυκτερινῆς δρόσου, χέεται τώρα ἢ καίουσα δρόσος τῶν ὀφθαλμῶν της βρέχουσα μετὰ ὀδύνης δάκρυ τῆς μορφῆς της τὸ κάλλος καὶ τῆς ἐκφράσεώς της τὸ ἄλγος. Ἀπὸ τὰ βάθος τοῦ ὄρους καὶ τὸ ὕψος τῆς τροχιᾶς της ὄρα ἀνυπόμονος πρὸς τὸν ἡμερον δρυτὸν τοῦ Κρονίου, ἐκεῖ, εἰς τῆς Ὀλυμπίας τὴν γῆν, ἐλπίζουσα νὰ ἀνεύρῃ, ὅ,τι μάλιστα ἐπόθει καὶ μάλιστα ἐζήτηει εἰς τοὺς δρυμοὺς καὶ τὰ ἄντρα τοῦ ἀξένου βουνοῦ τῆς Ἀσίας. Ἡ ἐρασμία μορφὴ της, μετὰ τῶν τῶν ψυχικοῦ πόνου τὰ ἔχνη, καὶ ἡ συμπαθεστάτη ἀκτίς της μετὰ τὴν ἀσυνήθη διὰ γυναικα, συνήθη ὅμως δ' ἀγαπῶσαν, προσεκτικῶς διεισδυτικῆ ἐρευνᾶ, ὑπὸ ἀγωνίας ταλάντευμα, τὰ δένδρα καὶ τὴν πυκνόφυτον γῆν τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἡλιδος ἄλσους. Τὸ φῶς της κατολισθαίνει ἐπωδύνως διὰ τῶν φύλλων. Προσδίδει ρεμβωδεστέρην μελαγχολίαν εἰς τοὺς σκιώδεις τοῦ ἄλσους μυχούς, τονίζει τὸ σιωπηλὸν τοῦ δάσους μυστήριον, ἐντείνει τοῦ θελήτηρου αὐτοῦ τὸ ἀπόρητον, περιλούει τοὺς ἀνέροντας εἰς τὰ δένδρα κισσοῦς, διαμορφοῖ εἰς πολύμορφα σχήματα τοὺς πολυσχιδεῖς κλάδους τοῦ δρυμῶνος, ἐλίσσει μετὰ χρυσᾶς ἀποχρώσεις τὸν χνοῦν τῶν ἀπαλῶν βρύων, ἔτινα καλύπτουσι τοὺς ἄδρους τῶν δένδρων κορμούς. Καὶ ὁ ψίθυρος, ὁ ἀπὸ τοῦ φρικιασματος τῶν φύλλων ὑπηχῶν, νομίζεις ὅτι εἶνε στεναγμὸς τῆς ἐρώσεως θεᾶς, καὶ ὅτι τοῦ δίσκου της ἢ ὠχρότης εἶνε τῆς ὠχρότητος αὐτῆς ἢ ἀνταύγεια, καὶ τὸ φῶς της ὅτι εἶνε τὸ σύμβολον τῆς φλογός, ἧτις νέμεται τὴν εἰς ἔρωτας παρθένον καρδίαν της.

Εἰς τὸν ὑποκύκλον θόλον, ἐκεῖ ὑψηλὰ, τρέχει ἐν τούτοις τὸν δρόμον αὐτῆς ἢ γλυκεῖα καὶ περίλυπος κόρη, καὶ τοῦ δρόμου της συνοδοῦς ἔχει τὴν δειλὴν τῶν ἐλπίδων

χαρὰν, καὶ τὰς ἀλγηδόνας τῶν πικρῶν διαταγμῶν. Καὶ καταχέουσα εἰς τὸν συνηρεφῆ Παράδεισον τοῦ Κρονίου τὴν ἠπίκνυ βεγγοβολίαν της αὐγάξει τῆς ἀκεραίας Ἄλτεως τὰ μαργαρίοντα μάρμαρα καὶ τὰ ἱερά.... Εἰς τὸν βωμὸν Ἀπόλλωνος τοῦ ἀκέστορος πίπτουσα, ὅπου νεοθαλεῖς δάφνη χέουσι τῶν ἀνθέων των τὸ ἄρωμα καὶ εἰς τὴν λευκότητα ἀσπίλου μαργαρίου μιγνύουσι τῶν καλύκων αὐτῶν τὴν εὐοσμὸν ἐρυθρότητα καὶ δικστιζουσι τὴν δροσερὰν χλοερότητα τῶν φύλλων, πικρῶν ὅπως καὶ ἡ καρδία της, ἐπικαλεῖται τὸν λαμπρὸν ἀδελφόν καὶ τοῦ Ὀλύμπου τὸ συνάδελφον πάνθεον, εἰς δέησιν, ἐρωτικῶν πόνων ἀπολυτρωτικῆν, διανοίγουσα τὰ συσπόμενα χεῖλη της καὶ διέξοδον δίδουσα εἰς τοῦ στήθους της τὸ γλυκύπικρον ἄχθος.

Ἐπήκουσαν οἱ θεοί. Ὁ μικρὸς ἐκεῖνος ἄκρδος τῆς καρδίας θεός, ὁ περωτός καὶ τοξότης, ἐπήκουσε καὶ αὐτός εἰς τῆς κηθημαγμένης καρδίας της τὴν θερμὴν δέησιν. Τὴν ἰκεσίαν πρὸς ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τῶν ἐρωτικῶν πόνων εἰς ἔρωτος πλήρη ἰκανοποίησιν μετέτρεψαν οἱ θεοί, καὶ ὁ ἔρωτος αὐτός, ὁ τῶν θνητῶν καὶ τῶν ἀθανάτων ἀκαμπτὸς δυνάστης. Καὶ εἰς εὐδαιμονίας ἀκουσίαν κραυγὴν λύεται ἤδη ἡ σιγὴ καὶ ἡ πικρία τοῦ χεῖλους της, καὶ τῆς ὠχρᾶς ὕψεως της τὸ ἄλγος φυγαδεύεται ὑπὸ τὴν ἐκχειλίσεσιν χαρὰν τῆς σπαραγώσεως καὶ σκιρτώσεως καρδίας της. Ἐγγὺς κοιμημένου ἐφῆβου, τὴν μορφὴν ἡμιθέου, πρᾶννει τότε τοῦ σεμνοῦ πάθους της τὴν ὀδύνην ἢ ἀκούρατος ἰχνηλάτης καὶ ὠραία παρθένας καὶ κυνηγός, καὶ ὑπὸ τὴν θέρμην φιλημάτων τρυφεροῦ, ἀπλήστου καὶ ἀκορέστου, ζηρκίνει τὰς πικρὰς σταγόνας τῶν ὀφθαλμῶν της, γλυκανθεῖσας ἤδη ὑπὸ τῆς καρδίας της τὴν γλυκύτητα, καὶ τὰς θωπείας ἐρωτος εὐτυχούς, ὑπὸ τὰς ἀρμονίας στέφων διττῶν ὅπου ἐνκαμύλλως πάλλονται χαρᾶς παλμοὶ καὶ εὐδαίμονος μέθης.

Ποῖος ἔμπιστος πνευματικὸς ἢ ἀργυρόκομος αὐτῆς κασιγνήτη τοῦ χρυσοκόμου ἡλίου, ἢ καταδικάζουσα εἰς ἀφάνειαν τῶν ἀστέρων τὰς λάμπεις, ἅμα ὡς τὰς νύκτας προβάλλῃ εἰς τὸν ὀρίζοντα ! Ποία διακρι-

τικὴ θεματοφύλαξ τακερῶν μυστικῶν, ἢ ἀκουσία συνεργός τῶν μυστικῶν τούτων ξανθόφωτος αὐτῆς τῶν νυκτῶν ἡγεμονίς, ἢ μετὰ χρυσοῦ μαργαίρουσαν ἄλω περιστρεφουσα τοῦ διαδήματος της τὸν ἄργυρον ! Καὶ ποία σύντροφος προσφιλεστάτη, ποία ἐχέμυθος φίλη ἀληθῆς καὶ ἄδολος, ἢ ἀργυροπρόσωπος κόρη αὐτῆς, ἢ σταθερὰ παρὰ πᾶσαν τὴν ἀστάθειαν τῆς μορφῆς της, ἀργυρόθρονος ἀνασσῆς τῆς σιγηλῆς νυκτός, αἰωνία εἰς νεότητα, πιστὴ εἰς ἔρωτα, ἀκαθαίρετος εἰς φῶς, ἀπαράμιλλος εἰς κάλλος, ἀνυπερβλητος εἰς μελαγχολίας ἐμπνεύσεις, καὶ πάντοτε θελκτικὴ καὶ μυστικὴ εἴτε μνηοειδῆς ; εἴτε πλήθουσα, εἴτε φθίνουσα εἴτε αὐξουσα ! Λάμπει τὰς νύκτας τοῦ Φοίβου τῆς ἡμέρας ἀδελφῆς, καὶ ὡς Σελήνη, ὡς Ἐκάτη ἢ Ἄρτεμις ἐπιχέει ἢ φωτεινόφθαλμος παρθένας τὴν ρεμβώδη συγκίνησιν τῆς καρδίας καὶ τοῦ φωτός της εἰς τὴν γῆν, τοὺς πονοῦντας συμπονοῦσα καὶ τοὺς ἐρωτῶντας προστατεύουσα, ἀμνηστεύουσα τὰ ριψοκίνδυνα καὶ ἀπρόσεκτα τολμήματα τῆς ἀγάπης καὶ τοὺς ἀγαπῶντας εὐνοοῦσα, τὰ πάντα βλέπουσα καὶ οὐδέποτε λαλοῦσα, ἀκούουσα τὰ πάντα καὶ οὐδέποτε προδίδουσα.....

3η ὥρα μετὰ τὸ μεσονύκτιον

Ἐπέστρεψα. Ὁ καιρὸς ἦτο ἔξοχος. Τὸ πρῶτον ἤδη μετὰ εὐνόησιν ἢ πάντοτε δυσμενῆς μοῖρά μου. Σὲ εὐχαριστῶ, γραῖα ἐχθρὰ καὶ ἀπηνής. Τὰ νέφη πρὸ πολλοῦ εἶχον διασκεδασθῆ, θαυμαστῆ δὲ διαύγεια διεδέχθη τὴν ὀμιχλώδη πτώσιν τῶν νιφάδων. Τὴν ἀσπίλον χιόνιν, παρθένον ἔτι ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τὸ βῆμα, ἠύγαζε τὸ ἀπρόσκοπτον φῶς τῆς σελήνης, ἀμόλυτον ἐκχεόμενον ἀπὸ τοῦ ἀμολύντου δίσκου αὐτῆς. Ἡ ἔκτασις ἐκεῖνη ἢ πανταχοῦ χιονόστρωτος, ἢ ἀπάτητος καὶ λευκή, ὅπου χαριέντως ἐσαλεύετο ἢ σεληνιαία ἀκτίς, ἔδιδε τὴν εἰκόνα κολοσσαίας λεκάνης ἀργυρᾶς, ἔνθα ἀπήστραπτε τὸ ἐπιμελετημένον στίλβωμα τῆς τέχνης, καὶ ὅπου, εἰς τὸ κοῖλον, εἶγεν ἐπιστρωθῆ χρυσῆ ἐπιφάνεια, ἀφ' ἧς ἀνεδίδοντο ἀναλαμπῆ ἀργυρόχρυσοι φωτεινά. Πόρω, λευκοὶ ἀπὸ τῶν χιόνων, χρυσοὶ ἀπὸ τῆς σελήνης στιλπνοὶ ἀπὸ τῆς ἀκτίνος

της ἐμάρμαυρον τῆδε κἀκείσε χιονόβλητοι
λόφοι. Ἐρημία καὶ σιωπή, λευκότης καὶ
πάγος καί, ἐκτός τῆς ἐμῆς, ἔλλειψις πάσης
ἄλλης ζωῆς καὶ κινήσεως, ἐξετείνεται παν-
ταχοῦ ὑπὸ μυστήριόν τι καταπλήσσαν
ἐναλλάξ καὶ πτεροῦν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῆς
αὐστηρᾶς αὐτοῦ ἐμφάνισεως τὴν μεγαλο-
πρέπειαν. Καὶ μόνος ἐγὼ, εἰς τῆς αὐγῆς
τὴν ἐγγίζουσιν ὄραν, ἐφερόμην ἀβούλως
ἐκεῖ, εἰς τῆς γῆς τὸν μαλακὸν ἀλάβαστρον
ἀποτυπῶν ἕγνη ζωῆς ἀγρυπνούσης, τὴν
ὑπερθεν μελαγχολικὴν φίλην τοῦ Ἐνδυμί-
ωνος καλῶν νὰ φωτίζη τὸν ἀσκητὴ δρόμον
μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἀδρότητας τοῦ πυρός,
ὅπερ εἶχε φλέξει τὴν καρδίαν τῆς εἰς τῆς
ἐρωτύλης νεότητός τῆς καὶ τῆς παρθενικῆς
θεότητός τῆς τὴν γόησιν ἐποχὴν, δεόμενος
νὰ ρίψη σπινθηρὰ κοινωτῶν εἰς τὸ στῆθος
τῆς γυναικός, ἣτις τόσον μακρὰν ἀλλὰ καὶ
τόσον ἐγγύς ἐμοῦ ἦτο τότε..... Ὡ, πόσα
εἰς τὴν ὄραν ἐκείνην μοὶ εἶπε τότε ἡ σι-
γῶσα σελήνη ἀλλὰ καὶ πόσα σιγῶν ἔλεγον
εἰς αὐτήν! Ἡ ἄβυσσος ἀπόστασις, τὸ πα-
γετῶδες χάος αὐτὸ τὸ ἀφιλόξενον καὶ
ἀσφυκτικόν, τὸ χωρίζον τὸν ζῶντα πλά-
νητα τῆς γῆς ἀπὸ τὴν νεκρὰν πλάνητα
τοῦ οὐρανοῦ, δὲν παρεκάλυψε τὴν θερ-
μὴν ἐκείνην διάλεξιν. Δὲν ἐλάλει τὸ
χεῖλος ἢ ψυχὴ ἦτο ἡ ὀμιλοῦσα, ἢ ζῶσα
ψυχὴ, ἰσχυρῶς ἐρμηνεύουσα εἰς λέξεις, τὰ
αἰσθημάτων καὶ τοὺς παλμοὺς τῆς αἰσθηνο-
μένης καρδίας. Καὶ εἰς παραπλησίας ἐκμυ-
στηρεῦσεις εἰθισμένον ἔχει τὸ οὖς καὶ εὐ-
μενῆ τὴν ὄψιν ἢ ὠχρόλευκος δέσποινα τῶν
νυκτερινῶν ἀπορρήτων καὶ τῶν ἐκτάσεων,
καὶ συμπαθῆ ἔκτεινει τοῦ ἀδιαπεράστου
πέπλου τῆς τὴν μυστικότητά εἰς τὰς πα-
θητικὰς ἐξομολογήσεις τῶν ἐραστῶν ἢ
ἀθῶα συνέννοχος αὐτῆ. ἢ παρθένος ἔφορος
τῶν παρθένων καὶ ἢ πρυστάτις, ἢ ὠχρό-
ξανθος καὶ λευκόχρυσος κόρη, ἢ τῶν βα-
θέων τραυμάτων τοῦ ἔρωτος ὄψιμος γνώ-
στις, καὶ τὰ τραύματα τῶν ἐρώτων συμ-
παθῶς βλέπουσα καὶ παραμυθοῦσα.....
Ποῦ ἀπῆλθον; Ἄγνωστος. Ἐνθυμοῦμαι μόνον
ὅτι ἔτρεξα, ἔτρεξα πολὺ. Ἄνω τῶν σφυρῶν
θυθιζόμενος εἰς τὰς χιόνες ἤμην ὅμως θερ-
μός. Ἡ σύμπονος Ἄρτεμις, ἂν δὲν ἐπή-
κουσε πλήρως τῆς πρὸς αὐτὴν παρακλή-

σεῶς μου, ἐκοινωνήσεν ὅμως μέρος αὐτῆς
καὶ τῆς θερμότητος τῆς καὶ εἰς ἐμέ. Καὶ εἰς
τὴν κατάψυχρον ἐκείνην ὄραν τῆς νυκτός,
εἰς τοῦ συνόλου τῆς φύσεως τὴν παγερό-
τητα, ἤμην θερμὸς ἐν τούτοις...θερμὸς ὅπως
ἄλλοτε, ὅτε ἐν εὐγλώττῳ ἀφασίχ, μὲ φλο-
γισμένην τὴν μορφήν καὶ εἰς τοῦ δωματίου
τὸ ἄρωμα καὶ τὸ θάλπος ἐστήριζον χεῖρας
καὶ πρόσωπον εἰς τὰ γένατα ἀγαπωμένης
καὶ προσφιλοῦς γυναικός.

Τόσον θερμὸς ἀπόψε; Ναι· ἀλλ' ὄχι καὶ
τόσον εὐτυχής....

Κωδωνίσκου ἤχος ἀσθενῆς μὲ ἀποσπᾶ
ἀπὸ τὰ ὄνειρά μου, τὰ ὄρατά μου αὐτὰ
καὶ ὑπαρκτὰ ὄνειρα, τοῦ παρελθόντος,
κτῆμα ἤδη, ἄτινα, καίτοι τοιαῦτα τώρα,
προέκυψαν ὅμως θετικὰ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς
ἡδονικωτέρας ἀναπολήσεως. Εἰς τῆς ἐξα-
φθείσης μνήμης τὰς πτυχὰς ἐζωογονήθη-
σαν εἰκόνες ζῶσαι, καίτοι νεκρὰ πλέον,
μεστὰ εἰς εὐγενεῖς πάθους σφοδρὰν κατσι-
γίδα, φωτεινὰ καὶ παλλόμενα εἰς τὴν τέ-
φραν, ἀφ' ἧς εἶχον ἀνακύψει, ἀλγεινὰ εἰς
τὴν χαρὰν, ἣν ἀνεκάλουν, ἔμψυχοι εἰς ἔκ-
φρασιν καὶ παρέλασιν πρὸ τῆς διεγερθεί-
σης μνήμης...καὶ τῆς πικρίας τῆς...Εἰκόνες
παραδείσιοι, ἔνθα εἰς εὐδαίμονα μόνωσιν
προσώπου πρὸς πρόσωπον ἢ ἀρμονία τῶν
παλμῶν ἀντικαθίστα τοὺς γλυκυτέρους
ἤχους τῆς μουσικῆς, καὶ τὴν θέλγουσαν
μέθην τοῦ ἄσματος ὑπεκαθίστα ἢ μέθη
τῆς περιπαθοῦς στοργῆς καὶ τῆς ἐγγυτά-
της σιγηλῆς λαλιάς. Τῶν ἀρωμάτων ἢ ἀ-
πόπνοια, δεσμὸς εἰς κρυστάλλου φιαλίδια
καὶ ἡδέως ἄτονος, περιίπτατο εἰς τοῦ μι-
κροῦ δωματίου τὴν ἀτμόσφαιραν, ἔκλυσιν
ἐπιφέρουσα καὶ αὐτῆ εἰς τοὺς ἀγῶνας
αἰσθήσεων ἀπεγνωσμένως παλαιουσῶν.
Ποία ἀντίθεσις παρελθόντος καὶ παρόντος,
τῆς μνήμης τοῦ πρώτου, τῆς πραγματικότη-
τος τοῦ δευτέρου! Ἐκεῖ, τοῦ ὑποτρέ-
μοντος λόγου ἢ τακερὰ θερμῆ, ἐδῶ τῆς φύ-
σεως ἢ σιγῆ καὶ τοῦ ὑπαίθρου τὸ ψῦχος.
Κομψῆς τέχνης ὁ πλοῦτος ἐκεῖ ἢ φυσικῆ
μεγαλειότης ἐδῶ καὶ ἢ μεγαλοπρέπεια.
Ἄδρου τεχνικοῦ φωτός ἢ ἀνταύγεια ἐκεῖ,
τῆς σελήνης ἢ λάμψις ἐδῶ, ἀπὸ τὸ ἀργυ-
ροῦν βλέμμα τῆς χρομένη καὶ τὴν λάμψιν
τοῦ ζῶντος ἰδικοῦ τῆς βλέμματος ἀντικα-

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΧΙΟΝΙΣΜΕΝΑΙ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΥ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ, κ. Δ. ΓΑΛΑΝΗ

Ὁ χιονοπόλεμος μεταξὺ δρόμου καὶ οἰκιῶν
! Ὀδὸς Ἀναγνωστοπούλου παρὰ τὸ Κολωνάκι!

λοῦσα. Καὶ δεσμός ἐνωτι-
κός, πικρὸς ἐνταυτῶ καὶ
γλυκός, δεσμός εὐφροσύ-
νης ἐναλλάξ καὶ περιελ-
γῆς, συνάπτων τὸ «τότε»
καὶ τὸ «τώρα» ἀνεπτύ-
σσετο πρὸ ἐμοῦ φίλη μορφή
μὲ πῶς στεφανωμένη καὶ
μὲ χάριν, μὲ κάλλος πλαι-
σιουμένη καὶ μὲ συμπά-
θειαν, πυργουμένη πρὸ ἐ-
μοῦ ὡς εὐνοῦς κύματος
σειρὴν καὶ γοητευτικὴ τοῦ
δρυμοῦ νηρητῆς πάλλουσα
ἀπὸ αἴσθημα καὶ καρδίας
ὕψος καὶ ἀφοσίωσιν. Φλό-
γασδιέχουσε πέριξ ἢ μνήμη
τῆς ἀγάπης καὶ τῆς μορ-
φῆς τῆς καὶ ἦσαν τόσον
ἰσχυρὰ αἱ φλόγες ἐκεῖναι,
ὥστε νὰ λύσωσι τοὺς πά-
γους τῆς γῆς, καὶ τόσον
ἀκτινοβόλοι, ὥστε νὰ αὐ-
γάσωσι τῆς σκέψεώς μου
τὰ σκιερὰ βάθη καὶ νὰ
φωτίσωσι τὸν δρόμον εὐ-
τυχοῦς παρελθόντος, ὅπου
ἄστοργον ἐκτείνεται τώρα
τῆς ἀδιαφορίας τὸ κράτος,
πρόδρομος ἀσφαλῆς λυσι-
πόνου εὐεργετιδοςλήθης...

Τοῦ κωδωνίσκου ὁ ἤχος
ἐπαναλαμβάνεται ἐγγύτε-
ρος ἤδη. Ἄγνωστος τί παθῶν

ποιμὴν τις μετήλασσενεὶς τοιαύτην ὄραν τὸν
σταθμὸν τοῦ ποιμνίου του. Τὰ πρῶτα ἐ-
βάδιζον συνεσφιγμένα πρὸς ἄλληλα μὲ βα-
θέως κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν, ἠπίως ἀπο-
ξέοντα διὰ τοῦ ἐρίου των τὴν ἐστρωμένην
χιόνα τοῦ ἐδάφους. Ἐπὶ τῶν δασυμάλλων
νώτων ἠπλοῦτο συμπαγὲς ἐπίστρωμα χιό-
νος, ἐρίου στίλβωμα, κατεψυγμένη χλαίνα
λευκῆ, τοῦ χειμῶνος ἀφίλον δῶρον, ἣν εἰς
τὴν θερμότητα τῆς ζωῆς καὶ τὴν θερμότητα
τῆς φυσικῆς διφθέρας ἔρριπτεν εἰς τῆς ποι-
μνης τὰς μονάδας καὶ τὸ σύνολον ἢ παγερὰ
φύσις διὰ τῆς παγερότητας τῶν χιόνων. Ὁ
ποιμὴν εἶπε τε, ἐντὸς τοῦ ἀδιαβρόχου τριχί-
νου σκεπάσματος του τετυλιγμένου, ὅτε μὲν

εἰς τὴν καλυύροπα πτηρίζων τὸ βῆμα, ἄλ-
λυτε δὲ δίκην μῆλης χειρουργικῆς χειρι-
ζόμενος αὐτὴν πρὸς ἐξέτασιν τοῦ βάθους
τῆς χιόνος καὶ τῶν κενῶν ἢ τῶν ἀνωμα-
λιῶν τοῦ ἐδάφους. Ἔστη ἔκπληκτος ἰδὼν
με τὴν ὄραν ἐκείνην πρὸ αὐτοῦ· νομίζω μάλ-
ιστα, ὅτι ἐστουροκοπήθη! Ἐὰν δὲν μὲ ἐξ-
έλαθεν ὡς φάντασμα νυκτερινόν, μὲ ἐθεώ-
ρησε τοῦλάχιστον ὡς πυρέσσοντα καὶ ὑφι-
στάμενον τοῦ πυρετοῦ τὰς ἐπιφόβους συνε-
πείας! Ὑποθέτω, ὅτι τὸν ἐχαίρετσα. Ἐ-
τρεχον ἐν τούτοις πάντοτε, καὶ πάντοτε
ἀγνωῶν ποῦ πηγάζω! Τὸ ἀναλλοιώτως
μεγαλοπρεπέστατον καὶ θαυμάσιον πανό-
ραμα τῆς φύσεως τὴν νύκτα ἐκείνην μοὶ ἐ-

φάνη ανυπέβλητον, πλήρες μυστηριώδους μεγαλειότητος σιωπηλής, δονούσης τήν ψυχὴν πλειότερον ἢ ὁ πάταγος καὶ ἡ λαμπηδὼν τοῦ θορυβωδεστέρου γήνιου μεγαλείου! Πόσα μαθήματα ἔλαβον, πόσα ἐδιδάχθη καὶ ἐμελέτησα ἐκεῖ, μόνος, τρέχων, θεωρῶν καὶ σκεπτόμενος. Δὲν ὑπάρχει βιβλίον σοφώτερον τοῦ βιβλίου τῆς φύσεως. Καὶ τῶν σελίδων αὐτοῦ τὴν σοφίαν καὶ φιλοσοφίαν, ὅταν τὴν ἐννοῇ τις καὶ θέλῃ νὰ τὴν σπουδάξῃ, οὐδεμία καματηρὰ τοῦ ἀνθρώπου σπουδὴ καὶ οὐδεμία ἐπίμονος ἄλλη μελέτη δύναται ποτε νὰ φθάσῃ, ἢ τὰ φθάσῃ ποτέ.

Αἴφνης μελανὸν καὶ ὑψηλὸν ἀντικείμενον φαίνεται κινούμενον πρὸ ἐμοῦ. Βαδίζει, προχωρεῖ καὶ με προσεγγίζει. Τὸ σῶμά του καλύπτει εὐρυτάτη παμμέλαινα χλαῖνα. Μελανὸν ἐπίσης εἶναι καὶ τῆς κεφαλῆς του τὸ κάλυμμα. Ἐν μέσῳ τῆς λευκότητος ἐκείνης καὶ τῆς στιλβούσης ἀργυρᾶς ἀκτινοβολίας τῆς χιόνης, ἦν παρήγεν ἡ ἐπ' αὐτῆς ἀντανάκλασις τοῦ σεληνιαίου φωτός, τί ἐζήτει ἡ μαύρη ἐκείνη ἀντίθεσις; Ἦτο σκιασχοποῦσα διὰ τοῦ ἀμυροῦ αὐτῆς νὰ ἐξάρῃ τῆς χιόνης τὴν φωσφορίζουσαν λευκότητα, ἥτο ἐλάττωμα σκηνογραφικῆς ἀριότητος, κηλὶς εἰς τὴν ἀγνότητα τῆς χιονώδους στολῆς, παραφωνία τῆς ἀρμονίας εἰς τὴν ἀρμονίαν τῆς φύσεως ἐπιφανεῖσα; Ἐβλαδίζομεν ἀντιθέτως ἐξ ἐπλάγῃ βλέπων με, ἐξ ἐπλάγῃ βλέπων αὐτόν. Διήλομεν παραπλευρῶς τὰ βλέμματα ἡμῶν διεσταυρωθῆσαν καὶ ἐκάτερος ἀνεζήτησε τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ παραδόξου ὄντος, ὅπερ οὕτως ἀπροσδοκῆτως καὶ κατὰ τὴν ἀσυνήθη ἐκείνην ὥραν ἔβλεπε πλανώμενον εἰς τὴν χιονοσκεπῆ ἐρημίαν. Ἀνεγνώρισα μοναχὸν ἀπερχόμενον εἰς ἐρημοκλήσιόν τι, ἐκεῖ που, ὅπως παρασκευάσῃ τὰ τῆς πρωϊνῆς λειτουργίας, ὡς ἀκολουθῶς μοι εἶπε:

Τῆς θρησκείας τὸ πνεῦμα ἐφώτισε τότε τὸν συγκεχυμένον νοῦν μου καὶ δίκην αὐραῶν ἐξυγιαντικῆς διεσκέδασε πόρρω τοὺς νοσηροὺς ἀτμοὺς τῆς διανοίας μου. Εἰς τῆς καρδίας τὸ ἄφωτον χάος τὸ μικρογραφικῶς εἰκονίζον τὸ χάος τῆς γῆς, πρὶν ἢ θεῖα βουλή καὶ πνοὴ ἐπιπνεύσῃ ἐπὶ τὴν ἀκατασχεύαστον δημιουργίαν, ἔλαμψεν αἴφνης τὸ

ἀκτινοβόλον φῶς τῆς θρησκευτικῆς πίστεως καὶ τῆς ἠθικῆς ἀνκνήσεως. Φῶς αἴυλον καὶ ἀνέσπερον ἐκπορευόμενον ἀπὸ τὴν ἔνοιαν τοῦ θεοῦ, σωτήριον εἰς ἐπιρροήν, παρήγορον εἰς ἐλπίδα, ἔμπεδον εἰς πεποίθησιν, καὶ ὑπὸ τὸ πῦρ τῆς θείας προελεύσεως διαφωτίσαν τὸν νοῦν καὶ ἀγνίσαν τῆς ὕλης τὰ ἐνστικτα, καὶ τοὺς ρύπους τῆς ἀγροίκου καὶ φθαρτῆς οὐσίας, ἐξ ἧς ἐπλάσθη τὸ σῶμά μας.

Εἶη εὐλογητὸν τὸ ὄνομα καὶ τὸ πνεῦμά σου θρησκεία ἀγία καὶ πίστις ἱερὰ, συνάπτουσα εἰς σώτειραν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸ ὑπερφύεθον θεῖον τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, θρησκεία πνεύματος καὶ μελέτης, θεωρίας καὶ προσευχῆς, θρησκεία δικαιοσύνης ἀδικασμῶν λογισμῶν παραποιούσας κέψεις, καὶ τὸ ἐφήμερον πλάσμα τῆς γῆς ἀνάγουσα ἀπὸ τοῦ πηλοῦ ἐν ἐπιγνώσει πρὸς τὸν ἀθάνατον πλάστην, τὸν αἰώνιον πατέρα καὶ πάνσοφον δημιουργόν.

Εἰς τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς σιωπῆς καὶ τοῦ μυστηρίου, εἰς τοῦ πάγου καὶ τοῦ νυκτερινοῦ φωτός τὰς ἐκτάσεις, μακρὰν τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνθρώπων, μακρὰν πικρῆς δηλητηριώδους θελγήτρου δυναμένου νὰ σαγηνεύσῃ τὴν αἴσθησιν, νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ψυχὴν, νὰ φαρμακεύσῃ τὴν καρδίαν μου, καὶ νὰ θολώσῃ τὸν νοῦν, πόρρω δὲ πάσης βιοτικῆς καὶ κοινωνικῆς εἰκόνας καὶ πάσης ἐγλωσμίου μερίμνης, γλυκεῖα καὶ ἀγία ἐπεφοίτησεν ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου ἡ ἀνάμνησις τῆς τρυφερᾶς καὶ ἀθώας ἡλικίας, ὅποτε τότε βραθεὶς καὶ εἰλικρινῶς ἐπίστευον, καὶ τόσον ἤσυχος, τόσον αὐτάρκης καὶ εὐτυχῆς ἤμην πιστεύων. Συνῆλθον, καὶ ὑπὸ τὴν διττὴν εὐκρίνειαν τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ λογισμοῦ ἐθεώρησα ὀρθῶς τὸν ἐσωτερικὸν ἀνθρώπον καὶ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Νοῦς καὶ χεῖρ ἤρθη εἰς θέλησιν καὶ δύναμιν. Κατέστειλα αὐτοστιγμὴν τὰς παραφωρᾶς μου, καὶ ἀναλαβὼν παραχρῆμα τὸ ἐπ' ἐμοῦ κράτος, ἐχαλιναγώγησα τοὺς ἀχαλινώτους λογισμοὺς μου, καὶ κατέταξα τὰς ἀκατατάκτους κέψεις μου. Ἀνεβαπτίσθη καὶ θεῖου μύρου χρίσμα ἐφουγάδευσε τότε νοσηρὰ νοσηρᾶς ἐρεῦνης καὶ σκέψεως παράσιτα καὶ πορίσματα.

Ὡς ζῶσα ὀπτασία, καὶ ἀλληγορία λαλοῦσα καὶ διδάσκουσα, παρέρχεται πρὸ ἐ-

μοῦ τὴν στιγμὴν ταύτην εἰκὼν συγχρόνου ζωγράφου, εἰκονίζουσα Χερουβεὶμ ἀνέχοντα μετέωρον τὸν νεκρὸν τοῦ Μωϋσέως. Τῆς κολάσεως ὁ δαίμων, μαῦρος τὴν πνοὴν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, γαμψῶνξ καὶ βλοσυρὸς, συστρέφων σκολιάς ἀγκυλωτὰς πτέρυγας καὶ με τοῦ μίσους τὸ δηλητήριον εἰς τὴν καρδίαν, ὄρμξ νὰ κατάρχη τὸ ἄπνουν σῶμα τοῦ θεοπνεύστου νομοθέτου καὶ ἐλευθερωτοῦ. Ἄλλ' ἄγγελος φωτεινός, λευκὰς ἀκτινοβόλους πτέρυγας τανύων, τὴν περικαλλῆ ὄψιν ἐξαίρων με ἔκφρασιν αὐστηρᾶς μεγαλοπρεπείας, λαμπηδίνος θείας δεχόμενος ἐπὶ τοῦ συνόλου αὐτοῦ τὴν ἀστράπτουσαν ἀνταύγειαν, κρατῶν ἀσπίδα διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς κατὰ γων πυρίνην ρομφαίαν πρὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος, κωλύει τὴν προσπέλασιν τοῦ δαίμονος, τοῦ σκοτεινοῦ μονάρχου τῶν αἰώνων καὶ ἀλύτῳ νομιωγῶν τοῦ Ταρτάρου, καὶ τῶν φρικτῶν τοῦ Ἄδου καὶ φλεγόμενων ἐκτάσεων. Οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀναβηπτίζομένου εἰς τὴν θεῖαν πίστιν, ἦν, ἀπιστοῦσεν, ὄρμξ νὰ κατάρχη ὁ Σατανᾶς, ἄγγελος ἀπὸ τοῦ φωτός τοῦ θεοῦ ἐκπορευθεὶς σώζει ὑπὸ τὰ ἀπροσμάχητα ὄπλα τῆς πίστεως καὶ τῆς μετανόιας, λυτρωθεῖσεν δὲ εἶτα καὶ τὸ γλυκὺ ἄρωμα τῆς θρησκείας ἀποπνεύσεν, ἀνάγει εὐτυχῆ καὶ ἀγνήν πρὸ τοῦ ὑψίστου καὶ οἰκτίρμονος Θεοῦ.

Ἐθαύμασα καὶ συνετρίβην ἰδὼν, ὅτι ἤρκεσε καὶ μόνῃ ἡ μετὰ προκίρεσεως χρηστῆς καὶ ἀποφάσεως ἀγνῆς ἀναπόλυσις τῆς ἱερᾶς θρησκείας καὶ ἡ προσφυγὴ εἰς τῶν πικρῶν τὴν πίστιν, ὅπως πνίξῃ ἐν ἐμοὶ τὸ τέρας τῆς ἀμφιβολίας, τῆς ἀπιστίας τὸν δράκοντα, τὴν ὕδραν τοῦ δισταγμοῦ, τῆς ψυχῆς τὴν βραχνίζουσαν νόσον ἣτις ἐπίεζε καὶ ἀπέπνιγε τὸν ἠθικὸν ἀνθρώπον.

Ἔστιν ἐμελέτησα ἀκραιώως, καὶ φωτεινὸς τὸν νοῦν, ἔσπευσα νὰ ζητήσω τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν μοναχὸν νὰ τὸν ἀκολουθήσω εἰς τὸ ἐρημοκλήσιόν του. Μοι τὴν ἔδωκεν. Ἐκ ἐγνώριζεν ὅπόσον με κατέστησεν εὐτυχῆ, ἤθελε βεβχίως αἰσθανθῆ τὴν ἀνεκφραστον ἐκείνην χαρὰν, ἦν αἰσθάνοντα οἱ κρηγοροῦντες οἱ σώζοντες καὶ οἱ ἀχθοεργοῦντες τοὺς ἄλλους ἐν τῇ γῇ.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἐρημοκλήσιον. Ἀνέφ-

ξεν ὁ μοναχὸς τὴν πενιχρὰν θύραν τοῦ πενιχροτέρου ἐκκλησιδίου καὶ δι' αὐτῆς ἀκάθεκτος ὤρμησα ἐντός. Τί εἶναι πᾶσα λαμπρότης καὶ πᾶσα ἐκπληκτικὴ ἐπιβολὴ μεγαλοπρεπεστάτου οἰκοδομήματος αἰώνων καὶ γενεῶν πρὸ τῆς ἀφθάρτου καὶ θείας αἰδέας, τῆς ὑλικῆς συμβολιζομένης εἰς τὸ πτωχὸν ἐκεῖνο καὶ ἐγκαταλειμμένον ἡμιερείπιον, ὅπερ ὅμως ὄκει καὶ ἐλατρεύετο ὁ θεός, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης ὁ θεός, ὁ ἀντὶ ἐκπάγλων ἀνακτόρων ἐκλέξας τὴν φάτιν ὡς λίκνον; Ποῦ ὑπῆρχεν ἐναποτεταμιευμένα ἡ ἀκμὴ ἐκείνη τῆς εὐσεβοῦς συγκινήσεως, αὐτὴ ἡ πλήμυρα καὶ ἡ θάλασσα τοῦ ἰσχυροῦ θρησκευτικοῦ συναισθημάτος, ὅπερ κατέκλυσε τότε τὴν ψυχὴν μου! Εἰς ἄρσιν καὶ αἶνον πρὸς τὸν θεῖον πατέρα τὸν ἐν οὐρανοῖς μετουσιώθη τότε τῶν αἰσθημάτων μου πάντων ἡ φλόξ καὶ ἡ ἀκμὴ. Κατεποντίσθη εἰς πέλαγος θρησκευτικόν, ἀλλὰ δὲν ἐπνίγην τοὺν κντίον ἐσώθη καὶ ἀσφαλῆ ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ ἀχανοῦς με ἔφερον ἐπιπλέοντα τὸ ἐν ἐμοὶ ἐπιφοιτήσαν καὶ καταλάμψαν πνεῦμα τῆς πίστεως καὶ τῆς πεποιθήσεως. Τοῦ σωσίου παρηγόριον πίστεως ἐχόμενος τότε, ἤχθη ἀδιατάρακτος εἰς εὐλογητὴν παρακλίαν ἐλπίδων καὶ παραμυθιῶν, ἃς ἡ φιλόφρων ἀγάπη τοῦ θεοῦ φυτεύει εἰς τὰ ἔγκυα τῆς καρδίας μας καὶ ἀφκνῶς συντηρεῖ, ὅταν πονηρῶν ἀμφιβολιῶν τὰ ζιζάνια ἐπέρχονται ἀποπνίγοντα τὸν εἰς γῆν ἀγαθὴν ριφθέντα σπόρον τῆς πίστεως. Βάπτισμα καθάρτηριον, ἀγνισμὸς ἐγένετο ἡ ἀνάβλεψις ἐκείνη, ἣτις ἐνῶ με ἐστροβίλισεν εἰς σώτειραν δίνην ἠθικοῦ κύματος, μετάρσιον ὅμως με ἀνήγαγεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, με ὕψωσεν ἀγνωτερον πρὸς τὴν ἐστίαν τοῦ αὐλου καὶ αἰδίου φωτός, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς τῆς ὕλης καὶ τῆς ὀδύνης με ἤρε πρὸς τὸν ἰδεώδη κόσμον, ὅπου μακαρίτης καὶ γαλήνη κρατεῖ.

Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι τὰ χεῖλή μου, ἐρημνεύοντα τὸν εἰς συγκινήσεις ἀναλυθέντα ἐσωτερικὸν ἀνθρώπον, ἐπέλλιζον ὑποτρέμοντα ὑπὸ ἐντύπωσιν εὐσεβῆ. «Θεὸ τοῦ ἐλέους» ἔλεγον, «θεὸ τῆς εὐσπλαγγχνίας καὶ τῆς ἀγάπης, θεὸ τῆς συγγνώμης διὰ τοὺς πταίσαντας καὶ τῆς παρηγορίας διὰ τοὺς πάσχοντας...» Καὶ ἐκπληκτος ὁ νοῦς μου

ἴσταται ἐδῶ καὶ ἐρευνᾷ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀγαπᾷ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ χριστιανὸς ἰδίᾳ ἀφ' οὗ τὸ πᾶν εἶναι ἀγάπη ἐν τῷ κόσμῳ, ἀφ' οὗ ἀγάπην ἐδίδασκε καὶ ἤσκησεν ὁ Κύριος, ὁ εἰς εὐλογία καλέσας τοὺς λαοὺς καὶ τὸν κόσμον, καὶ τὴν θεῖαν μορφήν ἀποστρέψας ἀπὸ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς κατάρτας ἀφοῦ μόνη κακία εἶναι μῖσος, αὐτὴ μόνη δὲν εἶναι ἀγάπη. Καὶ σκεπτόμενος ἡρώτων ἐαυτὸν, εἴαν δὲν εἶναι ἀρνησίθηρσος ὅσοι δὲν ἀγαπῶσιν, ἀφ' οὗ ἰδέα τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ἔμπρακτος αὐτῆς ἐφαρμογή, κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἔννοιαν, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἀπόχρωσις τῆς θρησκείας, ἀλλ' εἶναι τὸ οὐσιωδέστατον στοιχεῖον αὐτῆς, εἶναι αὐτὸ τὸ θεμέλιον, οὗτινος τὴν βᾶσιν οὐχὶ νὰ ἀρνηθῆ δὲν δύναται ὁ πιστεύων, ἀλλ' οὔτε καὶ πόρρω νὰ θίξῃ, χωρὶς νὰ σαλεύσῃ καὶ χωρὶς νὰ ἀσεβήσῃ εἰς τὸ θεῖον οἰκοδόμημα.

Εἰδῶλον, φάντασμα, πλάνη, σκιά, ὑποβολή, παραλήρημα προκατάληψις, νεφέλη, ὄνειρον, ὀπτασία παραίσθησις, πραγματικότης, ὑπερβολή, ἀσθένεια, ἐντύπωσις, παροξυσμός, πεποιθήσις ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ αἶσθημα, καὶ εἰς οἰκνότητε ἀντιλήψεως σφαῖραν καὶ ἂν ἀνάγνηται, εἶναι ὅμως συναίσθημα, ὅπερ μάστιγας εἶναι βλαβείας, καὶ τὸ ὅποιον ἐννοοῦμεν ἐν ἡμῖν, καὶ ὅταν ἔτι δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ ὀρίσωμεν καὶ τὸ ἐξηγήσωμεν. Πάσχουμεν ἐξ αὐτοῦ εὐδαιμονοῦντες ἢ κακοδαιμονοῦντες, καὶ κατανοοῦμεν τὴν κυρίαρχον ἐπιρροήν, ὑφ' ἣν ἐνδίδει ὁ ὕλικός καὶ ὁ ἠθικός ἄνθρωπος, ὅταν τοῦ αἰσθήματος ἢ δυνάμεις κρατήσῃ καὶ λαλήσῃ ἐν ἑαυτῷ. Ἡ ἔννοια τοῦ ἠθικοῦ ἔρωτος, ἢ συναίσθησις καὶ ἡ ἀντίληψις τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, ἡ μέριμνα ὑπὲρ τοῦ «πλησίον», ἦν εἴαν νοθεύῃ ἢ ὑπεκφεύγῃ ὁ Φαρισαῖος τῆς κοινωνίας, ἀσκεῖ ὅμως ὁ χρηστός Σαμαρείτης, ἡ μέριμνα αὐτῆ, ἥτις θὰ ἦγεν εἰς τῆς εἰρήνης τὴν ιδεώδη ὁδὸν τὴν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ «πλησίον» ἐκτραπέυσαν κοινωνίαν, τὰ ἀγαθὰ συλλήθη τῆς φιλαλληλίας αἰσθήματα, ἅτινα ὑφαίνει διὰ θεῖων νημάτων περὶ τὸν στήμονα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἢ ὑψηλῆ ἠθικῆ καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ χριστιανισμοῦ, μετέχουσι θρησκείας καὶ εἶναι θρησκεία, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀντι-

λήψεως, ἣν ἔχει τις περὶ θρησκείας. Διότι καὶ ἀπλῶς ἡ ἀγνὴ τοῦ «πλησίον» ἀγάπη θὰ ἦτο θρησκεία ἀληθῶς, καὶ ἔτι δὲν καθιεροῦτο διὰ τοῦ ἱεροῦ κώδικος τῆς ἀληθείας, ὑφ' ὃν παιδεύεται ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς ἡ κοινωνία καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεανθρώπου.

Ἐάν, ἐπομένως, ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τὸ κύρος παραπλησίον ἰδεῶν ἰσχυρισθῆ τις ὅτι εἶναι ἀρνησίθηρσος ὁ βέβηλος καὶ ἀπόλυτος ἀρνητὴς τῆς ἀγάπης, βεβαίως δὲν θὰ κατακριθῆ ὡς κενὰ ἢ ἀσύστατα λέγων.

ὦ! πόσον θέλω νὰ πιστεύω, θεέ μου. Πόσον θέλω νὰ ἀνακαλέσω τὴν ἀποπτᾶσαν γοητείαν τῆς ἐδραίας καὶ τυφλῆς θρησκευτικῆς πίστεως, καὶ πιστεύω νὰ συγκρατήσω τὴν διολισθαίνουσαν καὶ ταλαντευομένην πεποιθήσιν ἐπὶ τὴν ἀθάνατον καὶ ἀγαθὴν θεότητα, τὴν δικαίαν καὶ εὐσπλαγγον, ἣν λατρεῖ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ ἀντιλήψεις καὶ ἐπικλήσεις διαφόρους, ἀναλόγως πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξίν του καὶ πρὸς τὴν ζώσαν γλῶσσαν, δι' ἣς ἐρμηνεύει τὴν λατρείαν καὶ τὴν προσευχὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν θεόν. Ἰσχυρῶς φέρομαι νὰ προσηληθῶ καὶ νὰ μείνω εἰς τὴν γαλήνην τῆς πεποιθήσεως αὐτῆς πρὸς τὴν ἀθανασίαν καὶ τὸν θεόν, οὗτινος ἢ ἔννοια, ἢ εἰκὼν καὶ ἢ δυνάμεις ζῆ ἀκμαία εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε ὡς πνεῦμα ἐπιφοιτῶσα εἰς τὸν σοφόν, εἴτε ὡς ὕλη προσπίπτουσα εἰς τὸν νήπιον, ὑπὸ ὕλης κατασκευάσμα καὶ μορφήν, καὶ ὑπὸ λατρείαν αἱματηρὰν ἢ ἀναιμακτον. Θέλω νὰ φυτεύω καὶ πάλιν ἐν ἐμοὶ ἐδραῖον καὶ ἀδιάσειστον τῆς ἱεῖρας πίστεως τῶν πατέρων τὸ κλυδωνισθὲν δένδρον. Τὸ διέσεισεν τῆς ζωῆς αἰ θύελλα, καὶ αἰ ἀπὸ τῶν σκέψεων ἀμφιβολία· δὲν τὸ ἐξερρίζωσαν ὅμως εὐτυχῶς, τὸ δένδρον αὐτὸ τὸ ἀγλαόν, ὑφ' ὃ παρήγορος καὶ ἀπροσμάχητος προστασία ἐκτείνεται, καὶ ψυχῆς εἰρήνη ἀπλοῦται, καὶ ὅπερ, παιδίον, δι' ἀγνοῦ κατήρδευσα δακρύου, καὶ ὑπὸ τὴν φιλόστοργον, τὴν σοφὴν καὶ φωτεινὴν παιδαγωγίαν τῆς ἐξόχου καὶ ἀπαρμιλλοῦ μητρὸς ἐκαλλιέργησά ποτε, καὶ ἤδη φλέγομαι νὰ καλλιεργήσω καὶ πάλιν. Στήριξόν με, φώτισόν με, βοήθησον νὰ τὸ κατόρθωσω, δυνάμεις ἱερά καὶ ἀγαθῆ, ἀθάνατος καὶ θεία,

ΜΙΑ ΚΕΦΑΛΗ ΕΚ ΧΙΟΝΟΣ

[Φωτογραφία τοῦ φωτογράφου τῶν «Ἀθηνῶν» κ. Δ. ΓΑΛΑΝΗ]

πραεῖαν καὶ δικαίαν χεῖρα ἀπολυτρωτικὴν ἐκτείνουσα ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὸ ἠθικὸν σκοτὸς τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς διώκουσα πόρρω διὰ τῆς ἐπιλάμψεως τοῦ ἀληθοῦς καὶ ἀθανάτου φωτός σου.

Προσπίπτω εἰς τὰς πλάκας τῆς ἐκκλησίας. Οἶκος Κυρίου εἶναι ἐδῶ! Ἐάν τὸ σῶμα κυλινοῦται καὶ κηλιδούται ἐπὶ τῆς γῆς, ἀς σώσω τοὺς ἀχίρτους, ἀς τηρήσω ἀκηλίδωτον τὴν ψυχὴν. Τὸ πνεῦμά σου, θεέ, ἀς φωτίσῃ τὴν ἀσθενῆ καὶ ὠχρὰν λαμπάδα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἡ θεία ἰσχὺς σου, ἡ τελειοῦσα τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ἀς ἐπιφοιτήσῃ κρατύνουσα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ νοῦ του τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἀβουλίαν. Πίστις ἱερά, ἔλθε νὰ ἐμπεδώσῃς ποθητὴν προσδοκίαν καὶ νὰ κρατύνῃς ἀθανασίας ἐλπίδα, ἀσύλληπτον ἀπὸ τοῦ νοῦ τὴν περιωρισμένην δύναμιν, τὴν προσδοκίαν ὅτι θνήσκοντες θὰ ζήσωμεν εἰς θεωρίαν ἀνώδυνον καὶ εἰς γαληνιαίαν μελέτην ἀύλων πνευμάτων. Καὶ ἀπὸ τῆς σκοτεινῆς τοῦ μνήματος πύλης εἰσερχόμενοι εἰς τὰς φωτεινάς τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς εἰρήνης ἐκτάσεις, θὰ ἐναγκαλισθῶμεν ἐν πνεύματι τοὺς φιλάτους, οὓς ἐθάψαμεν, χωρὶς ποτὲ νὰ τοὺς λησμονήσωμεν, καὶ εὐτυχεῖς ἐν πνεύματος κοινωνίᾳ θὰ ζήσωμεν ὡς πνεύματα ἐν ὕμνῳ πρὸς τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα, τὴν διανοίξασαν διὰ τοῦ ὀδυνηροῦ σταδίου τῆς ζωῆς καὶ τῆς δοκιμασίας, καὶ διὰ τοῦ μυστηρίου καὶ τοῦ σπαργμοῦ τοῦ θανάτου, τὸν δρόμον τῆς ἀληθοῦς καὶ αἰωνίας ζωῆς, ἐκεῖ ὅπου συνετρίβη καὶ ἐτάφη ἡ πρόσκαιρος!

Θεότης ἐπιεικής, σοφὴ καὶ ἀπειρος, ἀναρχος καὶ ἀτελεῦτος, γενναῖα καὶ παντοδύναμος, ἀγαθὴ καὶ ἀγία, ἀλλ' εὐσπλαγγος πρὸ πάντων καὶ εἰς συγγνώμην ἀένωτος καὶ ἔτοιμος, ναί, ἔτοιμος καὶ ἀέ-

Ἐπιλοτεχνήθη εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος

νωτος εἰς συγγνώμην, θεότης ἦν θερμῶς καὶ πιστῶς σὲ ἐλάτρευσα ἄλλοτε καὶ ἤδη θέλω καὶ ποθῶ νὰ σὲ λατρεύω, σὲ ἐπι-κλοῦμαι ἐγκαρδίως καὶ εὐσεβάστως... Εὐδόκησον ἐν τῇ ἀπέριφῳ ἀγαθότητι καὶ τῷ ἀδαπανήτῳ ἐλέει σου νὰ φωτίσῃς καὶ νὰ σώσῃς ἄνθρωπον καταχειμαζόμενον !.

Ἐξημέρωσεν ! Ἡ νύξ ἐτελείωσε ! Τοῦ φθινοπώρου ἐσχάτη νύξ, ἄγρυπνος σὲ ἠτένισα φεύγουσαν ὑπὸ τῆς ἠοῦς τὸ κροκοβαφές φέγγος. Σὲ εἶδον ὑποχωροῦσαν εἰς τὸ φῶς, καὶ ὅτι ἠφκνίσθης, «Ἐληξάν», εἶπον, «τοῦ Φθινοπώρου αἰ νύκτες !» Οἶμοι ! Ἄρχονται αἱ χειμερινὰ !.....

ΤΕΛΟΣ

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΥΠΟ ΤΙΤΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ!

Ἐν τούτοις τὰ τροφίμα εἶχον πρὸ πολλοῦ ἐκλείπει ἐκ τῆς ἄνω πόλεως, καὶ οἱ πολιορκούμενοι ἐταλαιπωροῦντο καὶ κατετρόχοντο ὑπὸ πείνης ὀδυνηροτάτης. Καὶ οἱ μὲν ἐδραπέτενον ἐκ τῆς πόλεως, ἵνα σωθῶσιν, οἱ δὲ ἐξερχόμενοι ἐξέκλεπτον λαθραίως τῶν ἐχθρῶν τὰ τροφίμα. Ἄλλ' ὁ ῥωμαῖος στρατηγὸς βαρέως φέρων τὴν ἐπιμονὴν καὶ τοὺς ἐξονειδισμοὺς τῶν πολιορκουμένων, διέταξε νὰ φονεύεται πᾶς ὅστις ἤθελε συλληφθῆ ἔκ τῶν ἐχθρῶν. Διὸ καὶ ἦτο ἐλεεινότατον διὰ τοὺς πολιορκουμένους θέαμα, νὰ βλέπωσι καθ' ἐκάστην 500 κατὰ μέσον ὄρον δυστυχεῖς, οἵτινες κλονούμενοι καὶ ἡμιθανεῖς ἐκ .ἡς πείνης ἐξήρχοντο ἐκτὸς τοῦ τείχους, ἵνα συλλέξωσι καὶ καταφάγωσι τὰ περίξ αὐτοῦ φυόμενα χόρτα, περιφρονοῦντες ἔνεκα τοῦ λιμοῦ τὸν προφανέστατον ἀπὸ τῶν ἐγγύς ἐχθρῶν κίνδυνον. Καὶ τὸν κίνδυνον τοῦτον οἱ πλείστοι αὐτῶν δὲν διέφευγον· συλλαμβανόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀπήγοντο καθ' ἐκατοντάδας καὶ ἀνεσταυροῦντο. Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον ἀφόρητος ἦτο ἡ πείνα τῶν ἐν τῷ ναῷ ἐγκεκλεισμένων ὅπου τὰ θύματα αὐτῆς ἠριθμοῦντο κατὰ χιλιάδας ὁσημέραι. Ἐὰν ἐγεννᾶτο καὶ μικρὰ ὑπόνοια ὅτι ἐν οἰκίᾳ τινὶ ὑπῆρχον κεκρυμμένα τροφίμα, ἢ οἰκία ἐκείνη ἐπολιορκεῖτο καὶ ἐξεπορθεῖτο. Οἱ ἐπιστήθιοι φίλοι τότε μετεβάλλοντο εἰς ἀμειλίκτους ἐχθροὺς, καὶ ἐκείνοι, οἵτινες κατεσκληρότεροι καὶ μόλις πλέον σώζοντες μορφήν ἀνθρωπίνην, ἐπεριπάτουν εἰς τὸν δρόμον κλονούμενοι καὶ καταπίπτοντες πρὸς

τὸ ἐλάχιστον πρόσκομμα, ἐξηγριοῦντο καὶ μετεβάλλοντο εἰς λυσσαλέους κύνας, ἐὰν ἐψεύδοντο αἱ περὶ ἀνευρέσεως τροφῆς ἐλπίδες αὐτῶν. Εὐγενῆς τις καὶ πλουσία προσκνητήτρια ἐπολιορκήθη πολλάκις καὶ ἠρπάγη πᾶν ὅ,τι εἶχε μεθ' ἑαυτῆς κεκρυμμένον. Ἡ δὲ ἀγανάκτησις καὶ ἡ ὀδύνη τῆς πείνης κατέστησαν αὐτὴν μανιώδη. Διμώτουςα πρὸ πολλοῦ κατετόλμησεν ὁ,τι φρικωδέστατον. Ἀρπάσασα κατέσφαξε τὸ ἴδιον αὐτῆς τέκνον, οὐτινος μέρος κατέφαγε. Μετ' οὐ πολὺ εἰσέβαλον κατὰ τὸ σῆνηδες εἰς τὸ οἰκημά της νέοι ἄγριοι καὶ λυσσαλέοι τροφῆς θηρευταί, οἵτινες καὶ ὀσφρανθέντες τὴν ὀσμὴν τοῦ ἐψημένου κρέατος, ἐζήτηουν αὐτὸ, ἀπειλοῦντες ὅτι θὰ τὴν φονεύσωσι. Παράφορος ἐκ τῆς ὀργῆς καὶ μανίας ἠγέρθη τότε ἐκείνη, καί : *Ναί, εἰπούσα, ἔχω κρέας καὶ ἰδοὺ αὐτὸ, ἔρριπεν εἰς τοὺς πόδας τῶν ἐπιδρομέων τὰ φρικώδη λείψανα τοῦ θνεστείου της δείπνου.* Οἱ ἄνθρωποι ὑπεχώρησαν μετὰ φρίκης πρὸς τὸ ἀπαίσιον θέαμα. Ἄλλ' ἐκείνη, ἔτι μᾶλλον μανιώδης : *Ναί, ἐξηκολούθησε λέγουσα, εἶνε ὁ υἱός μου, καὶ ἔβαφα ἐγὼ ἢ ἴδια τὰς χεῖράς μου εἰς τὸ αἷμά του. Δύνασθε νὰ φάγητε, διότι πρώτη ἔφαγον ἐγὼ αὐτή.* Φρίττοντες καὶ ἄφωνοι ἐξῆλθον ἐκεῖθεν οἱ ἐπιδραμόντες. Μόνον κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα ἀπέθανον ἐκ τῆς πείνης ἐντὸς τῶν ἀπαισίων καὶ θανατηφόρων ἐκείνων τειχῶν 115,880 ψυχῶν. Καὶ ὁμῶς τῶν ζηλωτῶν τὸ πείσμα καὶ ἡ ἐπιμονὴ οὐδόλως ἐκ τῶν φρικωδῶν τούτων σκηνην κατεβάλλετο καὶ ἢ εἰς

τὴν ἀντίληψιν τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου πεποιθήσις αὐτῶν διετηρεῖτο ἀκμαία καὶ ζωηρά.

Τότε ὁ Τίτος, ἵνα περιζώσῃ πανταχόθεν τὸν ἐχθρὸν καὶ καταστήσῃ ἀναπόφευκτον αὐτοῦ τὸν ὄλεθρον, ἐπεχείρησε καὶ διεξεπεραίωσεν ἔργον γιγάντειον καὶ χαλεπώτατον· περιέζωσε τὴν Ἱερουσαλήμ διὰ τείχους κυκλοτεροῦς, ἔχοντος περιφέρειαν 39 σταδίων, ὅπερ, διήκον διὰ μέσου τῆς κάτω, πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐάλωκυίας, πόλεως καὶ διασχίζον ἐκατέρωθεν αὐτῆς τὰ τείχη, περιέβαλλεν ἀπανταχόθεν ὀλόκληρον τὴν ἐπίλοιπον Ἱερουσαλήμ.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ὁ ἐνδόμυχος καὶ ἀμειλίκτος τῶν Ἰουδαίων ἐχθρὸς, ἢ πείνα, εἶχεν ἐξαγριώθῃ εἰς τὸ ἔπακρον, ὁ ἔξωθεν ἐχθρὸς ὁ Τίτος ἤρχισε τακτικὴν ἐκπολιορκητικὴν προσβολὴν κατὰ τῆς ἄνω πόλεως, συγκεντρῶσας ἰδίως αὐτὴν κατὰ τῆς ἀκροπόλεως Ἀντωνίας, καθ' ἧς ὕψωσε τέσσαρα πολιορκητικὰ προχώματα. Ἐπὶ τέλους ἀνοίγουσιν εἰς τὸ τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως ταύτης ρήγμα, καὶ εἰσπηδῶσιν ἀμέσως οἱ πολιορκηταί εἰς αὐτὸ πλήρεις μένους καὶ ὀρμῆς· ἀλλ' αἰφνης ἀνακαλύπτουσιν ὅτι, ἔσωθεν τοῦ διαρρήχθέντος ἐκείνου τείχους, ὑπῆρχεν ἕτερον νέον. Μετὰ πολλὰς δὲ καὶ ἀλλεπαλλήλους ἐφόδους, ἐσπηδῶσι τέλος οἱ Ῥωμαῖοι καὶ εἰς τὴν Ἀντωνίαν. Τότε ἄρχεται μεταξὺ τῆς Ἀντωνίας καὶ τοῦ ναοῦ, εἰς τοῦ ὀποίου τὸν ἐξώτατον περίβολον εἰσέρχονται οἱ ἐχθροί, φονικώτατος τῶν Ἰουδαίων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀγών· ἐξ οὗ ἀπανθήσαντες ἐπὶ τέλους ὑπεχώρησαν ἐκάτεροι, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι εἰς τὴν Ἀντωνίαν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν ναόν.

Ὁ αἵματηρὸς λοιπὸν κύκλος περιεστάλη νῦν εἰς στενότατον χῶρον, καὶ

περιέζωσε αὐτὸ τὸ ἱερώτατον κέντρον τῶν Ἰουδαίων. Μικρὸν ἀκόμη, καὶ ἡ αἰχμὴ τοῦ θανατηφόρου ξίφους τῆς Ῥώμης, ὅπερ, λαβόντες εἰς χεῖρα σπιβαρὰν οἱ σιδηρόσπλαγχοί της νιοὶ ἐνέπηξαν εἰς τὴν καρδίαν πάσης ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ χώρας, ἧτις ἀνέπνεεν ἐλευθέρως, καὶ πάσης ἐθνικότητος, ἧτις εἶχε προὐκτὴν ζωῆς, διελάσασα ἤδη τὸ ἐπίλοιπον σῶμα, ἔμελλε νὰ φθάσῃ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἐν ἣ ἔρριπε θερμὸν ἀκόμη τὸ αἷμα τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἧτις ἐπάλλετο ἰσχυρῶς ἐκ τῶν ἱερωτάτων παλμῶν ὅσους διήγειρε καὶ ἐκ τῆς ἀποστάσεως δέκα αἰώνων ἢ βροντώδης φωνῆ τοῦ Ἰεχωβά, ἀντηχοῦσα ἀκόμη ἀπὸ τῆς γνοφώδους κορυφῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ, διὰ τοῦ στόματος τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν. Καὶ ἀφ' οὗ οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεπόρθησαν τὴν Ἀντωνίαν καὶ περιέζωσαν στενότατα τὸν ναόν, ἵστατο ὀρθὸν ἀκόμη τὸ φρόνημα τῶν ζηλωτῶν καὶ ἢ κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην τοῦ κινδύνου κορύφωσιν, πεισματώδης τῶν πολιορκουμένων ἐπιμονὴ ἔχει τι ἀληθῶς ἐξαλλοῦ καὶ ὑπεράνθρωπον. Εἰς μάτην ὁ Τίτος προτείνει συμβιβασμὸν εἰς αὐτούς· ὅσῳ μεγαλύτερος καὶ προφανέστερος νῦν ἦτο ὁ κίνδυνος, τόσῳ μᾶλλον ἐπίμονος καὶ ἀπόλυτος ὑπῆρξεν αὐτῶν ἡ ἄρνησις. Ἡ Ἱερουσαλήμ, ὑπὲρ ἧς ἐμάχοντο, ἦτο πρὸ πολλοῦ ἤδη σωρὸς ἐρείπιων καὶ τέφρας· ἀλλὰ τὰ ἐρείπια ταῦτα ἦσαν λόγος καὶ ἐπιχείρημα πρὸς ἀπελπισίαν καὶ παράδοσιν εἰς πάντας ἄλλους ἐκτὸς ἐκείνων τῶν ὑπὲρ πίστεως ἐνθέων μαχητῶν.

Κατὰ διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ ἠγέρθησαν τέσσαρα προχώματα, δι' ὧν περιεζώσθη ὁ ναός. Ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ ἔξω ἱερὸν ἦτο ἤδη εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, ὅτε ὁ Τίτος δια-

τάσσει νὰ στήσωσι τὴν ἐλέπολιν ἀπε-
ναντι τῆς ἐξέδρας τοῦ ἔνδον ἱεροῦ·
ἀλλὰ καὶ μετὰ ἕξ ἡμερῶν ἀδιάκοπον
ἐργασίαν οὐδὲν κατορθοῦται, διότι τὰ
τείχη ἦσαν στερεώτατα. Ἄλλοι ἐπε-
χείρησαν νὰ κρημνίσωσι τὴν βορείαν
πύλην· ἀλλ' εἰς μάτην· ἄλλοι ἀπεπει-
ράθησαν διὰ κλιμάκων ν' ἀναβῶσιν
εἰς τὰς στέγας τῶν στοῶν, ἀλλ' ἀπε-
κροῦσθησαν κατὰ κράτος. Τότε ὁ Τί-
τος διέταξε νὰ ἐμβάλωσι πῦρ εἰς τὴν
πύλην, καὶ ὁ ἐμπρησμός τινόντι κατορ-
θοῦται· τὸ πῦρ μεταδίδεται βραδέως
εἰς τὰς παρακειμένας στοάς, αἵτινες
κατακαίονται. Ὁ Τίτος διατάττει τότε
νὰ σβέσωσι τὸ πῦρ καὶ παραμερίσαν-
τες τὰ ἔρειπια νὰ ἀνοίξωσι δρόμον διὰ
μέσον αὐτῶν. Τότε σίφος Ἑβραίων
ἐξέρχεται αἰφνιδίως ἐκ τῆς ἀνατολι-
κῆς πύλης τοῦ ναοῦ καὶ ρίπτεται μα-
νιωδῶς κατὰ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες
ἦσαν ἐν τῷ περιβόλῳ· ἄρχεται δὲ
πεισματώδης καὶ φονικὴ μεταξὺ αὐ-
τῶν πάλη· ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Ἰου-
δαῖοι ἠγαγκάσθησαν ὑπὸ τοῦ πλῆ-
θους νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ νὰ ἐγ-
κλεισθῶσι καταδιωχθέντες εἰς τὸν
ναόν. Ἐν τῇ βιαίᾳ δ' ἐκείνῃ κατα-
διώξει Ῥωμαῖός τις στρατιώτης προ-
φθάσας ἔρριψε διὰ χρυσοῦ τινος πα-
ραθύρου ἀνημμένον δαυλὸν εἰς τὸν
ναόν, ὅστις καὶ μετ' ὀλίγον πυρπο-
λεῖται. Οἱ ἐν τῷ ναῷ ἰδόντες τὰς φλό-
γας περινεμομένας τὸ μέγιστον καὶ
ιερώτατον οἰκοδόμημα, ἑαυτοὺς δὲ
ἀπανταχόθεν περικεκλεισμένους, βάλ-
λουσιν ἀγρίας φωνὰς πένθους καὶ
ἀπελπισίας. Ἡ εἶδησις τῆς πυρπο-
λήσεως ἔφθασεν εἰς τὸν Τίτον, καθ'
ἣν σιγμῆν διανεπαύετο ἀπὸ τοῦ ἀγῶ-
νος ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ. Ὁργισθεὶς
διὰ τὸν ἄνευ τῆς διαταγῆς αὐτοῦ
ἐμπρησμόν τούτον, ἠγέρθη διὰ τά-
χους καὶ ἦλθε δρομαῖος εἰς τὸν περι-
βόλον παρακολοῦνθήσαντος σύμπαντος

τοῦ στρατοῦ. Κραυγάζων ἄμα καὶ
χειρονομῶν διατάσσει τοὺς ἐν τῷ πε-
ριβόλῳ στρατιώτας νὰ σβέσωσι τὸ
πῦρ, ἀλλ' αἱ ἐκ τοῦ ναοῦ κραυγαὶ
καὶ ὁ θόρυβος καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς καὶ
ἡ σύγχυσις δὲν ἄφιναν νὰ ἐννοήσω-
σιν οἱ ἐν τῷ περιβόλῳ τί ἔλεγεν ὁ
στρατηγός· οἱ περὶ αὐτὸν ἐπαναλαμ-
βάνουσι τὴν διαταγὴν· ἀλλὰ τοῦτο ἐπ-
αυξάνει μόνον τὴν σύγχυσιν, ἣτις τότε
ἐκορυφώθη. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς
παμμυγοῦς καὶ φρικώδους ἐκείνης
βοῆς καὶ συγχύσεως αἱ Ῥωμαῖκαὶ λε-
γεῶνες ἀκράτητοι πλέον καὶ διπλῆν
δίψαν ἔχουσαι, τὴν τῆς ἐκδικήσεως
καὶ τῆς ἀρπαγῆς, εἰσορμῶσιν ἄπλη-
στοι καὶ ἄγριοι ὡς Ἐρινύες διὰ τῶν
φλογῶν καὶ τοῦ καπνοῦ ἀλαλάζοντες,
διαρπάζοντες τὰ πολύτιμα κειμήλια
τοῦ ναοῦ καὶ φονεύοντες πᾶσαν
ψυχὴν ζῶσαν. Ἐξακισχίλιοι ἄοπλοι
προέφθασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τινα
τῶν στοῶν τοῦ ἐκτὸς περιβόλου ζη-
τούντες ἔλεος· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐνέ-
βαλον εἰς τὴν στοᾶν ἐκείνην πῦρ, οὐ-
τινος ἐγένοντο ἅπαντες παρανάλωμα.
Οἱ δ' ἐν τῷ ναῷ ἱερεῖς, ἄοπλοι μέχρι
τοῦδε καὶ ἄμαχοι, ἀρπάσαντες τότε
ὅ,τι τεμάχιον σιδήρου εὔρον πρόχειρον
καὶ μανιωδῶς μαχόμενοι, ἔπεσον ἅ-
παντες νεκροὶ πέριξ τοῦ θυσιαστη-
ρίου, κρατοῦντες ἔτι εἰς τὰς χεῖράς
των τὸν ἀμυντικὸν καὶ ἐκδικητήριον
σίδηρον. Χιλιάδες νεκρῶν καὶ ἡμι-
μαθῶν κατέκειντο ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδά-
φους, καί, ἐκεῖ ὅπου μέχρι τοῦδε
ἠκούοντο ψαλμοὶ ἱεροί, ἐβόμβουν νῦν
οἱ γόοι καὶ οἱ στεναγμοὶ καὶ αἱ ἀραι
τῶν ἀποθνησκόντων ἢ οἱ ἀλαλαγμοὶ
καὶ αἱ βλασφημίαι τῶν νικητῶν. Αἱ
δὲ κραυγαὶ αὗται καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς καὶ
ὁ θόρυβος ἦτο τόσον μέγας καὶ φο-
βερός, λέγει ὁ Ἰώσηπος, ὥστε εἶνε
ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις αὐτόν.
Ἀφ' οὗ ὁ ναὸς ὀλόκληρος ἀπετε-

φρώθη, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν περίλυπος
ὁ Τίτος, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, δι' ἀλαλαγμοῦ
αἰφνιδίου καὶ φοβεροῦ, ἐπικαλύψαν-
τος τὸν μέχρι τοῦδε περιβομβοῦντα
θόρυβον, ὑπεδέχθησαν τὸν καταμέ-
λανον ἐκ τῆς ἀσβόλης καὶ τοῦ καπνοῦ
στρατηγὸν καὶ ἀνεκήρυξαν θριαμβευ-
τικῶς αὐτοκράτορα, τὸ σύννηθες δεῖγμα
καὶ ἐκτάκτον ἐν τῷ πολέμῳ κατορθώ-
ματος. Προβάντες δὲ ἐπὶ τοῦ πυροῦ
τῶν πτωμάτων ἦλθον καὶ ἐμπήξαντες
τὸν αὐτοκρατορικὸν αἰτὸν ἐπὶ τοῦ
θυσιαστηρίου, προσήνεγκαν θυσίαν
εἰς τοὺς θεοὺς.

Μετὰ 18 ἡμέρας ἔπεσε καὶ τὸ τε-
λευταῖον ἔρκος τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ

Σιών. Οἱ πολιορκηταὶ εἰσώρμησαν
εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀφ' οὗ διήλασαν
ἐν στόματι μαχαίρας πᾶσαν ψυχὴν
ζῶσαν, διαρπάσαντες τὴν πόλιν, ἐν-
έβαλον πῦρ εἰς αὐτήν, ὅπερ καὶ ἐπὶ
δύο ἡμέρας καιόμενον τὴν ἀπετέφρωσε.
Τότε ὁ Τίτος διέταξε καὶ κατηδαφίσθη
ἀπ' ἄκρον ἕως ἄκρον ὀλόκληρος ἡ πό-
λις καὶ ὁ ναὸς ἐκτὸς τριῶν τῶν ὑψη-
λοτάτων πύργων. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμε-
ρῶν ἡ ἀρχαία καὶ ἱερὰ καὶ ἔνδοξος
πρωτεύουσα τῆς Ἰουδαίας ἦτο ἀχανῆς
ἔκτασις ἐρειπίων καὶ τέφρας, καὶ οὐδ'
ἐλάχιστον ὑπῆρχε σημεῖον ἢ ἴχνος
μαρτυροῦν ὅτι ἐκεῖ ἦτο ἄλλοτε ἡ
Ἱερουσαλήμ.

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΤΩΝ "ΑΘΗΝΩΝ..

Ἐκτελοῦνται παντὸς εἶδους τυπογραφικαὶ ἐργασίαι, ἧτοι ἐκτυποῦνται : Βιβλία,
Περιοδικὰ, Καταστατικὰ Συλλόγων, Πίνακες Τραπεζῶν καὶ Ἐταιριῶν, Δι-
πλότυπα, καὶ ὅτι δήποτε ἄλλο μετὰ μεγίστης ταχύτητος καὶ ἀκριβείας

16—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—16 (ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ)

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΔΕΝ ΠΑΡΑΔΕΧΟΝΤΑΙ ΤΑ ΟΡΘΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Ὁ ἐν Ἀθήναις δικηγόρος κ. Ἰησοῦς Σαμουηλίδης εἰς τὸ μηνιαῖον Παράρτημα τῶν «Ἀθηνῶν» τοῦ μηνὸς Ἰουνίου παρέδωκεν εἰς τὴν δημοσίωσιν τὰ «Τί περὶ τοῦ δράματος τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ παραδέχονται οἱ Ἑβραῖοι συμφώνως μετὰ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον».

Ἐκ τῆς πραγματείας ταύτης πληροφοροῦμεθα ὅτι οἱ Ἑβραῖοι φρονοῦσιν ὅτι ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου δὲν ἔλαβε χώραν παντάπασι δίκη κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ λάβῃ χώραν τριακώτῃ διότι ὁ Ἰησοῦς ἐκλήφθης ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ὁ ἀναμενόμενος Μεσίας, τοῦ ὁποίου τὴν ἐλευσινπροέλεγον οἱ προφῆται, εἶχεν προορισμὸν νὰ ἐξυπηρετήσῃ πολιτικῶς ὑπὲρ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἰδέας, καὶ νὰ ἀναστηλώσῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δαυίδ. Συνεπῶς κατηγορηθεὶς ὁ Ἰησοῦς ὑπὸ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν, ὡς ἀρχηγὸς ἐπαναστατικῆς κινήματος, οὐδεμίαν μετὰ τοῦ Ἑβραϊκοῦ δικαστηρίου σχέσιν εἶχε. Ἡ κατηγορία του, οὗσα πολιτικὸν ἀδικημᾶ, ὑπήγετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ρωμαίου Πραίτορος, ὑφ' οὗ ὡς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον.

Τοιαῦτα τινὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, τῆς δίκης καὶ τῆς καταδίκης αὐτοῦ παραδέχονται οἱ Ἑβραῖοι, ὡς μᾶς βεβαιῶσ' ὁ κ. Σαμουηλίδης, εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ὁποίου οὐδένα ἔχομεν λόγον νὰ ἀμφιβάλωμεν, διότι οὗτος οὐ μόνον κέκτηται πᾶν μυστικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον κρύπτεται ὀπισθεν τοῦ θρησκευτικοῦ ἀδύτου, ἀλλὰ διότι ἐκ τῶν γεγραμμένων αὐτοῦ συνάγεται, ὅτι ὁ κ. Σαμουηλίδης εἶναι ἀνώτερος προλήψων καὶ κέκτηται τὴν ἐξαιρετικὴν δύναμιν νὰ

μεταδώσῃ με ἀρετὸν θάρρος τὰ φρονήματα καὶ τὰς σκέψεις τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ, συζητῶν δημοσίᾳ ἐπὶ Θρησκευτικοῦ τόσον φλέγοντος ζητήματος.

Ἡ πραγματεία τοῦ κ. Σαμουηλίδου γεγραμμένη με ἐπιχειρημάτων δύναμιν μεγάλην, ἀπτομένη δὲ τῆς βάσεως τοῦ ἡμετέρου συγγραμματος «Ἡ Δίκη τοῦ Ἰησοῦ», δὲν ἠδύνατο νὰ ἀφήσῃ ἡμᾶς μακρὰν ἐνεργουῦ ἔνδιαφέροντος. Ἐξεναντίας δὲ ἡ ἄλλοτε ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀνάπλασις» κατὰχωρηθεῖσα ἐπίκρισις τις τῆς «Δίκης τοῦ Ἰησοῦ» παρ' ἀρχιμανδρίτου τινός, δὲν ἐθεωρήθη κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν ἀξία ἀπαντήσεως, οὐχὶ τίσον διὰ τὸν πολὺ κοινὸν τρόπον τῆς ἀναπτύξεως παιδαριωδῶν ἐνοιῶν, ὅσον διότι ἠντλοῦντο τὰ δῆθεν ἐπιχειρήματα ἐκ-παγῆς αἰσθήματος προφανῶς τραπεϊνοῦ.

I

Ὁ κ. Σαμουηλίδης ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν ἱστορικῶν γεγονότων δείκνυται ἐπιστήμων συζητητῆς δεινός, καὶ ἐν τῇ εὐθύτητι τοῦ ἀδυσωπῆτου κριτικοῦ ἐλέγχει πικρῶς τοὺς ὁμοφύλους αὐτοῦ Γραμματεῖς καὶ Φκριστίους διὰ τὴν ἐπονεϊδιστον πρᾶξιν τῆς κατὰδύξεως καὶ καταδόσεως τοῦ Ἰησοῦ ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου.

Κατὰκρίνει σφόδρα τοὺς Ραβίνοὺς τῆς Ἑβραϊκῆς Συναγωγῆς, οἵτινες ἐν τῷ Τελλμὸδ μετὰ πείσματος ἐκράτησαν σιγὴν ἀρποκράτειον περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῶ τοῦτο ἀνγνωρίζεται παρ' αὐτοῦ, ὡς ἐν βεβιωμένον ἱστορικὸν γεγονός. Δέχεται ἐν τῇ συζητήσει τὰ Εὐαγγέλια ὡς ἀνεμφισβητήτους ἱστορικὰς πηγὰς, τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, χωρὶς νὰ πι-

II

στεύῃ, ὡς εἰκός, εἰς τὸ ὑπερφύεσ αὐτοῦ. Θεωρεῖ ὡς ἐθνικὴν φιλαυτίαν ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος τείνει νὰ τεθῇ ὑπὸ τὸ ἠθικὸν ἀκλήπτρον ἐνὸς ὁμοφύλου του.

Ἄν, ἐν τούτοις ἡ Μεσιακὴ ὑπόθεσις φρονοῦσιν ὄντως οἱ Ἑβραῖοι ὅτι εἶναι ὑπόθεσις πολιτικῆ, ἀν δηλονότι οἱ προφῆται ὠμίλησαν περὶ τοῦ Μεσίου, οὐχὶ ὡς περὶ σωτήρος τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἀλλὰ ὡς περὶ προσώπου. οὔ ἡ δρᾶσις περιορίζεται ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἑβραϊκοῦ βασιλείου, ἀν ὄντως αὕτη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους περὶ τοῦ Μεσίου, καὶ δὲ εἶναι γνώμη ὀλίγων πατριωτῶν, ὡς θέλομεν ἡμεῖς νὰ πιστεύωμεν, φερομένων εἰς ταύτην ὑπὸ τοῦ φλέγοντος τὴν καρδίαν πατριωτικοῦ αἰσθήματος, φρονοῦμεν ὅτι αὕτη ἡ ὑποδοχὴ, χωρὶς νὰ ἔχη τίποτε τὸ μεμπτὸν διὰ τοὺς πατριώτας τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους, ὑποβιάζει σπουδαίως τὴν ἀξίαν τῆς ὑποθέσεως τῶν προφητῶν, τὴν θεοπνευστίαν αὐτῶν ὡς καὶ τὴν ἀποστολὴν ἣν προώρισται νὰ ἔχη ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων.

Δὲν γνωρίζω ἀκόμη, ἀν οὐχὶ μοιραίως δὲν διεσκορπίσθη τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος ἀνά τὴν ὑψηλὸν ἵνα ἐν τῇ πάλῃ περὶ ἰσότητος πρωταγωνιστήσῃ εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ὁρίων μεταξὺ τῶν ἔθνων, εἰς τὴν ἐξυπηρετήσιν δηλονότι τῆς ἀληθοῦς Μεσιακῆς ἰδέας, καθ' ἣν ὁ κόσμος τείνει νὰ καταστή μία ποιμνὴ ὑπὸ ἓνα ποιμένα.

Δὲν εἶναι ἐντούτοις ἔργον ἰδικόν μου νὰ ἀποδείξω νῦν ἐξ αὐτῶν τῶν Γραφῶν πεπλανημένην τὴν περὶ Μεσικῆς ἰδέαν περιωρισμένην γνώμην τοῦ κ. Σαμουηλίδου. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνάγεται εἰς τοὺς εἰδικῶς περὶ τὰ Θεολογικὰ ἀσχολουμένους. Ἡμεῖς θὰ περιορισθῶμεν νὰ ἀπακρούσωμεν τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Σαμουηλίδου, δι' ὧν πειράται οὗτος νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δίκη ἐνώπιον τοῦ Ἑβραϊκοῦ Συνεδρίου κατὰ τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἔλαβε παντάπασι χώραν. Ἐλπίζομεν δὲ νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι οἱ Ἑβραῖοι δὲν παραδέχονται τὰ ὀρθὰ περὶ τοῦ δράματος τῆς Σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ συμφώνως μετὰ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον.

Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του ταύτης ἐπικκλεῖται ὁ κ. Σαμουηλίδης τὰ κείμενα τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν τὰ σχετικὰ χωρία. Ὑπὲρ πάντα ὅμως ἄλλον ἰσχυρισμὸν τάσσει τὸν πολιτικὸν χαρακτῆρα τοῦ Μεσίου, καθ' ὃν ὁ Ἰησοῦς ἐκλήφθης ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ὁ διαλαλούμενος ὑπὸ τῶν Προφητῶν Μεσίας, ἦτοι ὡς ὁ ἀναμενόμενος ἐλευθερωτῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ Ρωμαϊκοῦ ζυγοῦ, οὐδεμίαν ἠδύνατο οὕτως νὰ ἔχη σχέσιν κατὰ τε τὸν σκοπὸν καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ μετὰ τοῦ ποινικοῦ Ἑβραϊκοῦ δικαστηρίου. Ἐξ ἐναντίας δὲ πολιτικὸς ὢν ἀνὴρ, καὶ περὶ ἐλευθερίας καὶ περὶ βασιλείας οὐλοῦν, προσέβαλε τὰς καθεστηκυίας τῶν Ρωμαίων ἀρχάς, καὶ τὴν Ρωμαϊκὴν πολιτείαν ἐπίδουλεύομενος, μετὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ μόνον ποινικοῦ νόμου ἐσχετίζετο, καὶ ἐνώπιον μόνον τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαστηρίου ἐκλήθη, ὡς ἀρχηγὸς ἐπαναστάσεως, νὰ λογοδοτήσῃ.

Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον φέρει ὁ κ. Σαμουηλίδης εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι παρεῖλκε πᾶσα ἀνάμιξις τοῦ Ἑβραϊκοῦ δικαστηρίου εἰς τὰς πράξεις καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Μεσίου, ἀν καὶ εἶνε ἐν ἐκ τῶν πολλῶν ἄλλων, φαίνεται ὅμως ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ἀκρόπολιν τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιμένει νὰ ἐννοηθῇ καλῶς καὶ νὰ βεβαιωθῇ ἀσφαλῶς ὁ πολιτικὸς χαρακτῆρισμός τῆς Μεσιακῆς ὑποθέσεως.

Κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἠδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς, ἀντιτάσσοντες πρὸς τὴν γνώμην τῆς Συναγωγῆς τὰς πεποιθήσεις τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, νὰ τερακτίσωμεν περὶ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου τὴν συζήτησιν, καὶ νὰ θεωρήσωμεν ἐκ παραλήλου καὶ ἡμεῖς ὡς ἀρμόδιον τὸ Ἑβραϊκὸν δικαστήριον, φέροντες ὡς ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ Μεσιακὴ ὑπόθεσις κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν εἶνε φύσεως καθαρῶς θρησκευτικῆς, ἐκτείνεται κατὰ τὰς σχέσεις αὐτῆς ἐφ' ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν ἔπτεται εἰμὴ τοῦ θρησκευτικοῦ καθεστῶτος τῶν Ἑβραίων, καὶ ὁ Ἰησοῦς μόνον συκοφαντούμενος, ἠδύνατο νὰ ὀδηγηθῇ ἐνώπιον τοῦ Ρωμαίου Πραίτορος. Ἐν τούτοις ἀπέχομεν, ἐπιθυμοῦντες νὰ

ἀποδείξωμεν ὅτι καὶ ὑπὸ τοὺς ὄρους τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῆς Συναγωγῆς, οὐδὲν ἀσφαλές καὶ βέβαιον προκύπτει συμπέρασμα ὑπὲρ τῆς ἀποφατικῆς λύσεως τοῦ ἐπιμάχου ζητήματος, ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἰσχυρισμὸς ἀποφατικῆς κατηγορίας ἐπὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων οὔτε ὅτι διεξήχθη δίκη ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἑβραίων κατὰ τοῦ Ἰησοῦ.

III

Προκύπτει ἐκ τῶν κειμένων κατὰ τρόπον πλέον κοινῶς γνωστὸν ὅτι συγκεχυμένοι ὑπῆρξαν κατ' ἀρχὰς αἱ γνώμαι τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατ' ἀνθρώπων σταδιοδρομίᾳ του ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Δι' ὃ ἄλλοι ἐνόμιζον αὐτὸν ὡς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι ὡς τὸν Ἡλίαν, ἄλλοι ὡς τὸν Ἱεραμίαν, καὶ ἄλλοι ὡς ἓνα τῶν προφητῶν. Ὀλίγοι δὲ τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ κατενόησαν ἀποστολήν. Ἄλλοι πάλιν ἀληθῶς ἐπίστευον εἰς τὸν πολιτικὸν χαρακτῆρα, ἐν οἷς καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, ἣτις ἐζήτησε παρὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν οὗτος ἀνακτήσῃ βασιλικὴν ἐξουσίαν, οἱ υἱοὶ αὐτῆς νὰ τείχωσιν ἐξαίρετον παρ' αὐτῷ θέσεως (Ματθ. κ. 20—22.)

Ἦτο πολὺ ἐπόμενον μετὰ τὸ Ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου, περὶ ὧν ποιεῖται λόγος ὁ διδάσκαλος Γεμακλιῆλ (Πρ. Ἀποστ. ε, 35—37) νὰ ὑποθέσῃσιν πολλοὶ ὅτι πρόκειται περὶ πολιτικῆς ἐπιχειρήσεως. Πλὴν νομίζομεν ὁ Καϊάφας καὶ ἄπασα ἡ Συναγωγὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπλανῶντο. Μάλιστα μετὰ τὴν γενομένην νύκτωρ συνέντευξιν τοῦ βουλευτοῦ Νικολήμου, μέλους τοῦ Ἑβραϊκοῦ Συνεδρίου, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς ὤρισεν τὴν ἐκ Θεοῦ ἀποστολήν του ἐπὶ τῆς Γῆς ὑπὲρ τοῦ κόσμου ὅλου καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων μόνον, δὲν ἦτο δυνατόν μορφωμένος Ἰουδαῖος, ἢ καὶ ἐπίσημον μέλος τῆς Συναγωγῆς, νὰ ἠγνόει τὴν θρησκευτικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν. Εἰς τὴν συνέντευξιν του ἐκείνην, τὴν ὁποίαν διέσωσεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὁ Ἰησοῦς ἔθεσε καθαρῶς τὰς θέσεις τῆς νέας θρησκευτικῆς πολιτείας, ἐξηγήσας εἰς τὸν Νικολῆμον καὶ τὸν λόγον τῆς ἐνανθρωπίσεως, καὶ

τὴν πραγματικὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀποστολήν του.

«Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, λέγει ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν Νικολῆμον, ὥστε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν ἔδωκεν, ἵνα, πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, μὴ ἀπόλλυται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν οὐ κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ κρίσις ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς» (Ἰωάν. γ. 16).

IV

Καὶ μετὰ τὴν πανηγυρικὴν ταύτην δῆλωσιν τοῦ Ἰησοῦ περὶ τῆς θείας καὶ γενικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων ἐν γενεῇ, καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων μόνον, πάλιν δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν ὑπῆρξαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων, ἐκ πλάνης θέβρια, πιστεύοντες εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν.

Ἀλλὰ τὸ νὰ εἶνε συγκεχυμένη ἡ ἀντίληψις τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς, θεωροῦμεν πολὺ φυσικὸν πρᾶγμα δι' ἓνα λαόν, ὅστις ἀνεπτύχθη καὶ ἐξῆσεν ἀπὸ αἰῶνων μὲ ἓνα πολιτεύμα, πολὺ δυνατὰ συνδεδεμένον μετὰ τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ Θεοῦ. «Ὅθεν ὁ Ἰησοῦς ἐξαγγέλλων ἐνώπιον τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ θείας ἀποκαλύψεις ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς πολιτευόμενος παρὰ τινων. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα, ἔστω καὶ διὰ τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν πολιτικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, δὲν ἐννοῶ πῶς ἠδύνατο νὰ ἀποκλείσωσιν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ θρησκευτικοῦ Ἐπαναστάτου. Ἐξ ἐναντίας μάλιστα. Ἐν τοῖς Θεοκρατικαῖς πολιτεύμασι, καὶ μάλιστα τοῖς ἀκράτοις τοιοῦτοις, ὡς ἦτο ἰδίως τὸ Ἑβραϊκόν, καθ' ὃ τὰ πάντα ἐκ θεῶν ἀποκαλύψεων εἰκονίζοντο καὶ διευθύνοντο ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, οἱ δὲ λειτουργοὶ τῆς πολιτείας ταυτίζονται πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τοῦ ὑψίστου, δὲν δύναται τις νὰ ἀποφύγῃ τὰς τοιαύτας συγχύσεις. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μάλιστα

ὅτι, πρὶν γίνῃ τις πολιτικός, ὀφείλει νὰ παρουσιάσῃ πρῶτον τὸν ἑαυτόν του ὡς θεολογικὸν ἄνδρα, καὶ νὰ σχετίσῃ τοὺς λόγους του καὶ τὰς πράξεις του πρὸς τὸ θεολογικὸν καθεστὸς διὰ νὰ γίνῃ καὶ ἀκουστός παρὰ τῷ λαῷ.

Ἐὰν ὁ Ἰησοῦς δηλοῖ ὅτι εἶνε υἱὸς τοῦ Θεοῦ μονογενῆς καὶ ὅτι εἶνε ἴσος πρὸς τὸν πατέρα καὶ ὅτι ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον ἀπεσταλμένος ἀνωθεν νὰ ὀρίσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους πολιτείαν διάφορον τῆς ὑπαρχούσης, πῶς δὲν δύναται ἐκ τούτου νὰ θεωρηθῇ ὡς βλάσφημος κατὰ τοῦ θεοῦ καὶ ὡς πολιτικός ἐν ταύτῳ Ἐπαναστάτης; Καὶ πῶς δὲν δύναται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ εἰσχωθῇ διὰ μὲν τὴν πρώτην κατηγορίαν εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν δικαστήριον, διὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐνώπιον τοῦ πραιτορος; Κατὰ τί ἢ μία ἀποκλείει τὴν ἄλλην;

Ἐν τούτοις ὁ Ἰησοῦς καὶ διὰ λόγου καὶ διὰ ἔργων ἀπέκλεισε τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ιδιότητα, ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴ ἐπέλθῃ τοιαύτη τις σύγχυσις.

Καὶ εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὠμίλει πάντοτε ἐναντίον τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου. Ὁμίλει ἐναντίον τῆς Ἰουδαϊκῆς προλήψεως, ὅτι ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις ναὸν μόνον. Τοῦθ' ὅπερ ἐνέχει ἐξ ἄλλου καὶ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὠμίλησε καὶ κατὰ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐνότητος (Ἰωάν. Δ'. 21—22).

Ἐπίσης ὠμίλησεν ἐναντίον τῆς αὐστηρότητος τοῦ περιμοιχείας Μωσαϊκοῦ νόμου.

Πρὸ παντός, ἐνῶ ὁμιλῶν ἐβεβίωσεν ἐνώπιον τοῦ πλήθους ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενῆς, οὐδαμοῦ φαίνεται ὁμιλήσας τι ἢ πράξας τι εἰς ἐνδείξιν ἐπαναστατικῶν διαθέσεων, ἵνα διὰ τινος τρόπου ἐκκλύσῃ τὴν ἐχθρότητα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν κατάρκτησιν. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἀπεστάλησαν ἄνδρες ἐκ τῆς Συναγωγῆς μὲ τὸν σκοπὸν νὰ περιπλέξωσιν αὐτόν εἰς πολιτικὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἐπεδείξαν εἰς αὐτόν τὸν Ρωμαϊκὸν κήνσον, οὗτος, κατὰ τρόπον ἀποκλείοντα τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν, καὶ ἐνδεικνύοντα τὴν θρησκευτικὴν τοιαύτην: «Ἀπόδοτε, εἶπε, τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Λουκ. κεφ. κ' 25).

Πῶς λοιπὸν μὲ τοιαύτας ἐκδηλώσεις εἰς λόγους καὶ πράξεις ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καταστῇ θρησκευτικῶς μόνον ὑπόλογος ἀπέναντι τοῦ Ἑβραϊκοῦ ποινικοῦ νόμου; Καὶ πῶς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κατηγορηθῇ διὰ θρησκευτικὴν ἀδίκημα, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Σαμουηλίδης; Ἐν καὶ μόνον τῇ ἀληθείᾳ πρᾶγμα ἀπομένει ἀνεξήγητον εἰς τὴν ὑπὸ θεσιν ταύτην. Ὁ Ἰησοῦς νὰ καταδιωχθῇ ὡς πολιτικός ὑπόδικος χωρὶς προηγουμένως νὰ καταστῇ θρησκευτικὸς κατὰδικος ὑπὸ τῶν Ἑβραίων.

V

Ἐπιθυμῶ νὰ σημειωθῇ ἡ λέξις μονογενῆς εἰς τὸ υἱός, διότι θέλω νὰ ἀντιτάξω αὐτὴν πρὸς τὴν ῥῆσιν τῶν Γραφῶν «πάντες υἱοὶ Θεοῦ ἐσμέν», ἣς ἐμνήσθη ὁ κ. Σαμουηλίδης.

Νομίζω, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, λέγων ὅτι εἶνε μονογενῆς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἶπε μεῖζόν τι ἀπὸ τὸ «πάντες υἱοὶ Θεοῦ ἐσμέν». Καὶ ὅταν λέγῃ ἐπὶ πλέον ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐσμέν» δίδει πάντως τὴν ἀφορμὴν νὰ καταδιωχθῇ ἐπὶ δικαστηρίου ἐπὶ βλασφημίᾳ κατὰ παράβασιν τοῦ 6—10 Κεφ. II' τοῦ Δευτερονομίου, ἀρκεῖ νὰ ἔχωσιν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν διάθεσιν πρὸς τοῦτο καὶ νὰ θέλωσι νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἐνὸς ὄχληροῦ καὶ οὐχὶ ἀκινδύνου διὰ τὸ θρησκευτικὸν καθεστὸς προσώπου.

VI

Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀφήσω ἄνευ ἐλέγχου καὶ ἐτέρας δύο περιστάσεις, αἵτινες φέρονται πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐπιχειρήματος.

Καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, λέγει ὁ κ. Σαμουηλίδης, δὲν ἠγνόει τὴν πολιτικὴν ιδιότητά του, καὶ εὐκαιρίας τυχεύσεως ἐξεδήλωσεν αὐτὴν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Χαναναίας ἢ Ἑλληνίδος, εἰς ἣν εἶπεν ὅτι δὲν ἀπεστάλη εἰμὴ διὰ τὰ ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ Ἰσραὴλ, ὅταν ἡ Χαναναία ἐζήτησε παρὰ τοῦ Ἰησοῦ νὰ θεραπεύσῃ τὴν πάσχουσαν κόρην της.

Νομίζομεν ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἰησοῦ δὲν δύναται νὰ προκύψῃ συμπέρασμα περὶ ἀποστολῆς αὐτοῦ ὑπὲρ μόνον τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Διότι ὁ Ἰησοῦς ἐσυνείθιζε νὰ ὁμιλῇ κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ διὰ τρόπον, ὥστε νὰ προκληθῇ ἀπάντησις ἐνδεικτικὴ τῆς

πίστεως τῶν προσώπων, μετὰ τῶν ὁποίων συνήπτε τὸν διάλογον, ἢ καὶ ἐποικοδομητικῆ διὰ τὸν παρεστῶτα λαόν.

Ἰουδαίος δὲν ἦτο ὁ Ἐκατόνταρχος, καὶ ὅμως ἐθεράπευσε τὸν ὑπηρέτην αὐτοῦ, χωρὶς νὰ εἴπῃ ὅτι ἀπεστάλη διὰ τὰ ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ Ἰσραὴλ μόνον. Ἐπίσης ἐθεράπευσε τὸν υἱὸν ἀλλοφύλου τινός, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἄνευ δικμαρτυρίας.

Ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ὄντως διὰ τὰ ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ Ἰσραὴλ ἦλθε μόνον, θὰ ἦτο εἰς πλήρη ἀντίφασιν, λέγων πρὸς τοὺς μαθητάς του «πορευθέντες οὖν, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βραπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.»

Οὔτε θὰ ἔλεγε τὴν παραβολὴν τοῦ πεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς εἰς ἔνδειξιν ὅτι πᾶς ἄνθρωπος εἶναι πλησίον. Οὔτε θὰ ἦτο ἐποικοδομητικὸν διὰ τοὺς πατριώτας καὶ τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέας ἢ κατὰ λυσις τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ὅστις ἀνηγέρθη χάριν τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐνότητος. Οὔτε θὰ ὠμίλει ἐναντίον τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου, κλονίζων τὰς πεποιθήσεις τοῦ λαοῦ ἐπ' αὐτοῦ καὶ τῆς ἀφοσίωσέως του εἰς τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Οὔτε θὰ ἔλεγε ὅτι ἔχει καὶ ἄλλα πρόβατα τὰ ὅποια πρέπει καὶ ἐκεῖνα νὰ συλλέξῃ. Καὶ τέλος δὲν θὰ ἔλεγε εἰς τὸν Νικοδήμῳ ὅτι ὁ Θεὸς ἀπέστειλε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν χάριν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ θὰ ἔλεγε ὅτι ἀπύστειλεν αὐτὸν χάριν τῶν ἀπολωλότων προβάτων τοῦ Ἰσραὴλ μόνον. «Οὐ γὰρ ἀπέστειλε λέγει ὁ Ἰωάννης, ὁ θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. Αὕτη ἐστὶν ἡ κρίσις ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς.»

Ἐπομένως, ἂν ἡ ἔννοια τῶν λόγων αὐτοῦ πρὸς τὴν Χαναναίαν ἦτο ἐνδεικτικὴ τῆς περιωρισμένης ἀποστολῆς του, θὰ εὐρίσκετο εἰς πλήρη πρὸς τὴν διδασκαλίαν του ἀντίφασιν, τοῦθ' ὅπερ ἄτοπον.

Ἄλλ' ἔχομεν ἐπὶ πλέον καὶ ρητὰς ἀποκρούσεις τῆς ιδιότητος τῆς πολιτικῆς.

Ὁσάκις ὁ Ἰησοῦς εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀπκνήσῃ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου,

ἠρνήθη ἐμφαντικώτατα τὴν ἀποστολὴν του, χωρὶς νὰ ἀποκρύψῃ καὶ τὴν περὶ τούτου ἀπαρέσκευάν του. Καὶ δὲν περιωρίζετο ἀπλῶς μόνον εἰς τὴν ἄρνησιν, ἀλλὰ συγχρόνως μὲ αὐτὴν προέβαιεν εἰς δῆλωσιν τῆς ἀληθοῦς ἀποστολῆς του. Δὲν εἶναι δύσκολον δὲ νὰ ἀνακηνησθῇ τιμὴ ποῖον πικρὸν λόγον ἠρνήθη εἰς τὸν Πιλάτον τὴν πολιτικὴν ιδιότητά του ὁ Ἰησοῦς. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν σχετικῶν περικοπῶν εἶναι πολὺ πρόχειρος ἐν τῷ Εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ. Η § 36.

Ἄλλὰ καὶ τὴν μητέρα τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου ἤλεγε ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀνοηταίνουσιν, ὅταν αὕτη, ἐκλαβοῦσα ὡς κοσμικὴν τὴν βασιλείαν, περιῆς ὠμίλει ὁ Ἰησοῦς, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ ὑπουργήματα διὰ τοὺς υἱοὺς τῆς.

VII

Καὶ ἐτέρου τινός ἐπιχειρήματος τὴν ἀνασκευὴν θὰ ἐπιληφθῶμεν, τὸ ὅποion ὁ κ. Σαμουηλίδης προσέτεινεν εἰς ἔνδειξιν τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἰησοῦ.

ὑπεβλήθη ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ Ἑβραϊκὸς λαὸς καὶ οἱ ἄρχοντες, φόβῳ συνεχόμενοι, καὶ συνεπίαις σοδαράς ἀπέναντι τῆς Ρωμαικῆς ἐξουσίας σπεύδοντες νὰ ἀποφύγωσιν, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδώσωσιν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὸν Πιλάτον, χωρὶς νὰ ἐξετάσωσιν περὶ αὐτοῦ ἄλλα ζητήματα, ἀπαρἀλλάτως ὅπως ἤθελε πράξει σήμερον ἡ Αἰγυπτιακὴ Κυβέρνησις εὐρεθεῖσα εἰς ὁμοίαν περίστασιν ἀπέναντι τῆς Ἀγγλικῆς κατοχῆς τῆς Αἰγύπτου.

Ἄλλ' ὁ λόγος οὗτος φάνεται ἡμῖν ἀβυσανίστως ἐρριμμένος. Τὸ δὲ παραταχθὲν παράδειγμα δὲν ἔχει καμμίαν ἀναλογίαν μὲ τὸ γεγονός τῆς παραδόσεως τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν Πιλάτον· διότι οὐδέποτε ἡ Αἰγυπτιακὴ Κυβέρνησις θὰ παρέδιδεν ἐθνικὸν ἄνδρα χωρὶς οὗτος νὰ ζητηθῇ καὶ οὐδεὶς Αἰγύπτιος εἰς ὁμοίαν περίπτωσιν θὰ ἐφῶνε «ἄρον ἄρον σταύρωσον,» ὅταν ὁ Ἀγγλος δικαστῆς ἀντεφῶνε πρὸς τὸ πληθὸς «οὐδεμίαν εὐρίσκω αἰτίαν κατ' αὐτοῦ.»

Ἄν ἀληθῶς ὁ Ἰησοῦς παρεδόθη εἰς τὴν Ρωμαικὴν ἐξουσίαν ἐκ φόβου μὴ ἐνοχοποιηθῇ ὁ Ἑβραϊκὸς λαός, καὶ ἐπομένως συνέφερον ἕνα ἀπολέσθαι ὑπὲρ τῶν πολλῶν,

ὡς ἐκφράζεται ὁ κ. Σαμουηλίδης, τότε δὲν ἤθελον ἄλλο πλέον χαροποῖον σημεῖον εἰμὴ νὰ ἀκούσωσιν τὸν δικαστὴν λέγοντα πρὸς τὸν λαόν «λάβετε ὑμεῖς αὐτὸν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε.» Ἡ ἐπιμονὴ ὅμως αὐτῶν νὰ καταδικάσῃ ὁ πράκτωρ εἰς θάνατον Ἐπαναστάτην, τὸν ὅποιον αὐτῇ ἡ Ρωμαικὴ πολιτεία δὲν θεωρεῖ ἔνοχον τοῦ ἀδικήματος, διὰ τὸ ὅποιον τὸν παρέδιδον, σημαίνει ἀπλούστατα, ὅτι ὁ λαός οὔτε ἐπίστευεν οὔτε ἐξέλαβε τὸν Ἰησοῦν ὡς πολιτικὸν Ἐπαναστάτην, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶχε καταδικασθῆ εἰς θάνατον παρὰ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Συνεδρίου, καὶ διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς ἐζητεῖτο νέος τρόπος τῆς καταδικῆς, καταλήγων εἰς τὸ αὐτὸ τέλος, ὡς καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ συγγράμματι ἰσχυρίζομεθα.

Φέρομεν ἐπὶ τέλος εἰς μνήμην τοῦ κ. Σαμουηλίδου, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι πρὶν ἢ δικτυπώσωσιν ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ τὴν κατηγορίαν ὡς πολιτικοῦ Ἐπαναστάτου, ὁ Πιλάτος διεμαρτυρήθη ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, ὅτι δὲν εὐρίσκει λόγον δικαιολογουῦντα τὴν προσαγωγὴν τοῦ Ἰησοῦ ἐνώπιόν του. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἀπαντῶντες, εἶπον «ἡμεῖς νόμον ἔχομεν καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν.»

Ποῖον ἄραγε νόμον ἠνόουν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὴν ἀπάντησιν των ταύτην; Ὁ Ἰουδαϊκὸς νόμος, ἐντὸς τοῦ ὅποιου εὐρίσκον οἱ κατήγοροι τοῦ Ἰησοῦ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, προέβλεπεν ἄραγε τὴν τιμωρίαν τοῦ πολιτικοῦ στασιαστοῦ ἢ τὴν τιμωρίαν τοῦ βλασφημοῦ κατὰ τοῦ Θεοῦ;

Καὶ εἶναι ἐπιτετραμμένον τάχα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι διὰ τὸν Μεσίαν, τὸν πολιτικὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους ἠπειλήσε θάνατον ὁ Μωσαϊκὸς νόμος, καὶ τοῦτον τὸν λόγον ἐπικαλοῦνται οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες «ἡμεῖς νόμον ἔχομεν καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν»;

Ὁ κ. Σαμουηλίδης εἶναι ἀρκετὰ εὐθύς ὥστε νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τούτων.

Ταῦτα νομίζομεν εἶναι ἀρκετὰ πρὸς ἀποκρούσιν τοῦ ἐπιχειρήματος, ὅτι ἕνεκα τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἰησοῦ δὲν ὑπῆρ-

χεν ἀνάγκη, οὔτε ἐγένετο θρησκευτικὴ δίκη κατ' αὐτοῦ.

VIII

Ἄλλ' ὁ κ. Σαμουηλίδης, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἰδίου ἰσχυρισμοῦ του, ἐπικαλεῖται καὶ τὰ κείμενα τῶν Εὐαγγελίων, τὰ ὅποια ἀποδέχεται ὡς ἱστορικὰ βιβλία. Τῇ ἀληθείᾳ δὲ ἡ ἀπλή ἀνάγνωσις τῶν σχετικῶν περικοπῶν δίδει σαφῆ καὶ ἀναμφισβήτητον τοῦ ζητήματος τὴν λύσιν.

Βεβαίως, διὰ νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου δίκη ἐπιβλασφημίας κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, δὲν πρέπει νὰ ζητηθῇ παρὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν λεπτομερῆ κατάρτισιν τῶν πρακτικῶν τῆς δίκης· διότι οὔτοι ἱστορικοὶ ἀπλῶς ὄντες συγγραφεῖς, περιορίζονται εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν οὐσιωδωτέρων γεγονότων τῆς Δίκης ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου· διότι ὅταν οἱ Εὐαγγελισταὶ Μάρκος, Ματθαῖος, καὶ Λουκᾶς βεβαίως ἐπισημάνωσιν ὅτι συνήχθη τὸ Συνέδριον, ἀποτελούμενον ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, Γραμματεῖς καὶ Πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, ὅτι ἐζητήθησαν μάρτυρες νὰ ἐξετασθῶσι καὶ ὅτι προσήλθον δύο ψευδομάρτυρες, τῶν ὁποίων ἡ κατάθεσις δὲν ἦτο ὁμοία, καὶ ὅτι ἠναγκάσθη ὁ πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου Καϊάφας νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν ὄρκον εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἐὰν ἐπιβεβαίωσιν οὗτος τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ὑπὲρ ἐπετρέπετο κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ἠρώτησε δηλονότι, ἐὰν εἶνε υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὁ κατηγορούμενος ἀπήντησε καταφακτικῶς, καὶ ὅτι διέρρηξε τὰ ἱμάτιά του ὁ Καϊάφας, εἰπὼν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη μαρτύρων, καὶ ὅτι ἠρώτησε μετὰ τοῦτο τὸ Συνέδριον ὅποια εἶνε ἡ γνώμη του καὶ πάντες ὁμῶς ἀπηντήσαν περὶ τῆς ἐνοχῆς του· ὅταν, λέγομεν, οἱ ἱστορικοὶ συγγραφεῖς Εὐαγγελισταὶ ἀφηγοῦνται τὰ ἀνωτέρω γεγονότα, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἀμφισβητηθῇ ὅτι ἔλαβε χώραν δίκη ἐνώπιον τοῦ Ἑβραϊκοῦ Συνεδρίου;

Ἄλλ' ἰσχυρίζεται ὁ κ. Σαμουηλίδης ὅτι ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης δὲν ἀνέφερε ταύτας λεπτομερείας, ἐνῶ παρευρίσκειτο οὗτος τὴν νύκτα ἐκείνην. Ἄλλ' ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης εἶναι γνωστὸν ὅτι καταγίνεται περισσύτερον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ λύσιν θεολογικῶν ζητημάτων, παρατρέχει

δὲ τὰ ἱστορικά γεγονότα. Καὶ ἐφ' ὅσον οὐ-
τος ρητῶς δὲν ἀρνείται, ἀλλ' ἀπλῶς σιωπᾷ,
δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὑπάρχει ἀντι-
λογία τις μεταξὺ τῶν Εὐαγγελιστῶν διὰ νὰ
κάμωμεν τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν προτίμησιν
τοῦ ἀξιοπιστοῦ. Διότι ἐπὶ ἀντιλογίας ἐξε-
τάζεται τὸ ἀξιοπιστότερον, καὶ ὄχι ἐπὶ πα-
ραλειψέως, ἥτις δύναται νὰ συμβῆ τυχαιῶς.
Ἐν τούτοις καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης
ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς ἠρώτησε
τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὅτι
ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι εἶναι
περιττὴ ἡ ἐρώτησις, διότι αὐτὸς παρησιασά
πάντοτε ἐλάλησε, καὶ ἐπομένως ὀφείλει νὰ
ἐρωτήσῃ τοὺς ἀκηκοῦτας, καὶ εἰς τῶν ὑπε-
ρετῶν ἐγράψισε τὸν Ἰησοῦν, καὶ ὁ Ἰησοῦς
διεμαρτυρήθη. Τὰς λοιπὰς λεπτομερείας
τῆς Δίκης δὲν ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ
σπεύδει νὰ εἰσέλθῃ ἀμέσως εἰς τὴν ἀφήγη-
σιν τοῦ γεγονότος τῆς ἀρνήσεως.

Νομίζω ὅτι ἡ καταχώρησις τῶν σχετι-
κῶν περικοπῶν τῶν τεσσάρων Εὐαγγελι-
στῶν, ἃς παραθέτομεν ἐν ὑποσημειώσεσι
κάτωθι, θὰ εἶναι λίαν σκόπιμος εἰς τὴν τε-
λείαν λύσιν τοῦ ζητήματος (1).

1 ΣΗΜ Δουκῆς κβ. § 86.) «Καὶ ὡς ἐγένετο
ἡμέρα συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ ἀρχιε-
ρεῖς τε καὶ γραμματεῖς καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς
τὸ Συνέδριον ἑαυτῶν, λέγοντες.

Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, εἶπε ἡμῖν. Εἶπε δὲ αὐ-
τοῖς. Ἐὰν ὑμῖν εἶπω, οὐ μὴ πιστεύσητε.
Ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω οὐ μὴ ἀποκριθῆτε μοι ἢ
ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ
Θεοῦ. Εἶπον δὲ πάντες. Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ
Θεοῦ; Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. Ὑμεῖς λέγετε
ὅτι ἐγὼ εἰμι. Οἱ δὲ εἶπον. Τί ἐτι χρεῖαν ἔχομεν
μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ». (Μάρκος ιδ' 53). «Καὶ ἀπήγαγον
τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα καὶ συνέρονται
αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ
οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακροῦθεν ἠκολού-
θησεν αὐτῷ, ἕως ἔστω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιε-
ρέως καὶ τὴν συκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν
καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς
καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτησαν κατὰ τοῦ Ἰη-
σοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ θανατώσαι αὐτὸν, καὶ
καὶ οὐχ εὗρισκον· πολλοὶ ἐψευδομαρτύρουν κατ'
αὐτοῦ καὶ ἴσαι μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν καὶ τινες ἀ-
μαστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, λέγοντες.
Ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, «ὅτι ἐγὼ
καταλύσω τὸν ναὸν οὗτον τὸν χειροποίητον καὶ
διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω

Ἄλλ' ὁ κ. Σαμουηλίδης, θέλων νὰ ἐπι-
ρώσῃ ἐτι μᾶλλον τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τῆς
διατριβῆς του, ἔκρινεν ἀνγκυαῖον νὰ θέσῃ.

καὶ οὐδὲ οὕτως ἦν ἴση ἡ μαρτυρία αὐτῶν καὶ ἀνα-
στάς ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. Οὐκ
ἀποκρίνεις οὐδέν; Τί αὐτοὶ σοῦ καταμαρτυροῦσι;
Ὁ δὲ ἐσιώπα καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο· πάλιν ὁ ἀρ-
χιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν καὶ λέγει αὐτῷ. Σὺ εἶ
ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς
εἶπεν: «Ἐγὼ εἰμι, καὶ ὄψασθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
θρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ
ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ Οὐρανοῦ». Ὁ
δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέ-
γει. «Τί ἐτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε
τῆς βλασφημίας. Τί ὑμῖν φαίνεται;» οἱ δὲ πάν-
τες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχος θανάτου».

(Ματθαῖος κ. σ. 57). Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν
Ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα,
ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθη-
σαν Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακροῦ-
θεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως καὶ εἰ ἐλθὼν
ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος.
Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ Συνέ-
δριον ὅλον ἐζήτησαν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ
Ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσωσι καὶ οὐχ εὗρον,
καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων οὐχ
εὗρον, ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομαρ-
τύρες εἶπον. «Οὗτος ἔφη δύναμαι καταλύσαι τὸν
ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομη-
σαι αὐτόν. Καὶ ἀναστάς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ.
Οὐδὲν ἀποκρίνεις; Τί οὗτοι σοῦ καταμαρτυροῦσι;
Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιε-
ρεὺς εἶπεν αὐτῷ. Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ
τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς σὺ εἶ-
πας. Πλὴν λέγω ὑμῖν. Ἄπ' ἄρτι ὄψασθε τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυ-
νάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ νεφελῶν τοῦ Οὐρανοῦ.
Τότε ὁ ἀρχιερεὺς, διέρρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
λέγων ὅτι ἐβλα φήμησε. Τί ἐτι χρεῖαν ἔχομεν
μαρτύρων; Ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν
αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες,
εἶπον ἔνοχος θανάτου ἐστὶ.

(Ἰωάννης σθ' 19). Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώ-
τησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ
περὶ τῆς διδασχῆς αὐτοῦ Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰη-
σοῦς. Ἐγὼ παρησιασά ἐλάλησα τῷ κόσμῳ. Ἐγὼ
πάντοτε εἰδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ
ἱερῷ, ὅπου πάτοθεν οἱ Ἰουδαῖοι συνέρονται,
καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. Ἐπερώτησον
τοὺς ἀκηκοῦτας τί ἐλάλησα αὐτοῖς. Ἴδε οὗτοι
ἴδασιν ἢ εἶπον ἐγὼ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος,
εἰς τῶν ὑπηρετῶν παρεστῶτος ἔδωκεν ράπισμα
τῷ Ἰησοῦ, εἰπὼν: «Ὅστις ἀποκρίνεται τῷ ἀρχιε-
ρει;» Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς «Εἰ κακῶς ἐ-
λάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ κα-
λῶς, τί με ὀρέεις;»

ὑπὸ ἔλεγχον καὶ τὸ περὶ τῶν θανατικῶν
ποινῶν κεφάλαιον τοῦ ἡμετέρου συγγράμ-
ματος, ἥτοι ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς ἐσταυρώθη, εἶναι
τοῦτο μία ἐτι ἀπόδειξις ὅτι δὲν κατεδι-
κάσθη ὑπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Συνεδρίου· διότι
οἱ Ἑβραῖοι δὲν εἶχον ἐν χρήσει τὴν ποινὴν
τῆς σταυρώσεως.

Εἰ καὶ ἐν τῇ διατριβῇ του ἀναφέρει γε-
νικῶς, ἀκτὰ τὸ πλεῖστον τὸ περὶ ποινῶν
κεφάλαιον τοῦ κ. Τραπεζουντίου φρονούμεν
ὅτι εἶναι ἐσφαλμένον· ἀναντιρρήτως ὁμοῦς ἢ
σταύρωσις ἦτο καὶ ὑπῆρξεν ἄγνωστος παρὶ
Ἑβραίους.»

Ἐν τούτοις φρονούμεν ὅτι ἐκ λάθους ἐ-
γράφη γενικῶς τὸ περὶ ποινῶν κεφάλαιον,
ἐνῷ ἔθει νὰ γραφῇ τὸ περὶ θανατικῶν ποι-
νῶν κεφάλαιον· διότι μόνον εἰς τὰς θανατικὰς
ποινας περιστρέφει τὸν ἔλεγχον ὁ κ. Σα-
μουηλίδης, μὴ ποιούμενος μνείαν οὐδεμίαν
περὶ τῶν ἄλλων ἐν τῷ ἡμετέρῳ συγγράμ-
ματι ποινῶν.

Ἐξετάζων ἐπομένως τὰς εἰς τὰ παρα-
πομπὰς ἡμῶν περὶ τῶν θανατικῶν ποινῶν
μαρτυρίας, εὗρισκει αὐτάς οὐχὶ ἐπαρκεῖς διὰ
νὰ ὑποστηριχθῇ γνώμη, ὅτι ὑπῆρχον παρ'
Ἑβραίους ἢ θανατικὴ ποινὴ τοῦ τυμπανι-
μοῦ, τοῦ πριονισμοῦ, καὶ τῆς σταυρώσεως.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ κ. Σαμουηλίδης,
Ἰσραηλίτης, ὢν, κέκτηται τὰς ἰδιαιτέρας
παραδόσεις τῶν ὁμοφύλων του, αἵτινες διὰ
τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων μεταδίδονται,
ὡς συνήθως, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Μᾶς
δίδεται οὕτω ἡ εὐκαιρία νὰ πληροφορηθῶ-
μεν ὅτι ἐν ταῖς προσευχαῖς τῶν ὁμοφύλων
του τέσσαρες ἀριθμοῦνται αἱ θανατικαὶ
ποιναὶ, ὁ λιθοβολισμὸς, ὁ ἀποκεφαλισμὸς,
ὁ διὰ πυρῆς, καὶ ἡ ἀγχόνη.

Δυστυχῶς ἐκτὸς τῆς διαβεβαιώσεως αὐ-
τοῦ τι ἐν ταῖς προσευχαῖς λέγεται περὶ θανα-
τικῶν ποινῶν, κατὰ τὰ ἄλλα περιορίζεται
ἀπλῶς εἰς τὴν ἀρνησιν, χωρὶς νὰ
φέρῃ θετικὴν τινα μαρτυρίαν τῆς ἀρνήσεως
τῶν τριῶν ἄλλων θανατικῶν ποινῶν, ἥτοι
τοῦ τυμπανισμοῦ, τοῦ πριονισμοῦ καὶ τῆς
σταυρώσεως, τὰς ὁποίας ἀνγράφομεν ἡ-
μεῖς, ὡς ἐν χορήσει οὐσας.

Χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ διαμφισβητήσω-
μεν ποσῶς τὰ ἐν ταῖς προσευχαῖς τῶν
Ἑβραίων ἀναφερόμενα, θὰ ἐμμεινώμεν εἰς

τὴν γνώμην ἡμῶν, ἥτις ἐνισχύθη πολὺ
πλέον ἐκ τῆς μελέτης, εἰς ἣν προήλθομεν
νῦν, ἀφορμὴν λαβόντες ἐκ τοῦ ἐλέγχου τοῦ
κ. Σαμουηλίδου.

Περιορισθέντες ἀπλῶς εἰς τὴν οἰονεὶ κω-
δικοποίησιν τῆς Ἑβραϊκῆς Νομοθεσίας,
σημειώσαντες ἐν τούτῳ ἐργασίᾳ πρωτό-
τυπον, δὲν ἐνομίσκαμεν ὅτι συνέτρεχεν εἰς
τὸν σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου ἔργου νὰ προ-
έλθωμεν καὶ εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν
ἐκάστης ποινικῆς διατάξεως. Ἡ ἱστορικὴ
ἔρευνά θὰ ἐδίδεν ἀληθῶς εἰς ἡμᾶς πότε
ἐκάστη διάταξις παρελήφθη, παρὰ τίνων
λαῶν, καὶ εἰς ποίας περιπτώσεις συνήθως
ἢ ἐκτάκτως ἐφηρμόζετο. Ἐφόσον ἐπομέ-
νως εἶνε ἱστορικῶς μεμαρτυρημένον ὑφ'
ὠρισμένων συγγραφέων, τῶν ὁποίων καὶ τὰ
κείμενα παραθέτομεν, ὅτι ἐγένετο χρῆσις
καὶ τοῦ εἶδους τούτου τῶν θανατικῶν ἐκτε-
λέσεων, ἀδιαφόρως ἂν αἱ περιστάσεις ἦσαν
ἐκτακτοί, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Σαμουηλι-
δης, ἢ συνήθεις, πάντως πρέπει νὰ δεχθῶ-
μεν, ὅτι ἀπεδέχοντο οἱ Ἑβραῖοι καὶ ἐφήρ-
μοζον ἔστω καὶ ἐκτάκτως καὶ τὰ εἶδη
ταῦτα τῶν θανατικῶν ἐκτελέσεων, ἥτοι
τὸν τυμπανισμόν, τὸν πριονισμόν καὶ τὴν
σταύρωσιν.

Ἄλλὰ ἐφόσον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ 12
κεφαλαίου τοῦ Βασιλικοῦ Β § 31 ὅτι αὐ-
τὸς οὗτος ὁ Δαυτὶδ ἐπορεύθη πρὸς Ραββάθ
καὶ ἔθηκεν ἐν τῷ κριόνι τὸν καταπολεμη-
θέντα λαόν, πῶς δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν
ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔκαμε χρῆσιν μέσου θανα-
τικῆς ἐκτελέσεως, μὴ ἀνγνωρίζομένου
ὑπὸ τῆς ἰδίας του νομοθεσίας; Καὶ ἐφόσον
ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, γράφων ἐν τῇ πρὸς
Ἑβραίους ἐπιστολῇ του, περὶ τῶν διαφό-
ρων θανάτων, τοὺς ὁποίους ὑπέστησεν ὑπὸ
τῶν Ἑβραίων οἱ προφήται, ἀναφέρει οὐ μόνον
τὸν διὰ μαχαίρας καὶ λιθοβολισμοῦ
θάνατον ἀλλὰ καὶ τὸν διὰ πρίονος, «ἐλι-
θάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπεράσθησαν, ἐν
φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον», πῶς δυνάμεθα
νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸν διὰ πρίονος θάνατον
δὲν μετεχειρίζοντο ἔστω καὶ ἐν ἐκτάκτοις
περιστάσεσιν οἱ Ἑβραῖοι; Αὐτὸς δὲ ὁ πα-
τήρ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας Κλήμης ὁ
Ἀλεξανδρεὺς, ἀκμάσας τὸ 189 μετὰ Χρι-

τόν, βεβαίως ὅτι ὁ Προφήτης Ἡσαΐας ἐπιρονίσθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μανασῆ. «Ὅτι δὲ πρόκειται περὶ φόνου τῶν Προφητῶν ὑπ' αὐτῶν τῶν ὁμοφύλων των ἐκτελεσθέντων καὶ οὐχὶ ὑπὸ ἀλλοφύλων, προκύπτει ἐκ τῆς σχετικῆς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ῥήσεως, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς, ἐλέγχων τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, καυτηριάζει αὐτούς· διότι ὑποκριτικῶς «οἰκοδομοῦσι τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμοῦσι τὰ μνημεῖα τῶν Δικαίων, τῶν ὁποίων οἱ πατέρες αὐτῶν ἐγένοντο φονεῖς (Ματθ. κεφ. Κ Γ. 26-36).

Καὶ καθὼς συνάγεται ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι καταπολεμήσαντες τοὺς Ἑβραίους ἐκκμον χρῆσιν τοῦ εἴδους ἐκείνου τῆς θανατικῆς ποινῆς, ὅπερ ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῆς Νομοθεσίας αὐτῶν, ἦτοι τῆς σταυρώσεως, κατὰ τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων, ὡς ὁ Ἰώσηπος ἀναφέρει, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ ἔκαμε χρῆσιν τοῦ εἴδους τῆς θανατικῆς ποινῆς ἐκείνου, τὸ ὅποσον ἀνεγνωρίζετο ὑπ' αὐτοῦ ὡς τρόπος θανατικῆς ἐκτελέσεως κατὰ τῶν ἐν Ραββῶθ καταπολεμηθέντων ἀλλοφύλων αἰχμαλώτων.

Ταῦτα δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν κ. Σαμουηλίδην καὶ διὰ τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ τυμπανισμοῦ. Ἀρκούμεθα δὲ εἰς τὴν μαρτυρίαν, τὴν ὁποίαν παραθέτομεν ἐν τῇ ἡμετέρῳ βιβλίῳ, καὶ τὴν ὁποίαν ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν Μακκαβαίων Β' κεφ. στ' § 19—30) παραελάμβανεν, προσθέντες ἤδη καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, ἐν ἣ ἀναφέρεται ὅτι «ἄλλοι ἐκ τῶν προφητῶν ἐτυμπανίσθησαν».

XI

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποσον θεωροῦμεν λίαν παρακεκινδυνευμένως λεχθὲν περὶ εἶνε τὸ τῆς ποινῆς τῆς σταυρώσεως. «Κατὰ τὸ πλεῖστον, γράφει ὁ κ. Σαμουηλίδης, τὸ περὶ ποινῶν κεφάλαιον τοῦ κ. Τραπεζούντιου, φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἐσφαλμένον, ἀναντιρρήτως ὅμως ἡ σταύρωσις ἦτο καὶ ὑπῆρξεν ἄγνωστος παρ' Ἑβραίοις, ἂν καὶ τὴν ὑφίσταντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὅσοι ἐξ αὐτῶν διετάρασσον τὴν δημοσίαν τάξιν».

Τοὺς λόγους τούτους περὶ τῆς ἡμετέρως γνώμης ὠνομάσκαμεν παρακεκινδυνευμένους,

διότι ἴσως ἦτο εἰς ἐμὲ συγκεχωρημένον νὰ ἀρκεσθῶ εἰς τὰς μαρτυρίας τοῦ Ἰωσήπου (Bell. Jud. cap. 5) § 27 καὶ τὸ βιβλίον τῆς Ἐσθήρ διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἀμάν καὶ Μαρδοχαίου, ἀλλὰ δι' ἕν τέκνον τοῦ Ἰσραὴλ δὲν ἦτο συγκεχωρημένον νὰ ἀγνοῇ τὸ ΚΑ' κεφάλαιον § 21—23 τοῦ Δευτερονομίου· διότι τὸ Δευτερονόμιον ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς Μωσικῆς Νομοθεσίας.

Ἐὰν ἀληθῶς ἡμεῖς ἐσφάλομεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ποινῆς τῆς σταυρώσεως, εἶναι ὄχι διότι δὲν ὑπῆρχε παρ' Ἑβραίοις ἡ σταύρωσις, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Σαμουηλίδης, ἀλλὰ διότι ἐν τῇ ἡμετέρῳ συγγραμμάτι ἀνεγράφη ὅτι ἡ ποινὴ τῆς σταυρώσεως «εἰσῆχθη πολὺ βραδέως καὶ μετὰ τὴν κατὰ κτησιν τῶν Ῥωμαίων», παρασυρθέντες εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς γνώμης ἄλλων νεωτέρων συγγραφέων· ἐνῶ ἡ ποινὴ τῆς σταυρώσεως ἀναφέρεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσέως καὶ ἀναγράφεται ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ Δευτερονομίῳ. Καὶ ὅταν ἀναγνώσῃ τις τὴν § 21—23 τοῦ κεφ. ΚΑ'. τοῦ Δευτερονομίου καὶ παραβάλλῃ ταύτην πρὸς τὸ χωρίον τοῦ Ἰωσήπου Bell. Jud. IV cap. V § 2, θὰ ἴδῃ ἀμέσως τὴν μεταξὺ τῶν χωρίων τούτων συνάφειαν καὶ ἰσοῦν ἐρμηνείαν γενομένην ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου εἰς τὴν διάταξιν τοῦ Δευτερονομίου.

Καὶ λέγει λοιπὸν τὸ Δευτερονόμιον γεγραμμένον διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Μωϋσέως. «Ὁ υἱὸς ἡμῶν οὗτος ἀπειθεῖ καὶ ἐρεθίζει, οὐκ ἀκούσει τῆς φωνῆς ἡμῶν, συμβολοσκοπῶν οἰνοφυγεῖ καὶ λιθοβολήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως αὐτοῦ, ἐν λίθοις ἀποθανεῖται καὶ ἐξαρεῖ τὸν πονηρὸν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἀκούσαντες φοβήσονται». Ἐὰν δὲ γένηται ἐν τινὶ ἀμαρτίᾳ κρῖμα θανάτου καὶ ἀποθάνῃ καὶ κρεμάσῃ αὐτὸν ἐπὶ ξύλου, οὐκ ἐπικοιμηθήσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ ξύλου, ἀλλὰ θάψεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅτι κατηραμένος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου καὶ οὐ μὴ μιν κτεῖται τὴν γῆν, ἣν κύριος ὁ θεὸς σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ». Λέγει δὲ ὁ Ἰώσηπος συμπληρῶν ἡ ἐρμηνεύων αὐτό. «Προσῆλθον δὲ εἰς τοσοῦτον ἀσεβείας, ὥστε καὶ ἀτάφους ρίψκι, καίτοι τοσαύτην Ἰουδαίων πρόνοιαν ποιουμένων,

ᾧστε καὶ τοὺς ἐκ καταδίκης ἀνασταυρωμένους πρὸ δύντος ἡλίου καθελεῖν τε καὶ θάπτειν».

Ἐπὶ πλέον δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς συνέχεια τῆς ιδέας ταύτης καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου ἀναφερόμενον (Κεφ. ΙΘ § 31) «Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ Σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν (ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα τοῦ Σαββάτου ἐκείνη) ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον κ.τ.λ.»

Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τελείαν τῆς γνώμης ἡμῶν παραθέτομεν ἕδε καὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ, τοὺς ὁποίους διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ματθαῖος ἐν κεφαλ. ΚΓ' 34: «Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστελλῶ πρὸς ὑμᾶς προφῆτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε ἐν ταῖς Συναγωγαῖς ἡμῶν».

Ταῦτα εἶνε τὰ ὀρθὰ περὶ τοῦ δράματος τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν παραδέχονται οἱ Ἑβραῖοι. Μεθ' ἄλλα ταῦτα ἡμεῖς ὀφείλομεν χάριτας τῷ κ. Σαμουηλίδῃ, διότι ἔδωκεν ἡμῖν ἀφορμὴν νὰ κατασταθῶμεν σωφρότεροι καὶ νὰ ἐπιρρωσθῇ ἐν ἡμῖν ἡ πεποιθήσις ὅτι τὸ περὶ θανατικῶν ποινῶν κεφάλαιον τοῦ ἡμετέρου Συγγραμματος δὲν εἶνε παντάπασι ἐσφαλμένον ὡς ὁ κ. Σαμουηλίδης φρονεῖ.

XII

Συμπεραίνοντες λέγομεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐσταυρώθη ὄντως συνεπέα τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ῥωμαικοῦ Δικαστηρίου, ὡς ὁ κ. Σαμουηλίδης ἰσχυρίζεται, καὶ οὐχὶ δυνάμει τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἑβραικοῦ Συνεδρίου, διὰ λόγους βέβαια ἀδυναμίας, ὡς καὶ οἱ Ἑβραῖοι ὁμολόγησαν ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου. «Ἡμῖν οὐκ ἐξεστὶν ἀποκτεῖναι οὐδένα» Ἰωάν. κεφ. ιη' 32. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συγγραμμάτι ὑποστηρίζομεν καὶ ἡμεῖς σελίς 314.

Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου εἶνε ἐπίσης βεβαιωμένον ὅτι ὁ Ἰησοῦς συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, εἰσῆχθη εἰς δίκην ἐπὶ βλασφημίᾳ, καὶ κατεδικάσθη οὗτος ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου εἰς θάνατον τῆ ψήφῳ τῶν συνεδρῶν, εἰπόντων «ἐνοχος θανάτου ἐστίν», ὅταν ὁ Καίσαρ πρέεδρος τοῦ Συνεδρίου εἶπεν ἅ Ἰδοὺ

καὶ ἐνώπιον ὑμῶν ἐβλασφήμησε, τί χρεῖν ἔχομεν μαρτύρων;» Ματθ. κεφ. Κ Γ, 65)

Ἄλλ' ἐνῶ εἶνε ἀληθές ὅτι ἐσταυρώθη συνεπέα ἀποφάσεως τοῦ Ῥωμαικοῦ Δικαστηρίου καὶ ὄχι τοῦ Συνεδρίου, εἶνε ἀληθές ἐπίσης ὅτι οἱ Ἑβραῖοι παρέδωκαν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν Πιλάτον ὡς δῆθεν πολιτικὸν ἐγκληματίαν, καὶ ἠξίωσαν πρὸ αὐτοῦ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του. Καὶ ἐνῶ ὁ Πιλάτος διὰ πανηγυρικοῦ τρόπου, λαθῶν ὕδωρ, ἀπένιψε τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ εἶπεν ἐνώπιον τοῦ πλήθους ἅ Ἀθῶος εἰμὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε, τὸ πλήθος ἀπήντα πρὸς αὐτὸν ἅ Ἐμὲ αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν» (Ματθ. κεφ. κζ', 24—25).

Πλὴν οὐδεὶς δίκαιος ἀνὴρ δύναται νὰ ἀποδώσῃ εὐθύνην εἰς τοὺς μεταγενεστέρους διὰ τὰς πράξεις τῶν προγόνων. Οὔτε δύναται νὰ ἀνγνωρισθῇ τοιοῦτόν ποτε δικαίωμα τοῖς προγόνους, οὔτε ὑπὸ φυσικοῦ οὔτε ὑπὸ θεοῦ νόμου, νὰ καθιστῶσιν οὗτοι ἠθικῶς ὑπεύθυνα τὰ τέκνα αὐτῶν ἀπέναντι τῆς κοινῆς συνειδήσεως διὰ τὰς ἀδίκους αὐτῶν πράξεις. Οὔτε ἄπας ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ἄλλως τε ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν γνώμην ταύτην, ἀλλὰ μόνον οἱ ἐνδιαφερόμενοι, καὶ οἱ τὸν λαὸν ἀπατῶντες ἐξ ἰδιοτελῶν σκοπῶν.

Ὅσῃν λήθην ρίπτομεν εἰς τὸ παρελθόν, τόσον χριστιανικώτεροι εἴμεθα. Αὐτὸς οὗτος ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ ἔδωκε συγγνώμην εἰς τοὺς φονεῖς αὐτοῦ.

Ὁ κόσμος ὄντως ἐπροόδευσε, καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως ἐλύθη ἀπὸ τῶν κοινωνικῶν καὶ θρησκευτικῶν προλήψεων. Ἐν μόνον βῆμα ἀκόμη, καὶ θὰ παύσῃ ἡ διάκρισις καὶ αὐτῶν ἐπὶ τέλος τῶν ὀρίων τῶν ἐθνῶν, καὶ ὁ κόσμος θὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὄνειροπόλημα τοῦ Ἰησοῦ. Ὅτ' γίνῃ αἰμία ποίμνη εἰς ποιμῆν, διὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν δικαίως ἐν καιρῷ πᾶν ὅ,τι εἶπεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν Νικόδημον. Ἀληθῶς τοσοῦτον ὁ Θεὸς ἠγάπησε τὸν κόσμον ὥστε καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν ἔστειλεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἔσωσεν οὗτος τὸν κόσμον.

Χρησῖος Τραπεζούντιος

(ὁ συγγραφεὺς τῆς Δίκης τοῦ Ἰησοῦ)

[* Από Χριστοῦ μέχρι σήμερον]

ΔΙΑ ΤΟΝ ΜΗΝΑ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΝ

32. — Τῆ 6 Μαρτίου 1633. — Ὁ Ἀθανάσιος Πατελάριος ἐκ Ρεθύμνης διατελῶν Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης διεδέχθη εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον τὸν ἐξορισθέντα Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἐπίσης Κρήτη Κύριλλον Λούκαρην. Ἐατριαρχευσε δις καὶ ἀπέθανεν ἐν Λουπεντιώτης Ρωσίας. (Ὁρθόδοξος Ἑλλάς.)

33. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1888. — Διωρίσθη ὁ Νικολάκης Σαρτίνσκης Πασσᾶς Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης. (Πασσάδες Κρήτης ὑπὸ Γ. Ίσκ. Καλαϊσάκη ἐν Ἡμερολογίῳ Φ. Γ. Παππαδάκη.)

34. — Τῆ 7 Μαρτίου 961. — Ἐκυριεύθη ἡ Κρήτη ὑπὸ Νικηφόρου Φωκᾶ (Κυκλαδικὰ Μηλιαράκη) ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ τοῦ Β'. καὶ οὐχὶ τὴν 7 Μαΐου, ὡς ἐγράφη που. Κατὰ τὴν ἱστορίαν τῶν Σφακίων «τῆ ἡμέρα ταύτη ἐκυριεύσαν οἱ Ἀραβες ἕξ ἐφόδου τὸ Ἡράκλειον».

35. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1907. — Διὰ Διατάγματος τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ὠρίσθησαν εἰς ἐξήκοντα πέντε οἱ Βουλευταὶ διὰ τὴν Κρητικὴν Βουλὴν, ἕξ ὧν πενήκοντα ἐπτὰ Χριστιανοὶ καὶ ὀκτὼ Μουσουλμάνοι. Ἐπίσ. Ἐφημ. Κρητ. Κυβερνήσεως.)

36. — Τῆ 8 Μαρτίου 1908. — Διὰ Διατάγματος τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ συνέστη ἐπιτροπὴ, ἐδρευούσα ἐν Χανίοις, ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν τεσσάρων Γενικῶν Προξένων τῶν Προστατῶν Δυνάμεων καὶ τεσσάρων μελῶν, διοριζομένων ἐκ τῶν διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν ὑπαλλήλων τῆς Νήσου, ὅπως ἐξετάσῃ πάσας τὰς ὑποβληθησομένας παρὰ τῶν Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων περιπτώσεις σφετερισμοῦ τζαμιῶν, γηπέδων, νεκροταφείων κλπ. ἀπὸ τῆς 9 Δεκεμ-

βρίου 1898—10 Ἰουλίου 1906. (Ἐπίσ. Ἐφημ. Κρητ. Κυβερν.)

37. — Τῆ 9 Μαρτίου 1897. — Ἐπραγματοποιήθη ἀποκλεισμός τῶν Ἑλληνικ. πλοίων ἐκ τῶν Κρητικῶν παραλίων. (Κρητ. Χαηλεσῆ.)

38. — Τῆ 12 Μαρτίου 1896. — Ἡ Γενικὴ Διοίκησις Κρήτης προεκήρυξεν, ὅτι ὁ Σουλτάνος χορηγεῖ γενικὴν ἀμνηστειαν «πρὸς τινες περιφερομένους εἰς τὰ ὄρη», διατάξας νὰ ἐφαρμοσθῇ αὕτη καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπὶ μεγάλαις ἢ κοιναῖς κακογῆμασι φυγοδικούντων, μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ποινικὸν μέρος τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν περὶ δὲ τῶν πολιτικῶν μέρους προκειμένου, νὰ ἐφαρμοσθῶσι τὰ εἰκότα, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. (Ἐπίσ. Ἐφημ. Κρήτης.)

39. — Τῆ 13 Μαρτίου 1895. — Διωρίσθη τὸ δεύτερον ὁ Ἀλέξανδρος Καραθεοδωρῆ Πασσᾶς Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης. Πασσάδες Κρήτης ὑπὸ Γ. Σακ. Καλ.)

40. — Τῆ 14 Μαρτίου 1881. — Ἐπὶ τῆ ἀναγγελίᾳ, ὅτι ἐν τῇ Συνδιασκέψει τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγένετο λόγος περὶ προσαρτήσεως τῆς Κρήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἅπαντα τὰ Δημοτικὰ Συμβούλια τῆς Νήσου ἐψήφισαν ἱκετήρια ψηφίσματα περὶ ταχείας πραγματοποιήσεως τῆς Ἐνώσεως, τὰ ὅποια ἐπέδωκαν εἰς τοὺς Προξένους τῶν Δυνάμεων. (Χειρόγραφον.)

41. — Τῆ 17 Μαρτίου 1878. — Μάχη εἰς Μπουτσουνάγια Κυδωνίας, (Χειρόγραφο.)

42. — Τῆ 21 Μαρτίου 1897. — Ὁ Ἰταλὸς Ναύαρχος Καναβάρο λαλῶν ἐν ὄνοματι τῶν Δυνάμεων πρὸς ἀπεσταλμένους τῶν ἐπαναστατῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε καὶ ὁ κ. Δίλλων μετημφισμένον εἰς Ἀχιμανδρίτην, ἐβεβαίωσεν ὅτι,

ἐὰν οἱ Κρήτες ἐδέχοντο τὴν αὐτονομίαν ἐπὶ τινὰ καιρὸν, ἢ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσις θὰ ἐπικολούθει εὖσον ἀσφαλῶς, ὅσον ἡ ἡμέρα ἐπέρχεται μετὰ τὴν νύκτα. Ἦτο ζήτημα, ἔλεγε, καιροῦ μόνον καὶ καιροῦ οὐχὶ μακροῦ. (Κῆρυξ Χανίων φ. 140.)

43. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία 1868. — Ἡ «Κρήτη» ἐξεφόρτωσεν εἰς Στόμιο Ἐννέα-Χωρίων τῆς Κισσάμου δύο χιλιάδας σάκκους ἀλεύρου, διακόσια πενήκοντα κιβώτια πολεμοφοδίων καὶ πενήκοντα δέματα ἐνδύματα. Ἀπεβίβασε δὲ ἐβδομήκοντα πέντε Κρήτας (Ἡμερολόγιον Ν. Σουρμελῆ).

44. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1897. — Ἐκλήθη ὑπὸ τῶν συνηνωμένων εὐρωπαϊκῶν στόλων ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ν' ἀπομακρυνθῆ τῶν Κρητικῶν παραλίων, ἐπὶ ἀπειλῇ βομβαρδισμοῦ (Ν. Ἐρευνα).

45. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1867. — Μάχη εἰς Μπουτσουνάρι καθ' ἣν ἐφονεύθησαν δεκατρεῖς καὶ ἐτραυματίσθησαν δεκαενέα Χριστιανοί, ἐν οἷς ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Ζυγομαλᾶς, ἀποθανὼν συνεπεία τοῦ τραύματος. (Χειρόγραφο.)

46. — Τῆ 22 Μαρτίου 1905. — Προεκήρυχθη, ὅτι αἱ Προστατῆδες Δυνάμεις ὑπόσχονται νὰ μὴ προσαρτήσωσιν εἰς ἑαυτὰς τὴν Κρήτην καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι τὴν παρ' ἄλλης Δυνάμεως προσάρτησιν ἐναντίου τῆς θελήσεως τῶν κατοίκων καὶ ὅτι αὐταὶ εἶναι διατεθειμέναι ν' ἀποδεχθῶσι τὴν ἐπὶ πέντε ἔτη ἀναβολὴν τῆς ὑπηρεσίας τῶν ὀφειλομένων τόκων διὰ τὰ τέσσαρα ἑκατομύρια φράγκων, τὰ ὅποια κατέβαλον εἰς τὴν Κρητικὴν Κυβέρνησιν. (Ἐπίσ. Ἐφημ. Κρητ. Κυβερν.) Ἐν τῇ διακήρυξει προσετίθητο, ὅτι «δὲν εἶναι δυνατὸν ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσι νὰ μεταβάλλωσι τὸ πολιτικὸν καθεστῶς τῆς Κρήτης».

47. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1667. — Ὁ Μέγας Βεζύρης Κιοπρουλῆς ἀποβίβασθεις μετὰ τέσσαρας χιλιάδας στρατιώτας ἐστρατοπέδευσεν ἐξωθὶ τοῦ Ἡρακλείου (χειρόγραφο.)

48. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1897. — Τελευταία μάχη τοῦ Ἀκροαγρίου, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν πέντε καὶ ἐτραυματίσθησαν ἕξ Χριστιανοί. (Ἐπιθεώρησις.)

49. — Τῆ 28 Μαρτίου 1848. Σεισμὸς διαρκείας ἐνὸς λεπτοῦ. Εἴκοσιν οἰκίαι ἐν Χανίοις καὶ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν ἐν Ἡρακλείῳ διερράγησαν. (Στατιστικὴ Πληθυσμοῦ Κρήτης.)

50. — Τῆ 29 Μαρτίου 1904. — Ἐξέδραμον εἰς Κρήτην, ἀφικόμενοι πρῶτον εἰς Χανία διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀτμοπλοῦ «Κεφαλληνία» οἱ ἐν Πειραιεὶ Σύλλογοι «Φιλικὸς Σύνδεσμος» καὶ «τῶν Κρητῶν» ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Προτάμενος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Ν. Καζάκη. (Ἐφημ. «Ἑλλάς».)

51. — Τῆ 30 Μαρτίου 1867. — Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Κρήτης, ἐδρευούσα εἰς Ροδάκινον Ἁγίου Βασιλείου, εἰς προκήρυξιν, δι' ἧς ἐξεκινῶν εἰς τὸν Κρητικὸν λαὸν τὴν πλεκτάνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπειρᾶτο ὁ Ἀαλῆ Πασσᾶς νὰ περιπλέξῃ αὐτὸν, προσκαλῶν πληρεξουσίου νὰ συζητήσωσι περὶ τῶν Κρητικῶν πραγμάτων, ἔγραφε σὺν ἄλλοις: «ὅταν ὁ διάβολος θέλῃ νὰ πειράξῃ καὶ ἀπατήσῃ τοὺς δικαίους, δὲν παρουσιάζεται εἰς αὐτοὺς μετὰ τὴν ἀληθινὴν καὶ τὴν ἰδικὴν του μορφήν, ἀλλὰ ἔρχεται μετὰ τὴν μορφήν τοῦ ἀγγέλου». (Χειρόγραφο.)

52. — Τῆ 3 Ἀπριλίου 1876. — Διὰ Διατάγματος Αὐτοκρατορικοῦ κατηργήθη ἡ συμμετοχὴ Ἰσραηλίτου Πληρεξουσίου παρὰ τῆ γενικῆς τῶν Κρητῶν Συνελεύσει. (Κρητ. Κωδ. Α' Ἐκδοσις.)

53. — Τῆ 4 Ἀπριλίου 1868. — Ἀπεβίβασεν ἡ «Ἐνωσις» εἰς Μπαλῆ ἑκατὸν πενήκοντα Κρήτας πολεμιστὰς, ἐν οἷς τὸν ἀείμνηστον Γάλλον Φιλέλληνα Φλουράν, καὶ ἐξεφόρτωσε δύο χιλιάδας πεντακασίους σάκκους ἀλεύρου, τετρακόσια κιβώτια πολεμοφοδία καὶ ἑκατὸν κιβώτια ἄλλα διάφορα χρειώδη. (Ἡμερ. Ν. Σουρμελῆ.)

54. — Τῆ 5 Ἀπριλίου 1905. — Οἱ Πρόξενοι τῶν τεσσάρων Προστατῶν Δυνάμεων ἀνεκοίνωσαν τῇ Α. Β. Ὑψ. τῷ Ὑπάτῳ Ἀρμοστῇ, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις αὐτῶν «εἰσὶν ὁμοθυμῶς ἀντίθετοι εἰς πᾶσαν ἀπόπειραν ἐπαναστατικὴν, τείνουσαν εἰς τὴν τροποποίησιν τοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος τῆς Νήσου» (Ν. Ἐρευνα).

55. — Τῆ 7 Ἀπριλίου 1822. — Ἀποστολὴ Πέτρου Σκυλίτση Ὀμηρίδου ὡς Πο-

λείσθησαν εἰς τὸν Πύργον οὗτον. Ὁ Πασσάς δὲ μαθὼν τὸ τοιοῦτον διέταξε νὰ θρασύσουσιν διὰ τῆς βίας τὴν θύραν τοῦ πύργου καὶ νὰ σφάζουσιν τὰ κοράσια μας. διότι δὲν γενήκαμε τούρμισαις!...

Οἱ ἐπισκεπτόμενοι πανάρχαια ἱστορικά μέρη, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν ἰσχυροὶ προμαχώνες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἢ πρέπει ὅλως διόλου ἀδαεῖς τῆς ἱστορίας καὶ παντελῶς ἀγράμματοι νὰ εἶναι, ἢ κρουνοὺς δακρύων νὰ ἐγκλείωσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των διὰ νὰ δυνηθῶσιν οὕτω νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν ἀνοτοχὴν τῶν συγκινητικῶν ἀναμνήσεων καὶ γεγονότων. Καὶ λίθινον καρδίαν ἂν ἔχη κανεὶς, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ συγκινηθῇ καὶ νὰ μὴ θρηνησῇ ἐπὶ τῇ θέᾳ τοιοῦτων προγονικῶν κειμηλίων. τὰ ὁποῖα μᾶς ὀμιλοῦσιν ἐνδομύχως μίαν μυστηριώδη συγκινητικὴν γλῶσσαν. Ἡ συγκίνησις δὲ εἶτι μᾶλλον ἐπαυξάνεται, ὅταν ὁ ἐπισκέπτης ἐπὶ τῶν σεμνῶν ἐρειπίων καὶ σωρῶν διαβλέπῃ νοερῶς καὶ τὴν προγονικὴν λαξευτὴν εὐφυϊάν. Θὰ ἦτο δὲ πολὺ ἐμπνευσμένος ὁ νεώτερος Ἕλληνας ποιητής, ὁ χαρακτὴς τοῦς κατωτέρω στίχους, διότι ὄντως τοιαῦτα συναισθηματικὰ νοεῖ ὁ Ἕλληνας ὁ ἐπισκεπτόμενος τὰς πόλεις τοῦ παρελθόντος μεγάλους.

Ἡ ψυχὴ μου ὅταν χάσῃ
τὴν ὁδὸν τῆς τὴν εὐθείαν
ὅταν πλήθος μὲ ταράσῃ
ἀπαισιῶν λογισμῶν
καὶ ψυχρὰν ἀμφιβολίαν
αἰσθανθῶ χωρὶς παλμῶν
Τότε μέσῳ ἐρειπίων
βαίνω· αἴφνης γόνυ κλίνων
τὰ ἀσπάζομαι δακρύων·
— Εἶναι μάρομαρα — ριγῶ·
Μὴ δὲν εἶμαι τῶν Ἑλλήνων
ἐν ἐρείπιον καὶ ἐγώ ;

✱

Συγκινημένος ἐν μέσῳ ἐρειπίων βεδίζων ἔφρασα εἰς τὴν μικρὰν ἑλληνικὴν συνοικίαν ὅπου καὶ ἐφιλοζενήθη ἐν καθαρᾷ ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ. Ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἤχοι τυμπάνων καὶ ἄλλων ἐγχωρίων ὁργάνων ἀντήχουν ἀνὰ τὰς συνοικίας, προεδήλουν δὲ οἱ ἐκκωφαντικοὶ οὗτοι ἤχοι τὴν ἀφιξὴν πανηγυριστῶν ἐκ τῶν πέριξ καὶ μακρὰν κειμένων χωρίων. Ἄν καὶ ὑπάρχει ἐν Νικαίᾳ

ἐν καὶ μόνον ξενοδοχεῖον, τὸ τοῦ ἐξ Ἰταλῶν ἔλκοντος τὸ γένος Ἰωακείμ Φαβιανου, ἐν τούτοις ὅλοι οἱ προσερχόμενοι πανηγυριστὰι ἐτοποθετοῦντο εἰς τὰ πολυάριθμα κελιά τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς ἰδιωτικὰς οἰκίας. Κατὰ μέσον δ' ὄρον εἰς τὴν πανηγυρίαν ταύτην τῆς Νικαίας προσέρχονται ἄνω τῶν 4 χιλιάδων πανηγυριστῶν. Τὰ ἐνδύματα τῶν χωρικῶν ὅσον τῶν ἀνδρῶν τόσον καὶ τῶν γυναικῶν εἶνε γραφικώτατα. Παραλλάσσει δὲ ταῦτα κατὰ τὰ διάφορα χωρία. Ἄλλὰ ἡ ἐλκυστικὴ τάτη τῶν γυναικείων ἀμφίεσεων εἶνε ἡ τοῦ χωρίου Κ α τ ι ρ λ ι, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζουσι ἐγχωρίως τ ῆ ς Π α ν α γ ί α ς τ ὸ ρ ο ὕ χ ο· εἶνε ποδῆρης χιτῶν μετὰ κροσσίων καὶ ἐλιγμῶν λίαν χαρακτηριστικῶν.

Ἰπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι χωρικοί, οἱ ὁποῖοι φοροῦσι καθαρῶς τουρκικὰ ἐνδύματα. Τοὺς εἶχον ἐκλάβει ὡς Τούρκους τοὺτους καὶ εἶχον ἐκφράσει τὴν ἀπορίαν μου εἰς τινεὶς τῶν προϋχόντων πῶς καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ τόσον ἀθροῖαι προσέρχονται εἰς τὰς πανηγύρεις μας. Ἐμαθον ὅμως ὅτι οἱ τουρκικὰ ἐνδύματα φέροντες ἦσαν ἑλληνικώτατοι τὸ αἰσθητικὸν καὶ ὅτι ἔφερον τοιαῦτα ἐνδύματα χάριν τῆς ἀσφαλείας των, ἐπειδὴ κατῶκου ἐν μέσῳ φανατικῶν τουρκικῶν συνοικισμῶν. Φανατικὸς Τούρκος συναντῶν καθ' ὁδὸν τουρκοφορεμένον χριστιανὸν ἐκλαμβάνει αὐτὸν ὡς Τούρκον καὶ ἀντιπαρέχεται, ὅταν ὅμως διακρίνῃ αὐτὸν ὡς χριστιανὸν, κατ' ἀπαράβατον κανόνα ἢ θὰ τὸν ληστεύσῃ, ἢ θὰ τὸν κηλοποιήσῃ, ἢ θὰ τὸν ἐξυβρίσῃ ἢ ἐν εὐθέτῳ καιρῷ καὶ θὰ τὸν φονεύσῃ. Οἱ τουρκοφορεμένοι οὗτοι χριστιανοὶ συνήθως εἶνε καὶ τουρκόγλωσσοι, διότι μόνον διὰ τῆς Τουρκικῆς γλώσσης διασώζουσι εἰς ἀκέραιον τὴν ἐθνικὴν καὶ θρησκευτικὴν ὑπόστασιν. Καὶ ἐν τούτοις ὑπολογίζεσθαι ὅτι ἄνω τῶν 3 ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων ὀμιλοῦσιν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὴν Τουρκικὴν διὰ λόγους βαρβαρικῆς ἐπιβολῆς, καὶ τοὺς δεινοπαθοῦντας τοὺτους ὁμογενεῖς δὲν ἐλάβομεν καὶ τὴν κόπον νὰ τοὺς ἐξετάσωμεν καὶ νὰ τοὺς ἐνθυμηθῶμεν ἡμεῖς οἱ ἐκ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος. Καὶ ὅμως οἱ δυστυχεῖς οὗτοι μᾶς ἐνθυμοῦνται ζωηρότατα καὶ μετὰ δακρύων ἀναμνησκονται τοῦ βασί-

λέως Γεωργίου καὶ τῆς Βασιλείσσης Ὀλγας καὶ τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποῖου φρονοῦσι πατροπαράδοτως ὅτι θὰ ἐλευθερωθῶσιν! Ἄν δὲ προσέρχωνται ἀθροῖαι εἰς τὴν πανηγυρίαν τῆς Νικαίας, προσέρχονται κυρίως ἵνα ἐκκλησιασθῶσιν ἐν τῷ σωζομένῳ παναρχαίῳ τῆς Θεοτόκου κατὰ, ὃν ἔκτισεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος (330 μ. Χ.), τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου φέρει καὶ ὁ νῦν Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου. Καὶ ὄντως τὰ γνησιώτατα ἑλληνικὰ αἰσθηματικὰ τῶν ξενωφώνων τούτων Ἑλλήνων ἀνευρίσκει τις καὶ σπουδάζει κατὰ τὰς θρησκευτικὰς ταύτας πανηγύρεις. Περιερχόμενος τοὺς διαφόρους τούτων ὀμίλους εἶτε ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς ἐκκλησίας εἶτε καὶ τῆς σχολῆς θ' ἀκούσης ἐν ζωντῶν Ζήτω, ἢ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως Γεωργίου. Προδιδόμενος ὅμως εἰς τοὺς Τούρκους ἡμπಾರೆὶ καὶ νὰ κινδυνεύσῃ αὐτὴν τὴν ζωὴν του. Ἄ! τοῦ εἶνε ἀδιάφορον ἀρκεῖ ὅτι καὶ ἂν ἀποθάνῃ θ' ἀποθάνῃ διὰ τὸν βασιλέα Γεωργίον!

Εὐρισκόμενος εἰς τὰς ἐπεγεῖους ἐορτὰς τοῦ ἐν Ἀθήναις συλλόγου τῶν Μικρασιατῶν «Ἀνατολῆς» καὶ ἀκρωμένος τῶν ὀρειῶν λογοδοσιῶν τοῦ μελουργοῦ Προέδρου αὐτοῦ κ. Μαργαρίτου Βύχγγελίδου, ἐξελάμβανον αὐτὰς ὡς ρητορικὰ τεχνάσματα, ἀλλ' αἱ λογοδοσίαι τοῦ πατριωτικώτατου τούτου Συλλόγου εἶνε κατώτεραι τῆς πραγματικότητος. Συγγνώμη καὶ ἂν μακρηγορῶ πέραν τοῦ δέοντος. Ἡ θέα τῶν ἐνοφῶνων τούτων Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας μὲ συνεκίνησε τόσον ὅσον καὶ τὰ προγονικὰ ἐρείπια τῆς Νικαίας. Διότι ὅσα πάνδεινα ἀπὸ βαρβαρικῆς χεῖρας ὑπέστησαν τὰ ἄψυχα ταῦτα λίθινα λείψανα τασχῦτα καὶ ἐπιπλέον ὑπὲρ ἐθνισμοῦ καὶ θρησκευτικῆς ὑπέφεραν καὶ τὰ δυστυχημένα ταῦτα λείψανα τῶν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τελειωθέντων Πατέρων αὐτῶν! ....

✱

Ἡ πρώτη νύξ ἀπέβη δι' ἐμὲ λίαν βαρύνουσα. Ἄν καὶ τὸ ἐκ τῆς κοπώσεως ἐξήντητον ἐκράτει εἰς τὴν κλίνην μου βαρέως, ἐν τούτοις ἡ ψυχὴ μου ἐζήτει ἔγερσιν, διότι ἐπιθύμει τὰ προγο-

νικὰ λείψανα νὰ τὰ περιεργασθῇ καὶ πῶς ἐνωρίτερον τοῦ δέοντος.

Διὰ τοῦτο τὴν παραμονὴν τῆς πανηγύρεως, ἦτοι τὴν 14 Αὐγούστου, ἀφίερσα ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχαιοτήτων. Ἄν καὶ οἱ ὡς καταστρεπτικαὶ ἀκρίδες ἐγκατασταθέντες αὐτόθι πρόσφυγες καὶ ἀθίγγανοι ὁσμήρει καταστρέφουσι τὰς σωζομένας ἀρχαιοτήτας, ἐν τούτοις τόσα πολλὰ εἶνε πολυτιμὰ κειμήλια, ὥστε οὔτε μία, οὔτε δύο, ἀλλ' οὔτε καὶ τρεῖς ἡμέραι ἐπαρκοῦσιν εἰς τὴν ἐντελῆ αὐτῶν περιεργασίαν. Ἐν πρώτοις τὰ μακρὰ καὶ κυκλωτερῆ τείχη μὲ τοὺς ὑπερψήλους πύργους σώζονται εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν καλλίτερα καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ περιλάλητα τείχη τῆς Κων)πόλεως. Τόσον δὲ μακρὰ ἦσαν τὰ τείχη ταῦτα, ὥστε λέγεται ὅτι ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἐντὸς μὲν αὐτῶν ὑπῆρχον 40 χιλιάδες οἰκίαι μετὰ πολυάριθμων ἐκκλησιῶν, ἐκτὸς δὲ 30 χιλιάδες, ἀνολογοῦσαι πρὸς ἡμῖς περίπου ἑκατομμύριον πληθυσμοῦ. Τὰ κυκλωτερῆ ταῦτα τείχη ἔχουσι 4 ὥρας καὶ μεγαλοπρεπεῖς πύλας, σχηματικίζουσας σχῆμα σταυροῦ διὰ τὸ κατάντικρον αὐτῶν. Αἱ πύλαι αὗται ἔχουσι τὰ Προπύλαια τὴν κυρίως Πύλην, ἣτις φαίνεται ὅτι ἔφερε καὶ σιδηροῦν φράκτην καὶ τρίτην τινὰ πρόσοψιν.

Αἱ πύλαι αὗται ἐπονομάζονται καὶ νῦν εἶτι ὡς ἐξῆς.

1) Ἡ Πύλη τῶν λευκῶν (Λεῦκα κκπουσοῦ).

2) Ἡ Πύλη τῆς Προύσης (Προύσα ἢ Γενίσεγερ κκπουσοῦ).

3) Ἡ Πύλη τῆς Λίμνης (Γκιόλ κκπουσοῦ) ἢ τῶν Ἀγκωνίων.

4) Ἡ Πύλη τῆς Κων)πόλεως (Σταμπουλ κκπουσοῦ).

Καὶ αἱ τέσσαρες μὲν εἰσοδοὶ εὐρίσκονται ἐν καλῇ καταστάσει, ἀλλ' ἡ τελευταία ἦτοι ἡ Πύλη τῆς Κων)πόλεως εἶνε ἡ μεγαλοπρεπεστάτη καὶ ἐπιφέρει εἰς τὴν μνημὴν τὰς πλέον ἐθνικὰς καὶ τὰς πλέον ζωηρὰς συγκινήσεις. Διὰ τῆς Πύλης ταύτης λέγεται ὅτι εἰσῆλθεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος εἰς Νικαίαν ὅτε ἐπρόλειτο νὰ τελεσθῇ αὐτόθι ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προεδρείαν τοῦ ἡ Α' Οἰκουμενικῆ Σύνοδος. Διὰ τῆς

Πύλης ταύτης εισήλθον Ἕλληνες Αὐτοκράτορες, Ἕλληνες Πατριάρχαι, Ἕλληνες στρατηγοὶ καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς ἄνδρες τῆς Κων)πόλεως πολλαχῶς διακοσμήσαντες τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Κατὰ τὴν ἐγγύριον παράδοσιν δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ σώζεται καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ ἀπρεπῶς ραπίσαντος τὸν Ἄρειον ἐν τῇ Ἀ' Οἰκουμένηῃ Συνόδῳ.

✱

Ἐκ τῶν ἐντὸς τῶν τειχῶν ὑπαρχόντων ναῶν σώζονται σήμερον μόνον ἑπτὰ, οἵτινες ἔχουσι μετατραπῆ εἰς τζαμία. Ἐκ τῶν ὠραίων ἀρχαίων ναῶν τὴ σήμερον σωζόμενον εἶνε τὸ Γ ε σ ἰ λ τ ζ α μ ἰ, τὸ ἄποστον ἢ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἦτο ναὸς τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου. Ἐπίσης ἄλλος ἡμικατεστραμμένος ναὸς εἶνε ὁ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅστις μετατρέπη μὲν εἰς τζαμίον, ἀλλὰ καταπεσὼν δὲν ἀνωρθώθη κατόπιν διὰ τὸ πολυδάπανον. Κατοικεῖ δὲ νῦν εἰς γηραιὸς πρόσφυξ Ἀθίγγανος, ὅστις τὸ ἅγιον Βῆμα μετέτρεψεν εἰς βρωμερὸν καιτῶνα καὶ μαγειρεῖον. Τὸ θαυμασίον δὲ μωσαϊκὸν καὶ αἰ ἐξ αὐτοῦ θεῖαι εἰκόνες ἐκ τοῦ καθημερινοῦ κκπνοῦ ἔχουσι μετατραπῆ εἰς πίσσαν σχεδόν. Δὲν τολμᾷ δὲ κνεῖς ἐκ τῶν ἐν Νικαίᾳ ὀλίγων Ἑλλήνων νὰ κάμῃ παρκτηρήσιν τινα, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐνταῦθα εἶνε πολυπληθέστεροι τῶν ἡμετέρων καὶ φανατικώτατοι. Τὸν γέροντα Ἀθίγγανον ἠρώτησα ἂν ἐγνώριζε τὸν τόπον, ἐν ᾧ κκτῶκει. Ἦτο παλαιὰ ἐκκλησία τῶν Ρωμηῶν, μοὶ ἀπήντησεν. Ὅταν δὲ παρετήρησα αὐτῷ ἂν ἐπιτρέπεται εἰς τοιοῦτον ἱερὸν τόπον νὰ τρώγῃ κνεῖς, νὰ πίνῃ, νὰ μαγειρεύῃ, νὰ κοιμᾶται καὶ κκὶ κκὶ... μοὶ ἀπήντησεν ὅτι αἱ τουργικαὶ ἀρχαὶ αὐτὸν ὑπέδειξαν ὡς τόπον διαμονῆς του. Ἔδωκα τῷ γέροντι χρηματικὸν τι φιλοδώρημα μὲ τὴν παράκλησιν νὰ μὴ καταστρέψῃ τοῦλάχιστον τοὺς ὑπὸ τοῦ κκπνοῦ μαυρισμένους τοίχους, διότι τίς οἶδε !...

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἔχασα καὶ τὸν συνοδεύοντά με Νικαέα φίλον, ὅστις φρονηθεὶς προδοσίαν τινα ἐκ μέρους τοῦ Ἀθιγγάνου γέροντος καὶ μέλλοντα κίνδυνον διὰ τὰς ἀθυστομίας τοῦ τολμηροῦ ξενίου του, ᾤχετο ἀπιῶν !

Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ ναὸς οὗτος τῆς Ἁγίας Σοφίας εὐρίσκετο, κατὰ γεωμετρικὰς τινὰς πληροφορίας, ἐν τῷ κέντρῳ ἀκριβῶς τῆς Νικαίας καθόσον καὶ ἔσαι ἀποστάσεις χωρίζουσι αὐτὸν ἀπὸ τὰς 4 μεγάλας Πύλας τῶν τειχῶν.

Ἐπετιέφθη κατόπιν καὶ τὸν τόπον τῶν παλαιῶν τῆς Νικαίας ἀνακτόρων, ὅστις καὶ σήμερον ἐγγυρίως ὀνομάζεται Σε ρ α γ ἰ π α κ τ ζ ε σ ἰ καὶ εὐρίσκεται πρὸς τὴν Πύλην τοῦ Γενίσεχηρ καπουσοῦ.

✱

Πλησίον δὲ τῆς πρὸς λίμνην Πύλης ὑπάρχει ὑψωμά τι, ὅπου ὑπάρχει σωρὸς ἀνθρωπίνων κοκκάλων ἀναμειγμένων μετὰ ἰππειῶν. Τίς οἶδε δὲ ἂν τὰ ὅστ᾽ ταῦτα δὲν εἶνε λείψανα ἑλλήνων στρατιωτῶν ὑπερπατρίου γῆς τὰ ἔσχατα κατὰ βαρβάρων ἀγῶνα ἀγωνισμένων !

Τῆδε κακεῖσε ὑπάρχει πληθὺς ἀρχαίων ἀγαλμάτων, ἐπιγραφῶν, κτιρίων οὐ μόνον χριστιανικῶν, χρόνων, ἀλλὰ καὶ προχριστιανικῶν καθόσον ἡ Νικαία ἤκμαζε καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι.

Οἱ Τοῦρκοι δὲ τὰ ἀρχαῖα ταῦτα κειμήλια ἢ τὰ θρυλοῦσιν ἐκ φανατισμοῦ ἢ τὰ μεταπωλῶσιν ἀντὶ μηδκινοῦ ποσοῦ. Χριστιανικῶν χρόνων λείψανα δὲν ἐννοοῦσι νὰ ἔχωσιν εἰς τὰς οἰκίας ἢ εἰς τοὺς κήπους των. Ἐν Νικαίᾳ δὲ ἔχνος ἀνασκαφῆς δὲν ἔχει γίνεαι ἀκόμη. Ἡ ἡμετέρα δὲ Ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία θὰ ἐπετέλει ἐθνικώτατον ἔργον ἂν ἐπετύγγανε τὴν ἀδειαν τοιαύτης ἀνασκαφῆς. Μυριακίς προτιμότερον θὰ ἦτο ἢ ἡμετέρα ἐταιρεία εἰς τὴν δούλην Ἑλλάδα νὰ διενήργει ἀνασκαφὰς παρὰ εἰς τὴν ἐλευθέραν, διότι αὐτόθι ὑπάρχουσι καὶ ζεῖναι ἀρχαιολογικαὶ σχολαί, καὶ διότι αἱ ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιότητες δὲν διατρέχουσιν ἀμεσὸν τινὰ κίνδυνον, ἐν ᾧ αἱ τῆς ἔξω Ἑλλάδος μάλιστα δὲ τῆς Μ. Ἀσίας εὐρίσκονται ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. Εἰς δὲ τὴν ἐν Ἀθῆναις ἐδρεύουσαν Χριστιανικὴν ἀρχαιολογικὴν ἐταιρείαν ἐπιβάλλεται πλέον ἢ ἐπίσκεψις καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν περισυλλογῇ τῶν μνημείων τῆς Χριστιανικῆς τέχνης, ὧν κυριολεκτικῶς βρίθει ἡ ἱερὰ τῶν Νικαέων πόλις, οἱ Δελφοὶ τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ διαπρεπὴς δὲ ὑφηγητὴς κ. Γ.

Λαμπάκης ἔστω βέβριος ὅτι πολλὰ ἄγνωστα τῇ ἱερᾷ τέχνῃ θ' ἀνεύρη ἐν τῇ Νικαίᾳ.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς Νικαίας ἔξωθεν τῆς Πύλης τῶν Λευκῶν ὑπάρχει εἰς μονοκόμματος λίθος, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευεν ὡς τάφος ἴως ἡρώος τινος. Ὁ μονόλιθος ἔχει πλάτος 2,60, μήκος 4,30 καὶ ὕψος 4,15. Τουριστὶ δὲ ὀνομάζεται Ν ἰ ε τ τ α σ ἰ ἦτοι λίθος τῆς τύχης, διότι οἱ χωρικοὶ ρίπτουσιν ἐπ' αὐτοῦ λιθάρια, τὰ ὅποια ἂν μὲν κκταπέσωσι δεικνύουσιν ἀποτυχίαν τοῦ σκοποῦ τοῦ ρίπτοντος, ἂν δὲ μὴ, ἐπιτυχίαν. Τὸ ἄνωθεν μέρος τοῦ μονολίθου τούτου εἶνε τεθραυσμένον καὶ τὰ ὀγκώδη θρύμματα εὐρίσκονται περὶξ αὐτοῦ.

✱

Ἐπίσης οὐκ ὀλίγον μακρὰν τῆς Πύλης τῶν Λευκῶν εὐρίσκεται καὶ ἐν οἰκογενεϊκῶν κενοτάφιον τοῦ τούρκου κατακτητοῦ Χαϊρεντίν Πασσᾶ, τοῦ ὁποῖου (κενοταφίου) ὁ θόλος χειμῶνός τε καὶ θέρος κατ' ἀπαίτησιν αὐτοῦ τοῦ Χαϊρεντίν διαμένει ἀνοιχτός διὰ νὰ ἀναπνέῃ ἐλευθέρως !

Ὁ Χαϊρεντίν οὗτος μεταξὺ ἄλλων λέγεται ὅτι πολλοὺς Ἑλληνας χριστιανούς ἐξισλάμισε διὰ τῆς βίας καὶ πρὸς αἰωνίαν ἀνάμνησιν τοῦ μεγάλου κατορθώματός του συνέστησε καὶ ἰ μ α ρ ἔ τ ι α, ἦτοι πτωχοτροφεῖα, πρὸς συντήρησιν τῶν ὑποίων καθώρισε διὰ διαθήκης τὰ εἰσοδήματτα εἰκοσιν ὄλων χωρίων. Ὑπερ τῆς ψυχῆς τούτου 20 περίπου δε ρ β ἰ σ ἰ ἄ δ ε ς εὐχονται καὶ παρασκευάζουσι καὶ τὰς τροφὰς διὰ τοὺς πτωχοὺς, οἱ ὁποῖοι λαμβάνουσιν αὐτὰς τρεῖς τῆς ἡμέρας, τὴν πρωΐαν, μεσημβρίαν καὶ ἑσπέραν. Ὡς τοιοῦτον πτωχοτροφεῖον, χρησιμεύει καὶ ἐν ἀρχαίῳ βυζαντινῶν κτίριον, τὸ ὁποῖον λέγεται, ὅτι ἦτο ἀριστοκρατικὸς λουτρός.

Ἡ μνήμη τοῦ χριστιανοφάγου τούτου κατακτητοῦ τόσο ἀπεχθὴς εἶνε εἰς τοὺς Ἑλληνας, ὥστε ἔταν οὔτοι διέρχωνται ἐκεῖθεν, ρίπτουσιν ὀπισθίως λιθάρια ἀνκφωνοῦντες τρεῖς :

— Ἀνάθεμά σε !...

✱

Ἀλλὰ κατόπιν τοιούτων καὶ τοσούτων συγκινητικῶν ἐπισκέψεων ἐπέστρεψα πλέον εἰς τὰ ἴδια. Ἐἶχον πκντοιοτρόπως ἔξαν-

τληθῆ ἄφ' οὗ ἐπὶ ἔξ ὀλοκλήρους ὥρας περιεργαζόμεν τὰ πολύτιμα θρύμματα τῆς προγονικῆς τέχνης καὶ τοῦ προγονικοῦ βίου. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ οἶκμά μου ἔμαθον παρὰ τοῦ συνοδεύοντός με Νικαέως, ὅτι εἶχε φθάσει χάριν τῆς πκνηγύρεως καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Μητροπολίτου Νικαίας κ. Εὐγένιος Παπαθωμᾶς, κληρικὸς, ὡς ἔμαθον, ἐμφορούμενος ὑπὸ εὐγενεστάτων καὶ πατριωτικωτάτων αἰσθημάτων. Ἐσχον τὴν τιμὴν νὰ γνωρισθῶ μετ' αὐτοῦ καὶ ν' ἀνταλλάξω πολλὰς ἀξιολόγους ἰδέας καὶ σκέψεις. Ἐῦρον παρ' αὐτῷ καὶ τὸν γνωστὸν ὁμογενῆ μουσουργὸν κ. Γ. Πκχτικόν, ὅστις ἀφίκετο ἐπίτηδες μετὰ τοῦ ἐν λόγῳ Ἐπισκόπου διὰ νὰ περισυλλέξῃ τεχνικὸν υλικὸν δι' ἐν κκαθαρῶς ἑλληνικὸν μελοδράμα, διὰ τὸ ὁποῖον ἐργάζεται καὶ τὸ ὁποῖον θὰ σχετίζεται μεγάλως πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Νικαίας. Ὁ ὁμογενὴς συνθέτης τῆς Ἰ φ ἰ γ ε ν ε ἰ α ς καὶ τοῦ Ἀ ἴ α ν τ ο ς ἐσκόπει κυρίως νὰ περισυλλέξῃ παλαιὰς τινὰς ἐγγυρίους δημοτικὰς μελωδίας καὶ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τῶν ἐγγυρίων μουσικῶν ὀργάνων, ὧν, ἕνεκ τῶν πολλῶν πκνηγυριστῶν, ὄντως μεγάλη πκνηθῶρα ὑπῆρχε. (1)

✱

Ἦλθεν ἤδη καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ ὅλον τὸ ἀμέτρητον πλῆθος τῶν πκνηγυριστῶν εἶχε συρρεῦσει περὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ὁ κώδων τῆς Ἐκκλησίας ἢ ἀκριβέστερον εἶπεῖν τὸ σήμερον ἔκρουε πκνηγυρικῶς μὲ τὴν ἀσθενῆ αὐτοῦ φωνήν. Κατὰ τὴν παρκτηρήσιν ἐνὸς Νικαέως γέροντος ἦτο ἡ μὴν ἡμέρα τοῦ ἔτους, κκθ' ἦν τόσο πκνηγυρικῶς καὶ τόσο ἐλευθέρως ἐκρούετο τὸ σή-

(1). Ὁ Ἕλληνας ποιητὴς καὶ λογογράφος κ. Γ. Γοργίας παρὸν ἐν τῇ πκνηγύρει τῆς Νικαίας διὰ τὴν περισυλλογὴν τῶν δημοτικῶν μας ἀσματικῶν ἀφιέρωσε τοὺς ἐξῆς στίχους :

Γύρνα, Πκχτικε, μάζευε τραγούδια τοῦ λαοῦ μας γεννημένα ὀλοκάθαρα τοῦ ἐθνικοῦ τοῦ νοῦ μας καὶ ψάλλε τα ἔς τιν ἐθνικὸν ἑλληνικὸ ῥυθμὸν τοῦς ἔς τὸν τρισγλυκὸν τοῦς ἀγνὸν ρωμαϊκὸν σκοπὸν [τους

Πρέπει αὐτὰ τὰ λούλουδα αἰώνια νὰ μένουν πρέπει νὰ μὴ μαραινόνται, μὴ ἀρρωστοῦν, πεθαίνουσι !

μαντρον τούτο. Διότι κατὰ τὰς ἄλλας ἐορτάς ἢ Κυριακὰς τοῦ ἔτους μετὰ δειλίας ἐπραττον τὸ τοιοῦτον ἕνεκα τοῦ φόβου τῶν ἐγγυωρίων τῶν Τούρκων, ἐπὶ μεγάλῳ φανατισμῷ διακρινομένων. Κατὰ κανόνα δὲ ἀπαράβατον οὐδέποτε ἐπετρέπετο ἡ χριστιανικὴ κωδωνοκρουσία ἐν ὥρᾳ τῆς ἐν τζαμίοις προσευχῆς τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι νομίζουσιν ὅτι μολύνεται οὕτω ἡ προσευχὴ των, ὅταν καὶ οἱ γκiausρηδες καλοῦνται εἰς προσευχὴν ἐν τῷ νῶ των. Τοσοῦτος δὲ θρησκευτικὸς φανατισμὸς παρὰ τοῖς ἐγγυωρίοις Τούρκοις ὑπάρχει, ὥστε οἱ ζωηρότεροι τούτων εἰς τὴν παραμικρὰν μέθην ἢ ἄλλην τινα ἔξαψιν πυροβολοῦσι τὸν σταυρὸν τῆς μόνης ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. Ἀπίστευτα μὲν πράγματα, ἀλλ' ὅμως γεγονότα. Τὴν τουρκικὴν βραβρότητα καὶ τὸν τουρκικὸν φανατισμὸν μόνον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ δύναται τις νὰ καταλάβῃ καλῶς καὶ οὐδαμῶς ἀλλαγῶ. Τὸ κράτος τοῦ νόμου εἶναι ἐνταῦθα ἄγνωστον πρᾶγμα, μόνον δὲ τὸ κράτος τῆς βίας καὶ τῆς αὐθαρισεῖας δεσπόζει. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ Κεντρικὴ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου ἔχει ἐλευθεριώτερας καὶ ἀνθρωπινώτερας ἀρχάς, ἀλλὰ αἱ ἀγαθὰ τοῦ Ἄνακτος βουλαὶ διὰ νὰ φθάσωσι καὶ εἰς τὰς ἐσχατίας ταύτας τῆς ἐλλάσσανος Ἀσίας πολλὰ ἀκόμη δεκκετηρίδες θὰ παρέλθωσιν, ὅποτε εἶνε ζήτημα ἂν τὸ τουρκικὸν κράτος θὰ ὑπάρχῃ ἢ ὑπάρχει. Ὅταν κατὰ τὸν παρόντα εἰκοστὸν αἰῶνα οἱ ὑπῆκοι χριστιανοὶ τῆς Αὐτοκρατορίας ἐλευθέρως δὲν δύνανται νὰ προσκαλῶνται εἰς τὰς ἐκκλησίας των, ἵνα μὴ μολύνωσι τοὺς κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συμπροσευχομένους ὀθωμανοὺς συμπατριώτας των, καὶ ὅταν τῶν βικιοτήτων τούτων τῶν ὑπηκόων τῆς διατελῆ ἐν παντελεῖ ἀγνοία ἢ κεντρικὴ λεγομένη Κυβέρνησις, φυσικὸν εἶναι νὰ ἰσχυρισθῇ ἀμερόληπτος ἐπισκέπτῃς ὅτι ὁ τόπος οὗτος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ μακρὸν βίον. Ἄν ἡ Α. Α. Μ. ὁ Σουλτάνος ὁ πολλὰ ὄντως ὑπὲρ τοῦ ἐξανθρωπισμοῦ τοῦ κράτους του μοχθῶν ἐγνώριζε τὰ τοιαῦτα, θεβχίως ἐν στόματι μαχίρας θὰ διεπέρα τοὺς ἀπανθρώπους αὐτοὺς ὑπηκόους καὶ ὁμοφύλους του. Ἄλλ' ἐν Τουρκίᾳ δυστυχῶς τῶν τοιούτων βραβάρων γεγονότων τῶν ἐπικριτῶν πάντων τελευταῖος πληροφορεῖται πάντοτε

ὁ Ἄναξ τῆς Χώρας, διότι οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι μετὰ πολλῆς τῆς ὑπουλότητος ἀποκρύπτουσι ταῦτα. Μετὰ τὴν συροὴν μάλιστα τῶν ὀθωμανῶν προσφύγων ὁ βίος ἐν πολλαῖς μέρεσι τῆς Μ. Ἀσίας κατανατᾷ ἀβίωτος.

Διὰ νὰ θεβχιωθῇ μάλιστα ὁ ἄγριος χαρκτηρ τῶν ἐγγυωρίων Τούρκων τῆς Νικαίας ἐναργέστερον ἀναφέρομεν καὶ τὸ ἐξῆς χαρκτηριστικὸν γεγονός. Μετὰ τὸν ἐσπερινὸν ὅλοι οἱ Ἕλληνες χωρικοί, οἱ προσελθόντες διὰ τὴν πανηγυριν, διεχύθησαν κατὰ ὁμίλους εἰς διασκεδάσεις καὶ εἰς ἄσματα ἐν τῷ προκυλίῳ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Σχολῆς. Ὀγδοήκοντα ὅμως Τούρκοι κατὰ τμήματα ὑπέισελθόντες ἐστρώθησαν ἀπέναντι τῶν ἐλληνικῶν οικογενειῶν καὶ ἤρχισαν τὰ χυδαῖα πειράγματα. Οἱ προὔχοντες τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος ἵνα προλάβωσι θεβχίαν συμπλοκὴν καὶ αἵματοχυρίαν εἰδοποίησαν ἀμέσως τὴν ἐγγυωρίαν ἀρχήν. Ὁ μουδῖρης μεθ' ἱκανῶν ἀστυφυλάκων προσελθὼν ἀμέσως διέταξεν ὅπως οἱ ὀθωμανοὶ ἀπομακρυνθῶσι τοῦ προκυλίου τῆς Ἐκκλησίας καὶ καθήσωσιν ἀλλαγῶ. Εἰς τὴν φωνὴν ὅμως τῆς ἀρχῆς οὐδεὶς ὑπήκουεν. Ὁ μουδῖρης τότε νομίσας ὅτι οὐδεὶς Τούρκος ὑπῆρχε ἠτοιμάζετο ν' ἀπομακρυνθῇ—τοῦτο δ' ἐγένετο ἐπειδὴ ὁ διοικητῆς οὗτος ἦτο νεοφερμένος, καὶ δὲν διέκρινε τοὺς Τούρκους ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, καθόσον ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνέφερα, τὰ ἐνδύματα ἐκατέρωθεν τυγχάνουσιν ὁμοίωμορφον—Ἄλλ' οἱ ἡμέτεροι προὔχοντες ἐπέμενον καὶ πάλιν λέγοντες ὅτι ὑπάρχουσιν 80 Τούρκοι μετὰ τῶν πανηγυριστῶν. Ὁ μουδῖρης ἐπανκαλαμβάνει καὶ πάλιν ὅπως οἱ ὀθωμανοὶ ἀπομακρυνθῶσι τῆς πανηγύρεως. Οὐδεμία φωνή, οὐδεμία ἀκρόασις. Τὴν διαταγὴν αὐτοῦ ἐπανκαλαμβάνει ὀργίλως τὸ τρίτον ὁ διοικητῆς, ὅτε ὁ αὐθαδέστερος τοῦ ὁμίλου τῶν Τούρκων ἐγερεθεῖς καὶ εἰρωνικῶς ἐπανκαλβὼν τὴν διαταγὴν τῆς ἀρχῆς—οἱ Τούρκοι νὰ χωρισθῶν ἀπὸ τοῦ χριστιανούς—πίνει προπετῶς διὰ φιλῆλης τὸ ἀπηγορευμένον ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ρακί. Ὁ μουδῖρης τότε ἐκυκνεὶς διὰ τὴν ἀσύγγνωστον ταύτην αὐθάδειαν τοῦ ὁμοφύλου του κυριολεκτικῶς τὸν ἔσπασεν

εἰς τὸ ξύλο, ὅτε φοβηθέντες καὶ οἱ ἄλλοι σύντροφοι ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι, ἂν ἐγένετο συμπλοκὴ τις, ρουθοῦνι Τούρκου δὲν θὰ ἔμενε, διότι μετὰ τῶν πανηγυριστῶν ὑπῆρχον ἀληθινὰ παλληκάρια φέροντα καὶ ὄπλα. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ ἀμειλίχως διὰ τὴν αὐθάδειαν του δαρεὶς Τούρκος ἔτυχεν νὰ εἶνε υἱὸς τοῦ βραβρωτάτου καὶ φανατικωτάτου Τούρκου τῆς Νικαίας. Ὁ νέος μουδῖρης ὡς ἐκ τούτου εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν δυσμένειαν τοῦ ὀθωμανικοῦ πληθυσμοῦ.

Μετὰ τὰς παννυχίους διασκεδάσεις ἦλθε καὶ ἡ ὥρα τῆς πρωινῆς λειτουργίας, ἡ ὁποία ὄντως συγκινητικὴ ὑπῆρξε, πρῶτον μὲν διότι ἐτελεῖτο αὐτὴ ἐν Νικαίᾳ, δευτέρου δὲ διότι ἐγένετο ἐν παμπαλαίῳ νῶ ὑπὸ αὐτοκρατορικῶν χειρῶν κτισθέντι. Μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ὠδηγήθημεν ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ νῆου εἰς σκοτεινὸν τι κρησφύγετον ὀπισθεν ἀκριβῶς τοῦ Ἁγίου Βήματος, ἐν ᾧ ὑπῆρχε σωρὸς κρηνίων καὶ κικκάλων ἀειμνήστων ἀνδρῶν. Ἦσαν κρηνία καὶ κόκκαλα λειψάνων, τὰ ὁποῖα εὐρόντες οἱ ἐγγυωριοὶ Νικαεῖς ἐν ἀρχαίοις τάφοις μετὰ πολλῆς τῆς στοργῆς καὶ εὐλαθείας περισυνέλεξαν ἐνταῦθα καὶ περιεφρούρησαν. Τὰ κρηνία ἦσαν τοσοῦτον καθαρὰ, κρονικὰ καὶ ὑπόλευκα, ὥστε ἐπέβλαλλοντὸν ἀπειρον σεβασμὸν. Ὅταν ὅμως ἠκούσθη ἡ ἐπιμνημόσυτος εὐχὴ τοῦ Δεσπότη ρῖγος κατέλαβε πάντας καὶ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυσαν ἐκ συγκινησεως, διότι ἐντὸς τῶν γυμνῶν τούτων κρηνίων τίς οἶδε τί διάνοιαι Ἑλλήνων αὐτοκρατορῶν βασιλισσῶν, πατριάρχων, στρατηγῶν, φιλοσόφων καὶ ἄλλων σημανόντων ἀστῶν ὑπῆρχον!...

✱

Ἄς εἴπωμεν ἡδὴ ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ Νικαίας ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως.

Ἡ Νίκαια, τὸ πάλαι Ἑλικόρη καλουμένη, ἦτο πόλις Ἑλληνικωτάτη θαυμαζομένη ἐπὶ ἀνδρείᾳ καὶ εὐδαιμονίᾳ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, κατ' ἀρχαῖον τινὰ συγγραφέα, προσβληθέντες ὑπὸ Μυσῶν διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς περικειμένους πόλεις. Ἀντίγονος δὲ ὁ στρατηγὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καταλαβὼν τὰ αὐτῶν κείμενα χεῖρη, ἔκτισε τὴν ὁμώνυμον Ἀντιγονίαν

μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ ὁ τὴν Ἀντιγονίαν καταλαβὼν Λυσίμαχος ἔκτισεν ἐπ' αὐτῆς νέαν πόλιν, ἣν ὠνόμασε Νίκαιαν ἀπὸ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα. Ἡ πόλις αὕτη ἀκμαία οὐσα μέχρι τῶν Ρωμαίων ἐγέννησε πολλοὺς πεπαιδευμένους ἀνδρας, ἐπὶ δὲ Ρωμαιοκρατίας ἔχαιρε τὸ δικαίωμα τῆς ἰσπολιτείας ἢ αὐτονομίας, ἔχουσα ἴδιον κοινόν, ὡς τοῦτο δῆλον γίνεται καὶ ἀπὸ τὰ σωζόμενα νομίσματα, τὰ ὁποῖα φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν κοινὸν Νικαίων.

Κωνσταντῖνος δὲ ὁ Μέγας περὶ τὸ 325 μ. Χ. συνεκάλεσεν ἐν αὐτῇ τὴν Ἀ' Οἰκουμένην Σύνοδον μετὰ 318 θεοφόρους Πατέρας, οἱ ὅποιοι καθώρισαν καὶ τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως ἡμῶν. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς βασιλείας Εἰρήνης τῷ 787 μ. Χ. συνεκροτήθη αὐτῶν καὶ ἡ Ζ' Οἰκουμένην Σύνοδος. Ὁ τόπος ἐν ᾧ συνεδρίαζον οἱ Ἅγιοι ἐκεῖνοι Πατέρες καὶ σήμερον ἀκόμη σώζεται ἐν λίαν ὅμως ἐρειπιώδει καταστάσει. Ὁ χώρος οὗτος καὶ παρὰ τῶν ὀθωμανῶν καλεῖται Σύνοδος Πακτζεσί=Κῆπος τῆς Συνόδου. Εὐρίσκεται ἱερός δὲ οὗτος τόπος ἔμπροσθεν τῶν τειχῶν καὶ ἐγγύτατα τῆς λίμνης Ἀσκανίας. Ἐν παρόδῳ δὲ εἰρήσθω ὅτι ἡ λίμνη αὕτη ἐκλήθη οὕτω ἐκ τοῦ Ἀσκανίου, υἱοῦ τοῦ Αἰνείου, περὶ οὗ καὶ ὁ Ὀμηρος ἐν Ἰλιάδι ἀναφέρει. Κατὰ Στράβωνα τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης εἶνε νιτρῶδες.

Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἱδρυσεν ἐν Νικαίᾳ καὶ περικαλλῆ νῆον, ὅστις καὶ σήμερον σώζεται καὶ τιμᾶται ἐν ὀνόματι τῆς Θεοτόκου. Ἐκτίσθη δὲ τῷ 330 μ. Χ. καθὼς ἐκ σωζομένης ἐπιγραφῆς δῆλον γίνεται. Εἶνε ὁ μόνος ἀρχαῖος νῆος, ὅστις εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων, ἐν ᾧ ὅλοι οἱ ἄλλοι νοοὶ μετετέτραπησαν εἰς τζαμία ἢ καὶ κατεστράφησαν.

Ἐπὶ δὲ τοῦ Νικηφόρου Βατονειάτου, Σουλεϊμὰν ὁ ἡγεμὼν τῶν Σελσουκίων ἐκ τοῦ Ἰκονίου αἴφνης ἐπιπεσὼν καὶ καταλαβὼν αὐτὴν μετήνεγκεν ἐν αὐτῇ τὴν ἑδρὰν τοῦ κράτους αὐτοῦ. Κατόπιν δὲ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Α' οἱ πρῶτοι ἐλθόντες Σταυροφόροι εἰς Κ)πολιν ἐζήτησαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ὁδηγίας εἰς ὀδοπορίαν καὶ σνεφώνησαν μετ' αὐτοῦ, πρῶτον ἀπαλλάξωσι τὴν Νίκαιαν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Σαρακηνῶν καὶ

εἶτα νὰ ὀδηγηθῶσιν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἀλλ' ἔθρξυθησαν ὑπὸ τῶν ἀλλοδόξων στρατευμάτων. Πάλιν δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ἠδυνήθη νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν πόλιν. Οἱ διασωθέντες ὅμως σταυροφόροι ἐπήνεγκον κατόπιν πολλὰς ζημίας εἰς τὰς πόλεις καὶ κώμας τῆς Βιθυνίας. Τόση δὲ ἦτο ἡ ζημία αὐτῶν καὶ τόσα ἱερὰ λείψανα ἀφῆρπασαν ἐκ τῶν ναῶν, ὥστ' οἱ κάτοικοι τῆς Νικαίας ἐπωνόμαζον αὐτοὺς σταυροφθόρους καὶ σταυροπόδους.

Μετὰ ταῦτα ἀλωθείσης τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ Λατίνων, ἡ Νίκαια ὑπέστη πάλιν ἐφόδους καὶ προσβολὰς, ὅτε Θεόδωρος Δ' Ἀσκαρὶς ἐστησεν ἐν Νικαίᾳ τὴν ἑδρὰν τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, καθόσον ἡ Κ)πολις ἦτο ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Λατίνων. Ἡ Νίκαια κατέστη τότε ἰσχυρὰ ἐπικράτεια, εἰς ἣν πολλοὶ πρόσφυγες Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι εὐγενεῖς ἐκ Βυζαντίου ἐλθόντες ἠΐζησαν κτῆνηεὶς πληθυσμὸν, γεωργίαν, τέχνας, μάθησιν καὶ πολεμικὴν ἰσχύν. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον Κ)πόλεως ἐπὶ Λατινοκρατίας μετεφέρθη ἐν Νικαίᾳ, ὅπου ἐπατριάρχευσαν ἐπτὰ πατριάρχαι. Ὁ τόπος τοῦ ἐν Νικαίᾳ πατριαρχείου καὶ σήμερον ἔτι σώζεται ἐν ἐρειπίοις· ἐπὶ δὲ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, χωρὶς εἰς τὰς ἐν Νικαίᾳ προπαρκαλευὰς, ἡ Κ)πολις κατέστη πάλιν πρωτεύουσα τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἀφ' οὗ κακὴν κακῶς ἐξεδιώχθησαν ἐντεῦθεν οἱ Λατῖνοι.

Ἄλλ' ἡ Νίκαια, ἥτις παρέσχε τόσον γενναίως τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Κων)πολιν κατέστη αὐτὴ ὑπόδουλος τῶν Τούρκων, καὶ περὶ τὰ 1330 μ. Χ. ὁ ἐν αὐτῇ περιώνυμος ναὸς τῆς Ἁγίας Συνόδου μετεβλήθη εἰς τέμενος καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ τὴν ὄρα ἑπὶ λιθίνης πλακῶς ἐγράφη τὸ ἱερὸν Σύμβολον τοῦ Ἰσλαμισμοῦ· Λά-ἰλ-λαχὶλ ἀλλάχ ἰλ ἀλλάχ, βὲ Μωχαμέτ ρεσούλ-ούλ-λάχ, ἥτοι «δὲν ὑπάρχει Θεὸς ἕτερος, παρὰ ὁ Θεός, ὁ δὲ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ». Καὶ οὕτω κατόπιν γενικῆς σφαγῆς τῶν χριστιανῶν ἡ τῶς ἐνδοξοῦς πόλις ἠρημώθη, τὰ δὲ ἐναπολειφθέντα γυναικίονα βία ἐξισλαμίσθησαν.

Ἡ Νίκαια τὴν σήμερον ἐπὶ ἐνδόξων ἐ-

ρειπίων ἐκτισμένη περιέχει 100 οἰκογενεῖας ἑλληνικὰς καὶ 250 ὀθωμανικὰς· πρὸς τούτους δὲ προσετέθησαν καὶ ἄλλαι 100 περίπου ἀκόμη οἰκογενεῖαι προσφύγων Ὀθωμανῶν, ὧν οἱ πλεῖστοι ζῶσιν ὑπὸ τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια ναῶν, λουτρῶν καὶ φρουρίων, τὰ ὅποια καὶ ἀναλόγως τῶν νομαδικῶν ἀναγκῶν τῶν τὰ καταστρέφουσιν ἢ καὶ τὰ μετατρέπουσιν ἄνευ καὶ τοῦ ἐλαχίστου φόβου. Οἱ ἡμέτεροι μὲν τὸ ὀλιγάριθμον ἔχουσιν ἀρρεναγωγείων καὶ παρθεναγωγείων μετὰ Νηπιαγωγείου διὰ τὰ ὅποια ἐτησίως δαπανῶσιν 100 περίπου λίρας. Ὁμιλοῦσι τὴν τουρκικὴν ὡς γλώσσαν τοῦ κοινοῦ βίου, ἐλπίζοντες ὅμως ὅτι ὡς τάχιστα ἡ νεολαία θὰ ὀμιλήσῃ τὴν ἑλληνικὴν, διὰ τὴν ὁποῖαν μέχρι τοῦδε οὐδεμία σοβαρὰ φροντίς εἶχε καταβληθῆ. Ἄλλ' ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Μητροπολίτου Νικαίας κ. Εὐγένιος κατῴρωσεν ἐφέτος νὰ ἐξαποστείλῃ καὶ μίαν κλήν διδασκαλίαν, ἡ ὁποία θάττον ἢ βράδιον θὰ μορφώσῃ καὶ ἑλληνοφώνους μητέρας. Οἱ Ἕλληνες τῆς Νικαίας, οἱ πλεῖστοι τούλάχιστον, εἶναι ἔποικοι ἐκ διαφόρων ἄλλων ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν. Ὁ ὁμογενὴς δὲ κ. Ὁμηρος Κομνηνὸς λίαν ἐθνοπρεπῶς δρᾷ ἐνταῦθα διὰ τὴν πρόδον. Τῷ 1821, λέγεται ὅτι ὑπῆρχον 12—15 οἰκογενεῖαι. Ἡ Νίκαια ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα οὕτω καὶ νῦν εἶναι πολὺ εὐφορος. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, βομβυκοτροφίαν, κηπουρικὴν καὶ ἀμπελοργίαν. Τὸ κλίμα τῆς εἶναι λίαν μακκικὸν καὶ λίαν γλυκὺ, ἡ δὲ θεὰ νοτίως πλησίον τῆς Ἀσκανίης λίμνης εἶναι πολὺ εὐχάριστος. Ἡ ἀλιεῖα ἐπίσης εἶνε εὐχάριστος ἀσχολία τῶν κατοικῶν.

Ἐν Νικαίᾳ ὑπάρχει ἐν μόνον ξενοδοχεῖον ὑποφερτὸν, τοῦ ἐξ ἰταλῶν ἔλκοντος τὸ γένος Ἰωακείμ Φαβιανῶ. Ὁ λαμπρὸς οὗτος ἄνθρωπος τελείως ἐξελληνισθεὶς καθὼ ἔχων καὶ γυναῖκα ἑλληνίδος συνκέντησεν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ ξενοδοχείου τοῦ πληθῶσαν ἀρχαίων ἀγκυμάτων, τὰ ὅποια προσδίδωσιν οὕτω τὴν ἰδέαν μικροῦ Μουσείου. Τὰ φιλόκλα αἰσθημὰ τοῦ ἀνδρὸς τούτου Ἕλληνα λόγιος καὶ ποιητὴς ἐν τῷ λευκώματι τοῦ ἐξύμνησε διὰ τοῦ ἐξῆς στίχου.

Φίλε Φαβιανέ, μὲ καρδίαν
πολὺ συγκινημένην

ἐπάτησα σὸ σίτι σου
εἰς τὴν εὐλογημένην
τὴν δοξασιμένην Νίκαιαν·
τὸ ἔκαμες Μουσεῖον
γεμάτον ἀρχαιότητος
καὶ κλασικὸν σχολεῖον.
Συνάθροισε, Φαβιανέ μου
μὲ πόθον τὰ μνημεῖα
ποῦ πιάνουνε τὰ βρωμερὰ
τὰ χέρια τὰ ἀχεῖα.
Οἱ Ἕλληνες καὶ Ἴταλοι
τὴν ἴδια φύτρα ἔχουν
καὶ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς
τὸ μυστικὸν κατέχουν·
Σ' εὐχιοῦμαι, φίλ' ἀγαπητέ,
πολλὰ χρόνια νὰ ζήσης
ἔς τὴν Νίκαιαν τὰ ἱερὰ
λείψανα νὰ τιμήσης.

Γ. ΓΟΡΓΙΑΣ

Ὁ φιλόκαλος οὗτος Φαβιανὸς ἔσχε τὴν εὐτυχὴ ἔμπνευσιν ἀπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἐγκαταστάσεως καὶ ἰδρύσεως τοῦ μόνου ξενοδοχείου τοῦ νὰ τηρήσῃ καὶ ὀγκῶδες λεύκωμα, ἐν ᾧ κατὰ λαμπρὰν πρόνοιάν του πάντες οἱ τὴν ἐνδοξὴν πόλιν ἐπισκεπτόμενοι ἔχουσι γράψῃ κατὰ τι ἀξιόλογον διὰ τῆς ἰδιοχείρου ὑπογραφῆς των. Ἐν τῷ λευκώματι τούτῳ οἱ ξένοι ἀρχαιολόγοι ἔχουσιν ἀφιερῶσαι φιλελληνικῶτάτους στίχους ἢ πεζὰ ῥήματα εἴτε γαλλιστί, εἴτε ἑλληνιστί, εἴτε λατινιστί. Οἱ καλλιτέχναι δὲ ἔχουσιν ἐξαιτίας εἰκόνας ἀρχαίων μνημείων ἢ ναῶν ἰδίων χεῖρως διατυπώσαι. Ἐν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ ἡμέτερος Παχτικὸς διεχάραξε θρηνώδη ἀρμονία προσηρμοσμένην ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ στίχου.

Περασμένα μεγαλεῖα

καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

Τὸ λεύκωμα τοῦτο παρουσιάζει καὶ μίαν πολὺ λυπηρὰν ὄψιν. Ἐν αὐτῷ διαβλέπει τις

στρατιᾶν ξένων ἐπισκεπτῶν. Πριγκίπων βασιλικῶν γένους, πρεσβευτῶν, ἀρχαιολόγων, καθηγητῶν Πανεπιστημίων, καὶ ἄλλων χορείαν σοφῶν ἀνδρῶν, οὐδένα ὅμως ἑλληνα σοφὸν ἢ πολιτευτὴν ἐκ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος διακρίνει. Διατί ἄρα γὰρ ἡ τοσαύτη καὶ τοιαύτη ἀδιαφορία τῶν Ἑλευθέρων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ὁμίμονας ἀδελφοῦ τῆς δούλης Ἑλλάδος καὶ πρὸς τὰ ἐν αὐτῇ σῶς ζόμενα προγονικὰ μνημεῖα; Ἐν τῷ προμνησθέντι λευκώματι ἰδιαίτερος ἄς σημειωθῆ ὅτι ὑπάρχει τὸ ὄνομα καὶ Βουλγάρου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σόφιας. Οἱ Ῥῶσσοι ὅμως πλεονάζουσιν, ἔμαθον δὲ μάλιστα ὅτι προσπαθοῦσι, διὰ μέσων, ἥκιστα εἰλικρινῶν προδιδόντων πρὸς τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα, νὰ ἐξαγοράσωσι καὶ ἱστορικά τινα τοπεῖα καὶ θὰ τὸ ἐπιτύχωσιν ἂν ἡμεῖς δὲν ἐγρηγορώμεν.

Θὰ θεωρῶσω ἑμαυτὸν λίαν εὐτυχῆ, ἂν διὰ τῆς βραχείας ἐκθέσεως τῶν ἐντυπώσεων τοῦ ταξιδίου μου διεγείρω τὴν ἀγάπην καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐξ Ἑλλάδος λογίων πολιτευτῶν καὶ ἄλλων δυναμένων διὰ νὰ ἐπισκεφθῶσι τοὺς ἱστορικοὺς τούτους τόπους, οἱ ὅποιοι ἐν ἄλλοις χρόνοις ὑπῆρξαν σπουδαῖοι προμαχῶνες τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος καὶ θρησκείας. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τοὺς ἐνδοξοὺς τούτους τόπους ἔστωσαν βέβαιοι καὶ ὑπερβέβαιοι, ὅτι τὰ σωζόμενα τιμολφῆ θρύμματὰ τῆς προγονικῆς εὐκλείας τοσοῦτον θὰ θερμάνωσιν αὐτοὺς, ἡ ἐπιδεικνυομένη ἀγάπη καὶ στοργὴ τῶν δούλων ἀδελφῶν μας τοσοῦτον θὰ συγκινήσωσιν αὐτοὺς, ὥστε νὰ ἐπανελθῶσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς ἐλευθέρως Πατρίδος μὲ ἰσχυροτέρους πατριωτικὸν πνεῦμονας καὶ μὲ ἰσχυρότερον πατριωτικὸν ὄργανισμὸν.

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΘΑΝΑΤΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ 1910

Διὰ τὸν ἀναγνώστην τὸν ἐνδιαφερόμενον μὰ μάθη τίνων προσωπικοτήτων ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις μᾶς ἐστέρησε τὸ διαρρηθεὶς ἔτος καὶ ποῖα γὰ μεγαλείτερα τῶν δυστυχημάτων τὰ πλήξαντα τὴν οἰκουμένην κατ' αὐτὸ, παραθέτομεν τὴν κατωτέρω στατιστικὴν ληφθεῖσαν ἐκ γερμανικῆς ἐφημερίδος.

Καὶ ἀρχίζομεν ἀπὸ τὰς ἐστεμμένους κεφαλὰς, αἵτινες μᾶς ἐγκατέλειψαν κατὰ τὸ 1910.

ΗΓΕΜΟΝΕΣ (1)

Φεβρουαρίου 6. Ἀπέθανεν ἡ δούκισσα μήτηρ Ἑρμίνη τοῦ Σάουμπουργκ Λίπν.

Μαΐου 7. Ἐδουάρδος VII βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Ἰνδιῶν.

Ἰουνίου 21. Ἡ πριγκίπισσα Θεοδώρα τοῦ Σλέσβιχ—Χόλσταϊν νεωτέρα ἀδελφὴ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Γερμανίας.

Ἰουνίου 22. Μαρία δούκισσα μήτηρ τοῦ Βιδ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Ὀλλανδίας.

Ἰουνίου 29. Ὁ πρίγκηψ Φερδινάνδος τοῦ Ὁρλεανς δούξ τοῦ Ἀλανσόν.

Σεπτεμβρίου 1. Ὁ Χάνης τῆς Χιβας Σαΐδ-Μωχαμέτ Φαχίμ Μπαμπαπούρ.

Σεπτεμβρίου 4. Ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Περσίας, Ασὶτ-ελ-Μόκη.

Ὀκτωβρίου 2. Ἐρρίκος XXIV δούξ τοῦ Φέουσσον-Κέστριξ.

Ὀκτωβρίου 22. Ὁ δούξ Φραγκίσκος τοῦ Τεκ ἀδελφὸς τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας.

Ὀκτωβρίου 23. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Σιάμ Κουλαλογκόρν.

Δεκεμβρίου 5. Ὁ δούξ Ροβέρτος τῆς Σάρτρης ἕγγονος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου-Φιλίππου.

(1). Αἱ ἡμερομηνία εἶνε κατὰ τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον.

Ἐξέχουσαι προσωπικότητες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ

Ἰανουαρίου 9. Ἀπέθανεν ὁ καρδινάλιος Φραγκίσκος Σετόλλι.

Σεπτεμβρίου 9. Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Σπέγερ Κορνάνδος φὸν Μπούς.

Νοεμβρίου 24. Ὁ καρδινάλιος Σμπαντέλλι.

Δεκεμβρίου 24. Ὁ Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων Ματθαῖος II.

Ἐξέχοντες πολιτικοί, δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοί.

Ἰανουάριος

11. Ἀπεβίωσεν ὁ δήμαρχος τῆς Κοπεγχάγης καὶ ἄλλοτε πρόεδρος τῆς Δανικῆς βουλῆς Χάνσεν.

19. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἰταλῶν σσιαλιστῶν καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἰταλικῆς βουλῆς Ἀνδρέας Κόστα.

22. Ὁ Βέλγος ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Κάρολος Κνῶξ.

Φεβρουάριος

Ὁ πρόην Ἰταλὸς ὑπουργὸς Ἄγγελος Μαγορόυ.

19. Ὁ πρόεδρος τοῦ γερμανικοῦ Ράιχσταγκ κόμης Οὔντο Στόλτσενμπερκ Βερνιγκερόδε.

20. Ἐφονεύθη ἐν Καίρῳ παρ' ἑνὸς φοιτητοῦ ὁ Αἰγύπτιος πρωθυπουργὸς Μπούττος-πασσᾶς.

Μάρτιος

1. Ἀπέθανεν ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τοῦ Παναμά Δομίγκο ντὲ Ὀμπάλδια.

9. Ὁ πρόην Σουηδὸς πρωθυπουργὸς ναύαρχος βραῶνος φ. Ὁττερ.

10. Ὁ δήμαρχος τῆς Βιέννης Κάρολος Λίγκερ.

Ἰούλιος

31. Ὁ στρατηγὸς καὶ πρόεδρος τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου τῆς Γερμανίας Σπίτς-

Αὐγουστος

16. Ὁ πρόεδρος τῆς Χιλιανῆς δημοκρατίας Δὸν Πέτρο Μόντ.

17. Κάρολος Σπένσερ πρόην Ἀγγλὸς ὑπουργὸς καὶ Ἀντιβασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν.

22. Ἀπέθανεν ἐν Γενεύῃ ὁ πρόεδρος τοῦ διεθνoῦς συνδέσμου «ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς» Γουσταῦος Μονιέ.

Σεπτέμβριος

13. Ὁ πρόην ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ὑπουργὸς τῆς Ἰταλίας ναύαρχος Μορέν.

17. Ὁ ἐν Παρισίοις Ρῶσσος πρεσβευτῆς Νελιδωφ.

Ὀκτώβριος

17. Ὁ πρόεδρος τῆς ρωσσιτικῆς Δούμας Μουόντσεβ.

20. Ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Αὐστρογγαρίας κόμης Κεβεσχόλλερ.

30. Ὁ Ἰσπανὸς γεροισιαστῆς δούξ τοῦ Βεραγκούα, τελευταῖος ἀπόγονος τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου.

Νοέμβριος

23. Ἀπέθανεν ὁ Γάλλος γεροισιαστῆς καὶ πρόην ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργὸς Μανέν.

Ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καλλιτεχνία, φιλολογία καὶ δημοσιογραφία.

Ἀπέθανον :

Ἰανουάριος

29. Ὁ Γάλλος μυθιστοριογράφος Ἐδουάρδος Φοδ.

31. Ἐν Φκινφέλδεν ὁ συγγραφεὺς Χόνς Μπλούμ.

Φεβρουάριος

1. Ἐν Χάλλη ὁ καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ιστορίας Νιέζε.

22. Ὁ πρόην ἰδιοκτῆτης τῶν «Τάιμς» Ἄρθουρος Βάλτερ.

27. Ἡτοκτόνησεν ἐν Βιέννῃ ὁ συγγραφεὺς Λουδοβίκος Χεβεζί.

Μάρτιος

10. Ἐν Λειψία ὁ μουσικοσυνθέτης Κάρολος Βαινέκε.

24. Ὁ Γάλλος λογογράφος καὶ Ἀκαδημαϊκὸς ὑποκόμης Μελχιώρ ντὲ Βογρέ.

29. Ὁ ἐν Παρισίοις μαέστρος Ἐδουάρδος Κωλόν.

31. Ὁ Γαλλοέλληνας ποιητῆς Ἰωάννης Μωρεάς.

Ἀπρίλιος

21. Ἀπέθανεν ὁ Ἀμερικανὸς εὐθυμογράφος Μάρκος Τουέν.

25. Ἐν Παρισίοις ὁ Ἐρρίκος Μπαρμπούξ μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

26. Ὁ μέγας Νορβηγὸς ποιητῆς Μπγέρσον.

Μάιος

6. Ἡ Ἰταλὶς ποιήτρια Βικτωρία Ἀγάνιορ.

8. Ἐτερος Ἰταλὸς ποιητῆς ὁ Girohano Robetha.

90. Ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ ὁ γεροισιαστῆς καὶ χημικὸς Στανίσλαος Κασσιτσάρο.

12. Ὁ Ἀγγλὸς ἀστρονόμος καὶ φυσικὸς Γουλιέλμος Huggius.

18. Ὁ διάσημος ἱστορικοζωγράφος Φραγκίσκος Σκαρμπένα.

Καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν Παρισίοις ἡ αἰοιδὸς Παυλίνα Βικαρντό—Γκάρτσια.

24. Ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Ἰούλιος Φενάρ.

27. Ἐτελεύτησεν ἐν Βάδεν—Βάδεν ὁ διάσημος βκτηριολόγος καὶ εἰς ἐκ τῶν εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος Ροβέρτος Κινός.

28. Ὁ μέγας Οὐγγρος ποιητῆς Κόλομαν Μίκτσαθ.

Ἰούνιος

Ἐδολοφονήθη ἐν Κων)πόλει ὁ διευθυντῆς τῆς ἐφημερίδος «Σεδάι Μυλλέ» Οὐμὲδ Σαμμί.

Ἰούλιος

4. Ἀπέθανεν ἐν Μιλάνῳ ὁ ἀστρονόμος Σκαπαρέλλι.

10. Ὁ ἐπίσης ἀστρονόμος Γερμανὸς, Γκάλλε.

22. Ὁ διευθυντῆς τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Γαλλίας Λεοπόλδος Ντελίσλε.

Αὐγουστος

14. Ἡ ἀνθρωπότης ἔχασεν ἕνα ἐκ τῶν ἀγγέλων αὐτῆς, τὴν μεγάλην φιλόφρονον ἀγγλίδα μὲς Νάιντιγκαλ.

27. Ἀπέθανεν ὁ ἀμερικανὸς ψυχολόγος καὶ φιλόσοφος Γουλιέλμος Yames.

28. Ὁ Ἰταλὸς ψυχολόγος καὶ ἀνθρωπολόγος Παῦλος Μαντεγκάτσα.

30. Ὁ Γάλλος ἱστορικός Ἀλβέρτος Βανδάλ.

Σεπτέμβριος

20. Ὁ διάσημος βιεννέζος ἠθοποιὸς Ἰωσήφ Βάνιτς.

Ὀκτώβριος

Ὁ Ὀλλανδὸς ζωγράφος Μπίρς.

Ὁ Βέλγος γλύπτης Πέτρος-Παῦλος βάν ντέρ Στάππερ.

30. Ὁ Ἑλβετὸς συγγραφεὺς καὶ ἰδρυτὴρ τῆς διεθνoῦς ἐνώσεως ὁ «Ἐρυθρὸς Σταυρὸς» Ἡρρίκος Δυάν.

Νοέμβριος

20 Ὁ Ρώσος ποιητὴς, συγγραφεὺς καὶ φυλόσοφος Λέων Τολστόη.

Θύματα τῆς ἀεροπορίας

Ὅχι ὀλίγοι εἶνε ἐπίσης καὶ οἱ θυσιασθέντες εἰς τὴν μακίαν τῆς κατὰκτῆσεως τοῦ ἀέρος. Οἱ ἥρωες αὐτοῦ ὑπερέβησαν κατὰ τὸ 1910 τοὺς πενήτηκοντα, ὀνομαστότεροι τῶν ὁποίων εἶνε οἱ ἐξῆς.

Ἰανουάριος

21. Ὁ Γάλλος Δελγαράν ἄλλοτε γλύπτης.

Ἀπρίλιος

2. Ὁ ἐπίσης Γάλλος τὴν καταγωγὴν Δεμπλάν.

3. Ὁ βουλευτὴς Δελμπρὺκ καὶ ὁ νομομηχανικός Μπενδέν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐφονεύθη ἐν Βρεσλαύκ ὁ καθηγητὴς τῆς χημείας Ἀμπέκ.

16. Οἱ Γερμανοὶ ἀεροναῦται Λούφτ, Λόιχσιριγκ Γραουβύερ καὶ Χέκερ.

Ἰούnius

18 Ὁ ἀεροναῦτης Ρόμπλ.

Ἰούλιος

4. Ὁ Γάλλος Βύχτερ.

10 Ὁ Βέλγος Κιννέ.

13. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἠρίθμησε τὸ ὄλον πέντε θύματα ἤτοι τοὺς: Ἐρμπσλε, Πέλτε, Κράντς, Χέττ καὶ Σπίτς.

Σεπτέμβριος

20. Ὁ διαβὰς τὰς Ἀλπείς Σαβέζ.

Ὀκτώβριος

1. Ὁ λοχαγὸς Χαάς.

25. Ὁ ὑπολοχαγὸς Μένζ.

26. Ὁ Γάλλος Μπλανσάρ.

27. Ὁ Ἴταλὸς ἀνθυπολοχαγὸς Σαγκλιέττο.

Νοέμβριος

13. Οἱ Λάνγκε καὶ Λούνελερ.

Δεκέμβριος

3. Ὁ Ἴταλὸς Κομαρόττα.

22. Σεσίλ Κράτσε.

26. Ὁ ἀμερικανὸς Πίκκολο.

28. Ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ Λαφόν καὶ ὁ μακρήσιος Πάουλο.

Ἐμπορικαὶ ἐξοχότητες

Ἀπὸ τοὺς ἀποβίωσαντας διευθυντὰς καὶ ἰδρυτὰς μεγάλων βιομηχανικῶν καταστημάτων ἢ καὶ ἐταιριῶν ἀξίζει ν' ἀναφερθοῦν οἱ Χάους Γιάνκε διευθυντὴς τῶν ἐργοστασίων Κρούπ καὶ ὁ Ἰούλιος Μπλόττνερ ὁ ἰδρυτὴς τῶν ὁμωνύμων ἐργοστασίων ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξέρχονται τὰ διάσημα πιάνα.

Τὰ μεγαλειότερα τῶν δυστυχημάτων ἐκ τῶν συμβάντων κατὰ τὸ 1910.

Ἰανουάριος

2. Παρὰ τὰς Ἱρλανδικὰς ἀκτὰς συνεχροῦσθησαν τὰ ἀγγλικὰ ἀτμόπλοια «Agshire» καὶ «Arcadian». Ἐκ τούτων κατεποντίσθη τὸ δεύτερον πνιγόντων 13 ἀτόμων.

10. Φοβερὰ ἐπιθυμία μαλαρίας ἐνσκήψασα εἰς Μπαταβίαν ἠρίθμησεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἄνω τῶν 500 θυμάτων.

13. Ναυάγιον τοῦ ἀτμοπλοίου «Τσαρίνα». 30 ἄτομα ἐπνίγησαν.

18. Μεγάλῃ πυρκαϊᾷ κατέστρεψε τὸ κτίριον τῆς Τουρκικῆς βουλῆς ἐν Κων/πόλει. Αἱ ζημίαι ἀνέρχονται εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια.

19. Ἐναυάγησε παρὰ τὰς Ἴταλικὰς τὸ ἀγγλικὸν ἀτμόπλοιον «Ἐνωσις». Τὸ πλήρωμα συγκείμενον ἐκ 30 ἀνδρῶν ἐπνίγη.

20—22. Μεγάλαι πλήμμυραι συνέβησαν εἰς Βάδην, Βυττμυβέργην, Ἀλσατίαν καὶ Γαλλίαν μετὰ ζημίας ἀνυπολογίστους. Ἐν τῇ τελευταίᾳ μάλιστα ὑπῆρξαν καὶ θύματα.

21. Ἐκτροχιάσας μίξ ἀμαξοστοιχίας ἐν Καναδᾷ. 40 νεκροὶ καὶ ἀρκετοὶ τραυματίαι.

31. Ἐκρηξίς μεταλλείων ἐν Κολοράδο. Τὰ θύματα ἀνέρχονται εἰς 150.

Φεβρουάριος

1. Ἄλλη ἐκρηξίς μεταλλείων εἰς Κεντούκην μετὰ 65 θύματα.

10. Καταποντισμὸς τοῦ Γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου «Σανζὺ» παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Μινόρκας. Ἐκ τῶν 120 ἐπιβατῶν καὶ τῶν 36 ἀνδρῶν τοῦ πλήρωματος ἐσώθη μόνον εἷς.

13. Καταποντισμὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου «Lima» παρὰ τὸν Μογκελάιον πορθμὸν. 50 θύματα.

15. Πτώσις χιονοστιβάδων ἐν Βαλλὰς 75 ἀνθρώποι ἐφονεύθησαν.

Μάρτιος

1. Χιονοστιβάδες πεσοῦσαι ἐπὶ μίξ σιδηροδρομικῆς ἀμαξοστοιχίας εἰς τὸ Ἐνρετρέτ παρὰ τὴν Βασιγκτώνα ἐστοίχησεν τὴν ζωὴν 120 ἀτόμων.

4. Πτώσις χιονοστιβάδων εἰς Φομιέρπας. 90 νεκροί.

Καταποντισμὸς πορτογαλλικοῦ πλοικαρίου. 40 ἀνθρώποι ἐπνίγησαν.

19. Ἐφθασεν ἡ εἰδησις περὶ τοῦ ναυαγίου τοῦ Ὀλλανδικοῦ ἀτμοπλοίου «Πρίγκηψ Γουλιέλμος II» κατὰ τὸ ὅποιον ἐχάθησαν 54 ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις.

Ταυτοχρόνως σχεδὸν κατεποντίσθη αὐτανδρὸν καὶ τὸ Βελγικὸν ἀτμόπλοιον «Βουλγαρία».

21. Ἐκτροχιάσας ἐνὸς τραίνου ἐν Γαβα. 45 ἀνθρώποι εὔρον τὸν θάνατον καὶ 40 ἐπληγώθησαν.

22. Φοβερὰ πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα εἰς μίαν αἰθουσαν τοῦ Ἐκεβίτο ἐν Οὐγγαρία, καθ' ἣν ὤραν ἐδίδετο χορὸς, ἐστοίχισε τὴν ζωὴν 350 ἀνθρώπων. Ἐκτὸς τούτου πολλαὶ ἐκατοντάδες ἐπληγώθησαν.

30. Σιδηροδρομικὴ σύγκρουσις εἰς τὸ Μιλχαίμ παρὰ τὸν Ρῆνον. 19 ἀνθρώποι εὔρον ἀμέσως τὸν θάνατον καὶ 45 ἐπληγώθησαν.

Ἀπρίλιος

17. Καταστροφὴ ὑπὸ κερκονοῦ ἐνὸς ἀεροστάτου, οἱ τέσσαρες ἐπιβάται τοῦ ὁποίου ἐφονεύθησαν αὐτοστιγμει.

18. Καταποντισμὸς μίξ σχεδίας ἐν Οὐγγαρία. θύματα 17 γυναῖκες.

21. Πλήμμυραι ἐν Σερβίᾳ. 35 ἀνθρώποι εὔρον τὸν θάνατον.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον κατεποντίσθη τὸ βρεττανικὸν ἀτμόπλοιον «Ὀρόρα». Ἐκ τῶν 187 ἐπιβατῶν οὐδεὶς ἐσώθη.

Μάιος

4. Εἰς τὸ Ὀμόρ τῆς Ἰαπωνίας πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα ἀπετέφρωσε 2000 οἰκίων. 30000 ἀνθρώποι ἐμειναν ἄστεγοι.

5. Ἐκρηξίς μεταλλείων ἐν Ἀλαμπάμ ἀριθμήσασα περὶ τὰ 150 θύματα.

6—8. Σεισμὸς ἐν Κοσταρική. 2500 ἄτομα εὔρον τὸν θάνατον.

11. Ἐκρηξίς εἰς ἐν ἀνθρακωρυχεῖον τῆς Ἀγγλίας. 132 ἐργάται ἐφονεύθησαν.

19. Δυναμίτις ἐκραγεῖσα ἐν τινι στρατιώτας καὶ ἐπλήγωσεν ἄλλους 50.

26. Καταποντισμὸς τοῦ γαλλικοῦ ὑποβρυχίου «Πλουβιόζ». Τὸ πλήρωμα ὀλόκληρον ἀποτελούμενον ἐξ 27 ἀτόμων εὔρε τὸν θάνατον.

Ἰούnius

6. Κυκλῶν ἐνσκήψας εἰς τὴν νῆσον Σαρδηνίαν ἐστοίχισε τὴν ζωὴν εἰς 50 ἀνθρώπους προξενήσας ζημίαν 10 ἑκατομ. δραχ.

7. Σεισμὸς ἐτάραξε πάλιν τὴν Νότιον Ἰταλίαν. 250 ἀνθρώποι ἐφονεύθησαν.

7. Καταποντισμὸς ἀτμοπλοίου εἰς τὸν κόλπον τοῦ Λορέντσο-Μάρκουες. 32 ἀνθρώποι ἐπνίγησαν.

8. Πλήμμυρα εἰς Ἀρτάρ. τὰ θύματα ἀνέρχονται εἰς 80, αἱ ζημίαι εἶνε μεγάλαι.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα εἰς Μοντρεάλ ἠρίθμησε 35 νεκροὺς καὶ πλείονας πληγωμένους.

15. Πλήμμυραι ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἡ πόλις Χασσάν-Καλέ κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου. Ἐκατοντάδες ἀνθρώπων εὔρον τὸν θάνατον.

Ἄλλαι πλήμμυραι ἐν Σερβίᾳ μετὰ 40 θύματα καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ μετὰ 360.

18. Σιδηροδρομικὴ σύγκρουσις ἐν Παρσίσις. 29 νεκροὶ καὶ 73 πληγωμένοι.

Ἰούλιος

11. Ἐν Καναδᾷ ἡ πόλις Κάμπελλον κατεστράφη ὀλόκληρος ἐκ πυρκαϊᾶς. Τέσσαρες χιλιάδες ἀνθρώποι ἐμειναν ἄστεγοι, ἄπειροι δὲ εἶνε οἱ νεκροί.

23. Φοβερὸς ἀνεμοστρόβιλος ἐνσκήψας εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν ἠρίθμησεν 60 θύματα.

Αύγουστος

12. Πλήμμυραι ἐν Ἰαπωνίᾳ, 1200 ἄνθρωποι εὗρον κατ' αὐτὰς τὸν θάνατον.

14. Ἡ ἔκθεσις τῶν Βρυξελλῶν κατεστράφη ἐκ πυρκαϊᾶς· αἱ ζημίαι ἀνέρχονται εἰς 500 ἑκατομ.

20—24. Μεγάλαι πυρκαϊαὶ κατεστρέφον ὀλόκληρα δάση ἐν Μοντάνᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τὰ θύματα ἀνέρχονται εἰς 2000.

Σεπτέμβριος

13. Πλήμμυραι ἐν Ρουμανίᾳ.

21. Σύγκρουσις δύο ἠλεκτρικῶν τραμ ἐν Ἰνδιάνᾳ με 42 νεκρούς.

23. Πτώσις μιᾶς ἀμαξοστοιχίας ἐν Κλόιτον. 25 ἄτομα ἐφονεύθησαν πλεῖστοι δὲ ἐπληγώθησαν.

Ὀκτώβριος

1. Ἐκρηξίς δυναμίτιδος εἰς τὰ τυπογραφεῖα τῶν Τάιμς ἐν Λος-Ἄνγκελος τῆς Καλλιφορνίας. Πλεῖστοι ἐργάται ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν.

4. Σύγκρουσις ἠλεκτρικῶν τραμ ἐν Ἰλλινουά. 32 ἐκ τῶν ἐπιβατῶν ἐφονεύθησαν 26 δ' ἐπληγώθησαν.

7. Δάση ὀλόκληρα κατεστράφησαν ἐκ πυρκαϊᾶς ἐν Μινεσσότα, πλέον δὲ τῶν 1000 ἀνθρώπων ἐκάρησαν.

13. Ἐν τῷ λιμένι τῆς Γαλλ. Σαιν-Να-

ζερ κατεποντίσθη τὸ ἀτμόπλοιο, Βίλλντε Ροσσεφώρ. Πλεῖστοι ἐκ τῶν ἐπιβατῶν ἐπνίγησαν.

14. Καταιγὶς ἐνέσκηψεν ἐν Κούβα καὶ Φλωρίδῃ. Αἱ πόλεις Κασέλιτο καὶ Σάντα-Κλάρα κατεστράφησαν ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα μέρη. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν· αἱ ζημίαι εἶνε παμμέγισται.

24. Ἀνεμοστρόβιλος εἰς τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως· τὰ θύματα ἀνέρχονται εἰς δύο ἑκατοντάδας.

Δεκέμβριος

4. Ὡς ἐκ τῆς τρικυμίας τῆς ἐπικρατούσης ἐν Κασπία 23 πλοῖα κατεποντίσθησαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, 314 δὲ ἄνθρωποι εὗρον τὸν θάνατον.

17. Μία μικρὰ ἡφιστειώδης νῆσος πλησίον τοῦ ἁγίου Σαλβατῶρ ἐξηφανίσθη παρὰ σύρακα 170 ὑπάρξεις.

21. Ἐκρηξίς εἰς ἓνα μεταλλεῖον τῆς Μπούλτον, θύματα 350.

Ἴδου λοιπὸν ἐν συντόμῳ αἱ κυριώτεραι ἀπώλειαι καὶ αἱ μεγαλείτεραι καταστροφαὶ ὡς ὑπέστη ἡ ἀνθρωπότης κατὰ τὸ 1910.

Ἄς εὐχηθῶμεν ὅπως ἡ στατιστικὴ τοῦ 1911 εἶνε συντομωτέρα τῆς παρούσης.

ΡΑΧΗΛ

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΝΗΣΟΙ

ΚΕΡΚΥΡΑ

[Κύριον ἄρθρον τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κολωνίας» ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ταξειδίου τοῦ Κάϊζερ]

Τὴν ἀνοιξὴν ἀξίζει νὰ επισκέπτεται κατενέως τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων. Ἄλλ' ὁ μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ τοῦτο ὡς παρηγορηθῆ, ἢ Κέρκυρα εἶνε πάντοτε ὡραία, ὡραιότερα ἴσως μεταξὺ χειμῶνος καὶ ἀνοιξέως. Τότε ἀρκοῦν ὀλίγα θερμοῖα ἡμέραι νὰ καλύψουν τῆς μυγαλιᾶς με λευκορόδινα ἀρωματώδη ἄνθη· ἀβεβαιότης εἰς τὴν γῆν, καὶ διὰ μιᾶς θεῶνται αἱ ἀνεμῶναι εἰς τὴν πρασινάδα μετὰ ἐναλάσσοντα χρώματά των, τὰς ἀκολουθεῖ ἡ μικρὴ ἀγριοβιολέττα, καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ προβάλλει ἕνας τοιμηρὸς μενεξῆς. Ἐν τούτοις περὶ τοῦ χαριτωμένου, ἀρωματώδους θαύματος μόνον τὴν ἀνοιξὴν εἶμεθα βέβαιοι. Ἀπὸ τὰ ἀλβανικὰ χιονισμέναι βουνὰ ἀπέναντι δύναται νὰ πνεύσῃ πάγερὰ τραμμουντίνια, ἢ ὁποῖα ἐρημώνει τοὺς κήπους καὶ τὰ δάση, κινεῖ καὶ συνταράσσει τὰ αἰωνόβια ἐλαιόδενδρα, ὥστε οἱ κλάδοι ὁμοιάζουν με μαδημένα μαλλιά. Ἡ ὁ οὐρανὸς χύνει ὡς καλὸς οἰκοκύριος ἀφθονίαν βροχῆς εἰς τὴν διψασμένην γῆν, ἐπὶ μακρὰς ἡμέρας, ὥστε γάνεται ἡ λάμψις τῆς ἀνοιξέως. Τότε αἱ πρόϊμοι χροσαὶ ἡμέραι τῆς ἀνοιξέως εἶνε τὸ πολυτιμώτατον δῶρον, τὸ ὁποῖον ἀποδέχεται τις με εὐγνώμονα εὐχαρίστησι. Εἰς τῆς ποστοκαλλιᾶς κρέμανται οἱ ζωηροὶ καρποὶ καὶ παρ' αὐτοὺς ἀνθοῦν αἱ νέαι ἀνθήσεις. Ἐλαφρῶς κλίνουν οἱ κλάδοι τῶν φοινίκων καὶ τὰ κύματα τῆς γαλανῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα βοοῦν ἤδη μίαν αἰωνιότητα ἀνοιξέων εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς νήσου, μᾶς ἀναφωνοῦν : ἔρχεται ἀκόμη ὡραιότερον.

Μίαν τοιαύτην φορτώσιμον ἡμέραν τῆς ἀ-

νοιξέως μᾶς φέρει μίαν φορὰν ἀκόμη τὸ πλοῖον εἰς τὴν Κέρκυραν...

Οἱ κάτοικοι τῆς Κερκύρας θεωροῦνται καὶ εὐλόγως οἱ φιλοφρονέστεροι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἐπὶ αἰῶνας Ἐνετοκρατία καὶ ἡ πενηκονταετῆς διοίκησις τῶν Ἀγγλων ἀφῆκαν ἐδῶ εὐχάριστα ἴχνη. Καὶ ὅχι ὀλιγώτερον συνέβαλεν εἰς τὴν δημιουργίαν εὐθύμων ἀνθρώπων τὸ διὰ τὴν τουρκικὴν ἡμισέληνος ποτὲ δὲν ἐκνυμῆσαι καὶ ἐπομένως δὲν ἀνεπύχθη ἡ πικρία καὶ ἡ φιλοφροσύνη, αἱ ὁποῖαι παντοῦ διέστρεψαν τοὺς βαλκανικοὺς λαοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν ἢ ζοῦν ἀκόμη ὑπὸ τὴν ἡμισέληνον. Μῖσος φυλῶν, μῖσος τάξεων, μῖσος πληθῶν δὲν ἔπαιξαν κανένα ρόλον εἰς τὴν εὐχαρίαν καὶ ὡραίαν αὐτὴν χώραν. Ἡ Κέρκυρα εἶνε τὸ μόνον χριστιανικὸν μικρὸν μέρος, ὅπου κατέφυγον μωαμεθανοὶ ἐξεγερθέντες κατὰ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας καὶ εὗρον νέαν, ἡσυχον πατριδα. Περὶ τῆς φιλοξενίας τῶν Κορφαίων ἔχομεν βεβίως—ἐκ καλλίστης πηγῆς—ἀντιφατικὰς μαρτυρίας. Ἡ Παλιὰς Ἀθηνα προειδοποιεῖ τὸν περίφημον μάρτυρα Ὀδυσσεᾶ περὶ τῶν Φαιάκων, ὅτι «δὲν φιλοξενοῦν εὐχαρίστως τὸν ξένον, τὸν ἐκ τῆς ἄλλοδαπῆς ἐρχόμενον» ἀλλὰ καλλίτερον ἀπὸ ἄλλου δὲν ἔγινε δεκτὸς ὁ ἦρωας ὅσον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ συνετοῦ καὶ φίλου τοῦ οἴνου Ἀλκινόου. Αὐτὸ δὲν δυνάμεθα σήμερον πλέον νὰ τὸ δοκιμάσωμεν, ἀκόμη καὶ ἂν εἶμεθα πρόθυμοι νὰ περιστοιχηθῶμεν ἀπὸ λουομένας καὶ πλενοῦσας θυγατέ-

ρας βασιλέων και να κάμωμεν προτάσεις γάμου...

Περιφερόμεθα εις τους δρόμους, τους οποίους ἐδημιούργησεν εἰσικτὴ ἀρχιτεκτονική. Οἱ παλαιοὶ μεγάλοι ἔμποροι ἐκτιζαν τὰς οἰκίας των μονίμως με ἀληθεῖς πέτρας· στενοὶ εἶνε οἱ μικροὶ δρόμοι, ὥστε ἤμπορεῖ τις νὰ τοὺς κλείσῃ ἀπλώνων τὰ χέρια· ὄχι μόνον ἐρωτευμένοι δύνανται νὰ ἐκκληθῶν ἀπὸ ἐξώστην εἰς ἐξώστην, ἀλλὰ καὶ πενθεραὶ θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκσπενδοιοισθοῦν ἀκινδύνως. Διὰ βιαστικούς, εἰς θόρυβον ἀνδρωθένιας κατοίκους μεγαλοπόλεων εἶνε θελκτικὴ ἀπόλαυσις νὰ μὴ ἀκούουν κανέν ἀμάξι, κανένα κυλιόμενον τροχόν. Εἰς τὴν παλαιὰν Κέρκυραν δύο μόνον δρόμοι εἶνε προσεῖτοι εἰς ἀμάξια. Ἡ νέα πόλις τῆς Κερκύρας δὲν ἔχει χαρακτῆρα, ὅπως ὅλοι αἱ νέα πόλεις. Ἀπροσδοκῆτως συναρτᾷ τις ἐδῶ σημερινὰ λείψανα τῶν ἐνετικῶν δρυερῶσεων. Τὶ ὀδονηρὰν ἐκκληξίν θὰ ἐδοκίμαζον οἱ παλαιοὶ ἀρχιτέκτονες βλέποντες ὅλην τὴν δρυερωματικὴν ἀρχιτεκτονικὴν των γειτονεύουσαν πρὸς τὸσον εἰρηρικὴν καὶ ἡσύχως περιφερομένην ζωὴν. Ὁ κόσμος εἰς τοὺς δρόμους τῆς Κερκύρας ἔχει ἀνατολικὸν χρωματισμόν· ὁ Τοῦρκος χότζας με τὸ ποδηρὸς ἔνδυμα καὶ τὸν λευκὸν κεκρόφαλον καὶ τὸ φέσι, ὁ μαυροβούνιος με τὸ χρυσοκέντητον γελέκο, ὁ ἑλληνοαλβανὸς βοσκὸς με τὴν μαλλωτὴν κόπαν δὲν εἶνε περιεργότητες. Ὑπὲρ τὸν λαὸν αὐτὸν κυματίζουν ἀπὸ σπῆτι εἰς σπῆτι τὰ ἀσπρόρροχα τῶν Κορφατιῶν προσεκτικαὶ γυναῖκες χρησιμοποιοῦν καὶ τὰ σύρματα τοῦ τηλεφώνου διὰ τὸν καλὸν σκοπὸν. Ἀπιστεῦτως πολὺ πλέθρον εἰς τὴν Κέρκυραν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Ναυσικᾶς. Ὅπως εἰς τὴν ἴαλον Σάντα Δουσία τῆς Νεαπόλεως, μᾶς χαιρετοῦν ἀπὸ ὅλα τὰ πατώματα τῶν στενωπῶν κόκκινα, κνανᾶ καὶ λευκὰ τὰ ἐσωτερικὰ ἀσπρόρροχα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἡ ἀγρία βροχὴ, ἡ ὁποία καταρρέει ἀπὸ τὰς σημαῖας ταύτας δὲν ἐνοχλεῖ κανένα. Δένδρα καὶ καθίσματα εἰς δημοσίους δρόμους λ.χ. εἰς τὴν θελκτικὴν Στράια Μαρίνα θεωροῦνται κατὰλληλα διὰ τὸν οἰκοκυρικὸν αὐτὸν, σκοπὸν καὶ ἀκόμη καὶ οἱ φοίνικες τοῦ προαστείου Ἀνεμόμυλος ἀπλώνουν τοὺς κλάδους των διὰ

τὸ ἐπωφελὲς σχοινίον τῆς πλύσεως τῶν ἀπογόνων τῆς Ναυσικᾶς· ἀπαλὰ κλίνουν οἱ κλάδοι των ὑπὸ τὸ βάρος κατεσχιμένων ὑποκαμίσεων ψαράδων. Ἐδῶ δὲν θὰ ἤθελα νὰ ναυαγήσω. Καλὸν εἶνε, ὅτι ὁ ἀνδριάς τοῦ Ἄϊνε εὐρίσκειται ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ναοῦ του καὶ τῶν δένδρων τοῦ Ἀχιλλείου καὶ δὲν βλέπει τίποτε ἄλλο παρὰ φύλλα καὶ κορμούς δένδρων, ἀναμέσον τῶν ὁποίων φωτίζεται κάτω ἡ βαθυκύανος θάλασσα.

Τὸ Ἀχιλλεῖον!... Μῖα ὥρα δρόμος ἀμάξης μᾶς φέρει ἐκεῖ, μέσα ἀπὸ τεραστίους φραγμούς ἰνδοσυκῶν με εὐρέα σαρκώδη φύλλα, μέσα ἀπὸ λόχμας ἀλοῶν, ἀπὸ δάση ἐλαιῶν, πράσινα ἀνθισμένα λειβάδια, ἄση πορτοκαλλεῶν, ἀνθισμένας μυγαλέας, ἀπὸ χωριὰ με λιθόκλιτα σπήτια νοτιοϊταλικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Θριαμβευτικαὶ ἀψίδες ἀσπρορρούχων ἀπλωμένων πρὸς στέγνωμα μᾶς ὑποδέχονται εἰς τὰ χωριὰ καὶ τὸ βάθος τῆς εἰκόνης ἀποτελεῖ πάντοτε τὸ μελανόγλαυκον βουνόν. Χελιδόνια διαγράφουν τόξα· ὅρα καὶ μᾶς φωνάζουν τὰ ὄμορφα κορίτσια μαζεύοντα τὸν πεσμένον ἐλαιοκαρπὸν. Σηχρὰ φοροῦν εἰς τὸ κεφάλι τὸ τουρκικὸν φακιόλι· ξένα μαλλιά δέονται με κόκκινες ταινίες. Ἐπεράσαμεν ἴσως τὸν δρόμον Καλιόπουλο καὶ ὁ δρόμος ἀρχίζει ν' ἀνεβαίνει εἰς πυκνὸν δάσος πρὸς νότον. Ἐδῶ παρουσιάζονται εἰκόνας γοητευτικῶν χρωμάτων. Τέλος ἐφθάσαμεν τὸ Γαστουρι, τὸ πλησιέστερον χωριὸν τοῦ Ἀχιλλείου, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ δὲν λείπουν ἀβραὶ θριαμβευτικαὶ ἀψίδες ἀσπρορρούχων, τὰ ὅποια στεγνώνουν τὰ χρωματιστὰ δαίγματα τῆς γυναικείας καθαριότητος κείνται ἀκόμη καὶ εἰς τὸν παραξένον βράχον ἐνὸς ἐκκλησιδίου. Εἰς τὸ Γαστουρι βλέπει τις καταφανῶς, ὅτι ἐδῶ θὰ κατασκηνώσῃ βορειογεωμανισμός. Ἡ ἐπιγραφή ἐνὸς καθαροῦ καπηλείου μᾶς ἀγγέλλει μίσην τοῦ Μονάρχου καὶ τοῦ Πίλσεν...

[Ἀκολουθεῖ ἡ περιγραφή τοῦ Ἀχιλλείου]

Εἰς πολλὰς στροφὰς φέρει ἡ ὁδὸς κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν, πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄϊνε. Κυπαρίσσια καὶ μαгноλίαι, πανλονίαι καὶ ροδοδάφναι μᾶς συνοδεύουν· ἀλλ' ἡ πληθώρα καὶ ἡ ποικιλία τῆς βλαστήσεως δὲν εἶνε τὸσον μεγάλη ὅπως εἰς τὸ θαυμά-

σιον πύργο τοῦ βασιλέως Γεωργίου, τὸ Μὸν Ρεπὸ, παρὰ τὴν Κέρκυραν. Μᾶς δεκνύουν δύο γηραιὰ ἐλαιόδενδρα, εἰς τὸ πάρον τοῦ Ἀχιλλείου ἀπομεινάντα ἰδιοκτησίᾳ ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, προερχόμενα ἐκ παλαιῶν χρόνων ὡς εὐλαβὲς ἴδρυμα. Ἡ διοικήσις τοῦ Ἀνακτόρου ὀφείλει νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν 150 δραχμὰς τὸ ἔτος διὰ τὴν ἐσοδείαν τῶν δύο ἀγίων δένδρων. Ὁ ἐπισκέπτης θλίβεται, δῶνι τὸ ὄλον κτῆμα δὲν ἐστρογγυλεύθη. Διάφορα καπηλεῖα, μικροκτῆματα εἰσέρχονται ἐντὸς αὐτοῦ καὶ φέρουν τὸν θόρυβον τῆς ζωῆς των εἰς τὴν ἤρεμον ἡγεμονικὴν κατοικίαν. Τοῦτο βεβαίως εἶνε εὐχάριστον, νὰ βλέπῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν πολυθόρυβον κορφατικὴν ζωὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ὀμιλεῖ καὶ ὁ Ὀμηρος λέγων

διὰ τοὺς Φαίακας «διαρκῶς συμποσιάζουν καὶ ἀγαποῦν τὴν κηθάραν καὶ τὸν χορὸν», —ἀλλ' ἡ κηθημερινὴ ζωὴ ἐνοχλεῖ... Τὸν βόρειον ἐπισκέπτην χαροποεῖ αὐτὴ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς φύσεως, ἀλλ' ὁ ἀποχαιριτισμὸς δὲν τὸν θλίβει κατάκαρδα. Πέραν τῶν μεσημβρινῶν θεληγῆτρων καὶ τῶν δώρων μᾶς οπατάλου φύσεως, πέραν ὅλης τῆς ἡδύτητος καὶ τῆς πληθώρας τῶν χρωμάτων τοῦ τοπίου ἐπίκειται ἡ πατρικὴ μας γεωμανικὴ ἄνοιξις με τὴν ἀσπυρσίαν τῆς ἐκ τοῦ μηθενός, ἀπὸ τὴν βαρείαν χειμερινὴν λευκότητα, με τὸν νεογεννημένον εὐελπίδως πρασίον πληθῶραν τῶν φύλλων, με τὰ ἀριστοτεχνικὰ ἀρωματώδη δάση τῆς καὶ τὰ παραμύθια των. Kalin antamosin! Κέρκυρα—ἀλλὰ ὄχι διὰ παντός.

Ἡ ΥΠΟΤΙΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΕΡΟΝΤΩΝ ΜΕΤΡΙΩΝ ΠΡΟΣΟΔΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΧΡΕΩΓΡΑΦΩΝ

Ἡ διαρκὴς ὑποτίμησις τοῦ ἀγγλικοῦ παγίου, ὑποτιμηθέντος ἐσχάτως μέχρι σημείου ἀγνώστου ἀπὸ ἐξῆκονταετίας εἰς ἐγεγονόστων μᾶλλον ἐξισοσημειῶτων τῶν τελευταίων τούτων χρόνων. Ἡ ὑποτίμησις αὕτη συνεκίνησε λίαν τοὺς Ἀγγλους οἵτινες ἤσαν τότε ἄλλοτε ὑπερήφανοι διὰ τὴν μεγάλην φήμην ἐπὶ σταθερότητι ἣν ἔχαιρε τὸ πάγιόν των, καὶ οἵτινες μὴ μὴχανῶνται ὅπως ἀνακόψωσι τὴν ὑποτίμησιν τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικοῦ αὐτῶν χρεωγράφου, ὅπερ πάλαι ποτὲ περιεβάλλετο διὰ λαμπροτάτου γοήτρου.

Ἡ τιμὴ τῶν παγίων ἤρξεντο φθίνουσα ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 10' αἰῶνος. Τὸ 1897 ἡ τιμὴ των ἦτο 114, καὶ κατὰ τὸ 1899 κατῆλθον ὀλίγον τι κάτω τοῦ ἀρτίου ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ βραχυμικία αὐτῶν ἐκπτώσις εἶνε διαρκὴς. Τὸ 1903 ἡ τιμὴ των ἦτο 90, τὸ δὲ 1909 κατῆλθον κάτω τοῦ 80 καὶ κατὰ τὸ 1910 ὑπετιμήθησαν ἔτι μᾶλλον, (μέχρις 78 3/8).

Διὰ νὰ εὕρῃ τις τιμὰς τὸσον χαμηλάς πρέπει νὰ ἀναδράμῃ μέχρι τοῦ 1847, εἶνε ὅμως ἀληθὲς ὅτι τότε ἡ πρόσδοσις τοῦ παγίου ἦτο 3 ο/ο, ὁ δὲ τόκος οὗτος τὸ μὲν

1888 ἠλκτώθη εἰς 2 3/4 τοῖς ο/ο, κατ' Ἀπρίλιον δὲ τοῦ 1903 εἰς 2 1/2 τοῖς ο/ο. Ἀλλ' ἐὰν ὅμως σκεφθῇ τις ὅτι οὐδέποτε ἀπὸ τριακονταετίας ἐφθασεν εἰς τοιοῦτον ὑψηλὸν ἐπίπεδον τὸ ποσοστὸν τῆς κεφαλαιοποιήσεως τοῦ χρεωγράφου, ἡ ὑποτίμησις τοῦ χρεωγράφου ἐξέπεσε λίαν δυσαναλόγως πρὸς τὴν ἐκπτώσιν τοῦ τόκου.

Διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις ὅμως ἀκριβέστερον τὴν αἰφνιδίαν ἐκπτώσιν τῶν παγίων ἄς ὑπολογίσῃ τις ὅτι 2 1/2 ο/ο τόκος ἐπὶ κεφαλαίου 80 — ἦτο ὅση εἶνε περίπου ἡ τρέχουσα ἀξία τῶν χρεωγράφων τούτων — ἰσοδυναμεῖ πρὸς 2 3/4 τόκον ἐπὶ κεφαλαίου 88. Ἀλλ' ἡ τιμὴ αὕτη ἀπέχει πολὺ τῆς τιμῆς 114 ἣν εἶχε τὸ πάγιον κατὰ τὸ 1892 ὅτε ὁ τόκος ἦτο 2 3/4. Τὰ ἀγγλικὰ πάγια ἔχουσι τρέχουσαν τιμὴν 80 1/4 ἀρα ἡ πρόσδοσις των εἶνε 3.11 ο/ο. Ὁ τόκος αὐτὸς εἶνε ὀλίγον τι ἀνώτερος τοῦ τόκου τοῦ γαλλικοῦ παγίου καὶ ὅπερ ἔχει πρόσδοσιν 3.07 τοῖς ο/ο ἡ δὲ τρέχουσα αὐτοῦ τιμὴ εἶνε 97.50 σήμερον. Ὡστε τὸ γαλλικὸν πάγιον συναγωνίζεται σήμερον με τὸ ἀγγλικὸν ὅσον τούτων νὰ δώσῃ ὀλιγώτερον τόκον τοῖς ο/ο. Με τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι τὸ γαλλικὸν πάγιον δὲν

υπετιμήθη τόσον πολύ ὅσον τὸ ἀγγλικὸν διότι τὸ 1891 ἡ τιμὴ αὐτοῦ ἦτο 105.25.

Ἄλλὰ καὶ τὰ δημόσια χρεώγραφα τῆς Γερμανίας ὑπετιμήθησαν. Τὸ γερμανικὸν 3 ο)ο κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1899 εἶχε 99,60 μετ' ὀλίγον κατῆλθε κάτω τοῦ 90 καὶ τώρα κυμαίνεται περὶ τὸ 85. Ἡ κατὰ τὴν στιγμήν αὐτὴν τιμὴ του εἶνε 84 3)4.

Ἡ ὑποτίμησις τῶν σπουδαίων τούτων χρεωγράφων τῶν κρατῶν ἐπηρεάσασκε καὶ ἄλλα χρεώγραφα ἀποφέροντα μικρὸν τόκον. Τὸ βελγικὸν 3 ο)ο τῆς βας σειρᾶς κατὰ τὰ ἔτη 1902—1906 ἐκυμαίνετο μεταξὺ 102.60 καὶ 99.35. Τὸ 1909 εἶχεν 95.80 καὶ τώρα κατῆλθεν εἰς 92.50.

Τὸ 3 ο)ο ἑλβετικὸν τοῦ 1890 ἐκυμαίνετο κατὰ τὰ ἔτη 1902—1906 μεταξὺ 104.20—95 καὶ σήμερον σημειοῦται εἰς τὰ χρηματιστικὰ δελτία πρὸς 87,50. Τὸ δανικὸν τοῦ 1894 3 ο)ο πρὸ δεκαετίας μόλις εἶχε 99 καὶ σήμερον 85,40. Τὸ 1902 τὸ νορβηγικὸν 3 ο)ο τοῦ 1896 εἶχε 100,40 καὶ σήμερον μόλις 84. Τὸ 3 ο)ο σουηδικὸν τοῦ 1894 ἐν ᾧ τὸ 1903 εἶχεν 101, σήμερον πωλεῖται πρὸς 87,75.

Τῆς γενικῆς ταύτης ὑποτίμησιν τῶν μικρᾶς προσόδου δημοσίων χρεωγράφων ἐξηγήουσι πλείστοι λόγοι.

Κατὰ τὰ ἔτη 1894—1899 τὸ χρῆμα ἦτο λίαν ἄφθονον καὶ εὐθηνόν. Δύναται δὲ τις νὰ κρίνη οἰκοθεν ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην προεξοφλητικῶς τόκου τῶν τριῶν μεγίστων ἐκδοτικῶν Τραπεζῶν τῆς Εὐρώπης :

Τράπεζα Ἀγγλίας

1898	2.11	τοῖς ο)ο τοκος προεξοφλήσεως
1895	2.00	
1896	2.43	
1867	2.78	
1898	3.26	
1899	3.75	

Τράπεζα Γαλλίας

1894	2.50	τοῖς ο)ο τοκος προεξοφλήσεως
1895	2.50	
1896	2.00	
1897	2.00	
1898	2.20	
1899	3.20	

Τράπεζα Γερμανίας

1894	3.12	τοῖς ο)ο τοκος προεξοφλήσεως
1895	3.15	
1896	3.63	
1897	3.84	
1898	4.28	
1899	4.98	

Ἡ κεφαλαιοποίησις τῶν σπουδαιότερων χρεωγράφων τῶν κρατῶν ἔσπευσε φυσικὰ νὰ ἔλθῃ εἰς ἀνκλογίαν μετὰ τὴν χαμηλὴν τιμὴν τοῦ τόκου τοῦ χρήματος, ἐξ ἄλλου δὲ τὰ χρεώγραφα ταῦτα ἐγένοντο περιζήτητα εἴτε διὰ νὰ ἐνδυσθῶσι δι' αὐτῶν κεφάλαια ἐν πληθῶρᾳ δικήσεως εἴτε πρὸς πρῶτον τοποίησιν δανείων. Ἐν Λονδίῳ λ. χ. πολλοὶ κεφαλαιοῦχοι κατῶρθωνον προκαταβολὰς πρὸς 1)2 τοῖς ο)ο διὰ πολλὰς ἐβδομάδας ἢ 2 ο)ο διὰ δώδεκα μῆνας ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ διαθέσωσι τὰς προκαταβολὰς ταύτας ἀγοράζοντες ἀγγλικὰ δημόσια χρεώγραφα διὰ δὲ τοῦ χρηματιστικῶς τούτου πιεγνιδίου ἐκέρδιον τὴν διαφορὰν τοῦ τόκου, πληρώνοντες ὀλιγώτερον τόκον εἰς τὴν προκαταβολῆσιν τράπεζαν, εἰσπράττοντες δὲ περισσότερον τόκον ἀπὸ τὸ ἀγορασθὲν τοκοφόρον δημόσιον χρεώγραφον.

Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ 1899 τὸ χρῆμα ἀκρίβησε. Ἡ πλεονασμὸς οἰκονομικῆ δραστηριότητος ἐπιταχθεῖσα ἔσχεν ἀνάγκην τρισμεγίστων κεφαλαιῶν. Τὰ ἔθνη τοῦ ἀρχαίου κόσμου μεγαλῶς προσεπάθησαν νὰ ἐπαυξήσωσι τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν αὐτῶν δύναμιν, συγχρόνως δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πεδίου συνηγωνίζετο τὸν ἀρχαῖον ὁ νέος κόσμος, ἡ Ἀμερικὴ. Ὁ δὲ νέος κόσμος ἐβύθησε τὴν ἀπληστον αὐτοῦ παλάμην εἰς τὰ θησαυροφυλάκια τῆς Εὐρώπης εἴτε χάριν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἴτε χάριν τῶν ἀναγκῶν τῶν κυβερνήσεων.

Συγχρόνως δὲ μετὰ τὴν ὀσμῆρα ἐλάττωσιν τοῦ νομισματικῶς ἀποθέματος ἤρξατο ἀπὸ δεκαετίας περίπου ἡ ἐκδοσις νέων χρεωγράφων, τούτων μὲν βιομηχανικῶν, ἐκείνων δὲ δημοσίων, αἱ δὲ χρηματιστικὰ αὐτὰ ἀξίαι πλὴν τοῦ γοήτρου ὅπερ ὡς κινυοφανεῖς εἶχον ἐδεδείχον τὸν κεφαλαιοῦχον διὰ τὸν ἀνώτερον τόκον ὃν παρεῖχον καὶ οὕτω νικηφόρως συνηγωνίζοντο τὰ πάγια τὰ ὅποια ἀποφέρουν μικρὸν τόκον.

Ἡ Βραζιλία καὶ ἡ Ἀργεντινὴ ἐν Ἀμερικῇ, ἡ Ἰσπανία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἑλλάς ἐν Εὐρώπῃ, ἀνέλαβον κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν οἰκονομικῶς, τὰ δὲ χρεώγραφα τῶν συνεπῶς ὑψωθέντα βαθμηδὸν ἐγένοντο περιζήτητα.

Ἐκτός τοῦ λόγου τούτου τοῦ γενικοῦ καὶ ἕτερος λόγος εἰδικὸς ἐπὶ ηνεγκε τὴν ὑποτίμησιν τῶν παγίων.

Τὰ πάγια τῆς Ἀγγλίας ἐπηρεάσθησαν δυσμενῶς ἐκ τῆς μεγάλης ἀξίσεως τοῦ δημοσίου χρέους τῆς Μεγάλης Βρετανίας, συνέπεια καὶ τοῦτο τοῦ βορικοῦ πολέμου· ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς προσόδου τῶν ἀπὸ 2 3)4 εἰς 2 1)2 τοῖς ο)ο καὶ ἦς ἕνεκα ἐπῆλθεν ἀθρόα πώλησις τῶν χρεωγράφων τούτων· ἐκ τοῦ ἀγγλογερμανικοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τέλος ἐκ τῶν ἀτκσθαλιῶν τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ διαρκὴς ἐκδοσις δημοσίων δανείων τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συγκροτουσῶν τὴν Αὐτοκρατορίαν ὁμοσπόνδων κρατῶν, δανείων δὲ ὅπως πληρωθῆ οὕτω τὸ κεχρησθέν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν διαρκῶς εὐρισκόμενου ἐν ἐλλείματι ἐπῆνεγκε τὴν ἐκπτώσιν τῶν γερμανικῶν παγίων.

Τὰ γαλλικὰ τέλος πάγια ἐξέπεσαν ἕνεκα τοῦ κατὰ τῆς τοῦ Κράτους πίστεως πολέμου τοῦ ὑπὸ τῶν κομμάτων τῆς δεξιᾶς κηρυθέντος, τοῦ σχεδίου νὰ ἐπιβληθῆ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ νὰ φορολογηθῶν τὰ μερίσματα τῶν δημοσίων χρεωγράφων τῆς Γαλλίας καὶ τέλος ἕνεκα τῆς προθυμίας τῶν γαλλικῶν κεφαλαίων νὰ ἐκπατρισθῶσιν ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἀδικρίσιν τῶν δημοσίων εἰσπρακτῶρων.

Ἡ ἐκπτώσις τῶν πρώτης τάξεως χρεωγράφων τούτων ἐπηρεάσασκε κατ' ἀκολουθίαν δυσμενῶς τὴν τιμὴν τῶν παγίων τῶν ἄλλων κρατῶν. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐκπτώσις τῶν

παγίων τούτων δὲν ἐγένετο καὶ ἄνευ εἰδικῶν ὄλων λόγων. Τὰ ἑλβετικὰ λ. χ. πάγια ἐξέπεσαν ἀφ' ἑνὸς ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας τῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς δυσκολίας μεθ' ἧς κατορθῶναι ἡ δημοκρατία αὕτη τὸ ἰσοζύγιον τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ ἑλλειμμα τοῦ δανικοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ ἐλάττωσις τῶν προσόδων τῶν δανικῶν σιδηροδρόμων προῦκάλεσαν ὁμοίως τὴν ἐκπτώσιν τοῦ παγίου τῆς Δανίας.

Ἄλλως τὰ τοῦ εἶδους τούτου χρεώγραφα ἦσαν προσφιλεῖς ἀξία εἰς τοὺς κεφαλαιούχους ἐκείνους οἵτινες πρώτιστα ἐμερίμων περι τῆς ἀσφαλείας τῶν κεφαλαίων τῶν ἥκιστα δὲ ἐμερίμων ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπολαύσωσι περισσότερον τόκον τοποθετοῦντες εἰς ἄλλα χρεώγραφα τὰ κεφάλαιά των. Οἱ κεφαλαιοῦχοι δὲ ὅσοι ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ των, ἀντὶ νὰ δώσωσι λογικὸν ἔδωκον μερίδιον τὴν μεγίστην μῆσιν εἰς τὰ πάγια ταῦτα, θὰ ἐξύπνησαν λίαν δυσχερῶς βλέποντες τὴν ἀπὸ δεκαετίας ἐπὶ τὰ βελτίω πρόσδον τῶν ἀποφερόντων 4 καὶ 5 ο)ο χρεωγράφων ἄλλων κρατῶν.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ βλαβερὰ αὕτη φρόνησις τῶν κεφαλαιούχων τούτων δὲν προῆλθε πάντοτε οἰκοθεν, ἀλλ' ὅτι τοῖς ὑπεδείχθη ὑπὸ πολλῶν συμβούλων οἵτινες οὕτω ἀπεδείχθησαν πάσχοντες ἑλλειψίν διορατικότητος καὶ εὐρύτητος πνεύματος.

Οὕτω λ. χ. ἄλλαι μὲν τράπεζαι εἶνε πλέον ἀνοικτόκαρδοι καὶ προσφέρουσιν εἰς τοὺς πελάτας των χρεώγραφα πολυποικίλα, ἄλλαι δὲ ἐξ ἐναντίας εἶνε πεφοβισμέναι καὶ ὑποδεικνύουσιν εἰς τὴν πελατείαν των χρεώγραφα ἀσφαλέστατα μὲν, ὅσον τὰ σκανδιναυικὰ, ἀλλ' ἀποφέροντα ἐλάχιστόν τινα τόκον.

Τ Ε Μ Π Η

Α' ΓΕΩΛΟΓΙΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΕΝ ΤΗ ΠΕΔΙΑΔΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΤΕΜΠΕΣΙΝ

1. Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΛΙΜΝΑΖΟΜΕΝΗ ΤΟ ΠΑΛΑΙ

Ἐπειδὴ ἡ ἰδίως Θεσσαλία κοίλη οὖσα καὶ τοῦτου ἕνεκα πιθανῶς Λ α ρ κ α ν η κατὰ Βαρίνον (ἐν οἰκείᾳ λέξει) καλουμένη περιεκλείετο πάντοθεν ὑπὸ ὑπεριψίων ὀρέων, ἡ δὲ παραλία εἶχε τοὺς τόπους μετεωροτέρους τῆς πεδιάδος, οἱ ἐκ τῶν ὀρέων ρέοντες ποταμοὶ ἐποιοῦν τὴν Θεσσαλίαν ἀπ ἄ σ α ν π ἔ λ α γ ο ς» (Ἡροδ. Ζ' 129). Ὡστε ἡ Θεσσαλία τὸ παλαιὸν ἦτο λίμνη μεγάλη, ἔχουσα βάθος τοῦλάχιστον 250 μέτρων, διασχισμένη ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ ὑπὸ τῆς νῦν λοφοσειρᾶς μαρμαρικῶν, ψαμμιτικῶν, κροκαλοπαγῶν καὶ ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων, μακρὰν ἀποτελούσης νῆσον· μέχρι οὗ διὰ φυσικῆς τινος δυνάμεως ἀπεσχίσθη ἡ Ὄσσα ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου κατὰ τὰ Τέμπη καὶ ἐσχηματίσθη ὁ αὐλὸν, δι' οὗ διεξέπεσαν τὰ ὕδατα εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀνεφάνησαν πεδία θαυμαστά τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει. Καὶ ὁ ἐπὶ Δευκαλίωνος δὲ μυθολογούμενος κατακλιόμενος τί ἄλλο δηλοῖ ἢ ὅτι ἡ Θεσσαλία τὸ παλαιὸν κατεκλύετο ὑπὸ ὑδάτων; Καὶ πολλοῖς χρόνοις ὕστερον, ὅτε ὁ Ξέρξης ἐν τῇ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατείᾳ ἔμαθε παρὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς οδοῦ, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη ἔξοδος τῷ Πηνειῷ εἰς τὴν θάλασσαν, καίπερ ἀγνοῶν τὴν προτέραν φυσικὴν κατάστασιν τῆς Θεσσαλίας λιμναζομένης, εἶπεν ὅτι εἰ μὴ οἱ Θεσσαλοὶ ἐμήδισαν, ἡδύνατο παρατρέψας τὰ ρεῖθρα τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ καὶ προσχώσας τὸν κατὰ τὰ Τέμπη αὐλῶνα νὰ καταστήσῃ πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν πλὴν τῶν ὀρέων ὑπόβρυχον (αὐτ. 130). Οὐ μόνον δ' ἐκ τῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων γίνεται ἡμῖν δῆλον ὅτι ἡ Θεσσαλία ἐλιμνάζετο τὸ πάλαι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς γεωλογικῆς ἐρεῦνης καταδείκνυται ὅτι ἡ Θεσσαλικὴ πεδιάς ἐν νεωτάτοις γεωλογικοῖς χρόνοις (μετὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον), ὅτε εἰσέτι δὲν εἶ-

χον διανοιχθῆ τὰ Τέμπη, ἐσχημάτιζεν εὐρεῖαν λίμνην, ἣτις διὰ τῆς Χαλκοδωνίου ὀροστοιχίας, ἀκρωτήριον σχηματιζούσης, ἐδιχάζετο εἰς δύο τμήματα, συνεχόμενα διὰ πορθμοῦ, ὅπου νῦν τὰ στενὰ τοῦ Καλαμακίου.

2. ΔΙΑΦΩΝΙΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΤΕΜΠΗ ΟΡΕΩΝ

Καὶ ὅτι μὲν ἡ Θεσσαλία τὸ παλαιὸν ἦτο λίμνη, ὁμολογοῦσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, περὶ δὲ τῆς αἰτίας τῆς διαστάσεως τῶν κατὰ τὰ Τέμπη ὀρέων διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους. Αὐτοὶ οἱ Θεσσαλοὶ καθ' Ἡρόδοτον (αὐτ. 129) ἐπίστευον ὅτι ὁ Ποσειδῶν ἐποίησε τὸν κατὰ τὰ Τέμπη αὐλῶνα. Καὶ ὁ τε Ἡρόδοτος συμφωνῶν τοῖς Θεσσαλοῖς ἀποφαίνεται, ὅτι σεισμοῦ ἔργον ἡ διάστασις τῶν ὀρέων· καὶ ὁ Στράβων (Θ' ἐ 2.) ὁμοφώνως λέγει, «ὑπὸ δὲ σεισμῶν ρήγματος γενομένου κατὰ τὰ νῦν καλούμενα Τέμπη καὶ τὴν Ὄσσαν ἀποσχίσαντος ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, διεξέπεσε ταύτη πρὸς θάλατταν ὁ Πηνειὸς καὶ ἀνέψυξε τὴν χώραν ταύτην»· καὶ ὁ Ἀθήναιος (ΙΑ' 639) τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχων μυθολογεῖ, ὅτι πρῶτος ὁ Πέλωρος ἀνήγγειλε τῷ Πελασγῷ θύοντι, «ὅτι ἐν τῇ Αἰμονίᾳ μεγάλων σεισμῶν γενομένων ραγεῖη τὰ Τέμπη ὄρη ὀνομαζόμενα καὶ ὅτι διὰ τοῦ διαστήματος ὀρησαν τὸ τῆς λίμνης ὕδωρ ἐμβάλοι εἰς τὸ τοῦ Πηνειοῦ ρεῖθρον καὶ τὴν πρότερον λιμναζούσαν χώραν ἄπασαν γεγυμνωσθαι καὶ ἀποξηρανομένων τῶν ὑδάτων πεδία θαυμαστά τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει ἀναφαίνεσθαι». Πρὸς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ γεγονότος τούτου ἐτέλουν τὰ Πελώρια, ἐν οἷς πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοὺς δεσμώτας ἔκλυον καὶ τοὺς οἰκέτας κατακλίναντες μετὰ πάσης παρηγορίας εἰστίων διακονούντων αὐτοῖς τῶν δεσποτῶν. Διόδωρος δὲ ὁ Σικελιώτης (Δ' 18) ἱστορεῖ ὅτι τῆς πεδιάδος ἐπὶ πολὺν χρόνον λιμναζούσης, ὁ Ἡρακλῆς διασκάψας τὰ κατὰ τὰ Τέμπη συνεχῆ ὄρη

«καὶ κατὰ τῆς διώρυχος δεξάμενος πᾶν τὸ κατὰ τὴν λίμνην ὕδωρ» ἐποίησε τὰ πεδία φανῆναι τὰ κατὰ τὴν Θεττολίαν παρὰ τὸν Πηνειὸν ποταμόν.

3. Η ΑΛΗΘΗΣ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΡΗΞΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΤΕΜΠΗ ΟΡΕΩΝ ΓΝΩΣΤΗ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ

Ἀντιθέτως δὲ πρὸς τὰς ἀνωτέρω γνώμας πρῶτος ὁ Ἀπολλόδωρος (Α' ἡ' 4) ὠρίσει τὸν χρόνον τῆς ρήξεως τῶν κατὰ τὰ Τέμπη ὀρέων ἐν τῷ ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλισμῷ λέγων· «τότε δὲ καὶ τὰ κατὰ Θετταλίαν ὄρη διέστη»· ἐξ ὧν δῆλον γίνεται, ὅτι ἡ κατὰ τὰ Τέμπη ἀπόσχισις τῶν ὀρέων Ὀλύμπου καὶ Ὄσσης ἐγένετο ἐκ τῶν κατακλιζόντων πρότερον τὴν Θεσσαλίαν ὑδάτων. Δεύτερος δὲ ὁ Στράβων (Ι' ἰδ' 13) μνημονεύει τῆς γνώμης ἐνίων νομιζόντων, ὅτι ὁ Πηνειὸς ὀνομάσθη Ἀράξης «διὰ τὰ ἀπαρᾶσαι τὴν Ὄσσαν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου ρήξαντα τὰ Τέμπη». Προστίθησι δὲ ὁ γεωγράφος ὅτι καὶ ὁ ἐν Ἀρμενίᾳ Ἀράξης ὀνομάσθη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀρμενον ὀμωνύμων τῷ Πηνειῷ κατὰ τὴν πρὸς τοῦτο ὁμοιότητα. Διότι καὶ ὁ ἐν Ἀρμενίᾳ ἀπὸ τῶν ὀρέων καταβάς ἐπλατύνετο τὸ παλαιὸν καὶ ἐπελάγιεν ἐν τοῖς ὑποκειμένοις πεδίοις, οὐκ ἔχων διέξοδον, ὁ δὲ Ἰάσων μιμησάμενος τὰ Τέμπη, ἐποίησε τὴν διασπάγα, δι' ἧς καταράττει νῦν τὸ ὕδωρ εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν. Ἐκ δὲ τούτου ἐγυμνώθη τὸ Ἀραξηνὸν πεδίων, δι' οὗ τυγχάνει ὄρεω ἐπὶ τὸν καταρράκτην ὁ ποταμὸς.

Τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην γνώμην ἀποδέχονται καὶ νῦν οἱ γεωλόγοι, ὅτι ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν ἐσχηματίσθη ἐν τῇ παρόδῳ τῶν χλιετηρίδων διὰ τῆς διαβρωτικῆς δυνάμεως τῶν ὑδάτων τῶν ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς μεγάλης λίμνης εἰς τὴν θάλασσαν ρεόντων, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ νῦν στενὰ Δωτίου—Ἀγνιοκάμπου, Βελεστίνου—Βόλου (Πετρομάγουλλον). Καίτοι δὲ ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι νέα, ἀλλὰ παλαιά, ἐξενηχθεῖσα πρῶτον μὲν ὑπὸ Ἀπολλοδώρου συγκατακλιμμένως, ἔπειτα δὲ ὑπὸ ἐνίων παρὰ Στράβωνι σαφέστατα, παραδόξως δὲν μνημονεύουσι τούτου οὔτε οἱ γεωλόγοι, ἐκτιθέντες τὴν αἰτίαν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς κοιλῆδος τῶν Τεμπῶν, οὔτε οἱ μετασχόντες τῆς συντάξεως τοῦ γνωστοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ

Λεξικοῦ, πιθανῶς ἐκ παραβλέψεως, τοσούτω μᾶλλον, ὅσοο ἀναγράφουσι τὴν ἀνακριβῆ γνώμην τοῦ Ἡροδότου περὶ τῆς ὑπὸ σεισμοῦ ρήξεως τῶν κατὰ τὰ Τέμπη ὀρέων. Χαίρομεν λοιπὸν ἀνακαλύψαντες τὴν παρὰ Στράβωνι ὑπὸ ἐνίων ἐξηνηγεμένην γνώμην περὶ τῆς ἀποσχίσεως τῶν κατὰ τὰ Τέμπη ὀρέων, καὶ ἡδόμεθα πρῶτοι δημοσιεύοντες αὐτήν, ὅτι ὁ Πηνειὸς ποταμὸς ἀπήραξε τὴν Ὄσσαν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, ἐφ' ᾧ καὶ Ἀράξης ὀνομάσθη.

4. ΛΕΙΨΑΝΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΛΙΜΝΗΣ

Καίτοι δὲ ὁ Πηνειὸς ποταμὸς ἀποσχίσας τὴν Ὄσσαν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου ἀνέψυξε τὴν χώραν, «ὑπολείπεται δ' ὅμως ἢ τε Νεσσωνίς, λίμνη μεγάλη, καὶ ἡ Βοιβηὶς ἐλάττων ἐκείνης καὶ πλησιέστερα τῇ παραλίᾳ» (Στρ. Θ' ἐ 2), πλησιάζουσα μὲν ταῖς Φεραῖς, συνάπτουσα «δὲ καὶ τοῖς ἀπολήγουσι τοῦ Πηλίου πέρασι καὶ τῆς Μαγνησίας» (αὐτ. 15). Μόνης δὲ τῆς Βοιβηίδος καίπερ μικροτέρας μνημονεύει ὁ Ὀμηρος (Ἰλ. Β 711), οὐχὶ δὲ καὶ τῆς Νεσσωνίδος διότι μόνη ἡ Βοιβηὶς μένει, ἡ δὲ Νεσσωνίς ὅτε μὲν πληροῦται ἀτάκτως ὑπερκλιζομένη ὑπὸ τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ, ὅτε δ' ἐκλείπει (Στραβ. αὐτ. 19-20). Ἄλλὰ καὶ ἡ Βοιβηὶς τὸ παλαιὸν καθ' Ἡρόδοτον (Ζ' 129) δὲν ὀνομάζετο. Καὶ ἡ μὲν ὀΝεσσωνίς νομάσθη ἀπὸ τοῦ Νέσσωνος, υἱοῦ τοῦ Θεσσαλοῦ (Στραβ. αὐτ. 23)· ἡ δὲ Βοιβηὶς, ἧς αἱ ἀκταὶ κατὰ Ὀβίδιον (Metam. VII. 231) σχοινώδεις, εἶναι πολυώνυμος, καλουμένη προσέτι ὑπὸ μὲν τοῦ Ἡσιόδου (Ἡοι. ἀποσ. 122) Βοιβιάς, ὑπὸ δὲ τοῦ Εὐριπίδου (Ἀλκ. 590 Βοιβία κελίνας).

5. ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΚΛΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΗΝΕΙΟΥ

Καὶ μετὰ τὴν διὰ τῆς διαβρωτικῆς δυνάμεως τῶν ὑδάτων διάστασιν τῶν κατὰ τὰ Τέμπη ὀρέων, ὁ Πηνειὸς ποταμὸς διὰ μέσης ρέων τῆς Θεσσαλίας καὶ πολλοὺς δεχόμενος ποταμοὺς ὑπερχειται πολλάκις καὶ κατακλύζει τὴν χώραν· ὑπερκλιζὼν δὲ εἰς τὴν Νεσσωνίδα λίμνην ἀφρηεῖτο μέρος τῆς ἀρροσίμου τοῖς Λαρισαίοις, οἵτινες ὕστερον διὰ παραχωμάτων ἐπηνώρθωσαν αὐτό. (Στραβ. Θ' ἐ 2 καὶ 19).

Β' ΦΥΣΙΣ ΤΕΜΠΩΝ

1. ΕΚΠΛΗΚΤΙΚΟΝ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ

Τὰ Τέμπη, ἅτινα κατὰ τὸν μεσαίωνα Λυκοστόμιον ἐκαλοῦντο, ἐκτείνονται ἀπὸ τῶν ΝΔ. πρὸς τὰ ΒΑ μεταξὺ τῶν ἀποτόμων βράχων τοῦ Ὀλύμπου καὶ κλιτύων τῆς Ὀσσης. Εἶναι δὲ αὐτῶν λίαν στενός, ἔχων μῆκος μὲν τεσσαράκοντα σταδίων, πλάτος δὲ ἔνθα μὲν ἐνὸς πλέθρου ἔνθα δὲ καὶ ὀλίγῳ πλείον. Διὰ μέσου δὲ ῥέει ὀπηγεῖος ποταμὸς βραδέως καὶ ἡσύχως δίκην ἐλαίου, πού μὲν εὐρυνόμενος καὶ σχηματίζων χαρίεν νησίδριον, πού δὲ στενούμενος καὶ συσσελλόμενος. Ποικίλα δὲ ὄντα τὰ Τέμπη παρέχουσι θέαμα θαυμαστόν. Ὅθεν καὶ ὁ Ξέρξης θεασάμενος τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηγεῖοῦ ποταμοῦ ἐθαύμασεν ὑπερβαλλόντως (Ἡρόδ. Ζ' 128). Οὕτω δὲ ἀπότομοι κατὰ Λίβιον (XLIV, 6) εἰν' ἑκατέρωθεν αἱ πέτραι, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ ἐπισκοπήσῃ αὐτάς ἀνευ σκοτοδινίας τῶν τε δ' οφθαλμῶν καὶ τῆς ψυχῆς· καὶ ὁ ἦχος δὲ καὶ τὸ βάθος τοῦ Πηγεῖοῦ ποταμοῦ καταπλήσσει τινά. Ἴην δ' ἐκπλήξιν τοῦ θεωμένου τοὺς ὑπερύψους ἀποτόμους καὶ ὑπερψηλούς βράχους μετριάξει ὁ ἦσυχος ῥοῦς τοῦ Πηγεῖοῦ, τὰ ὑψηλά· καὶ σκιόεντα δένδρα, ὧν τιν' ἀειθαλή· τὰ ψυχρά καὶ διανγῆ πηγαῖα ὕδατα καὶ τὰ κελadhήματα τῶν πτηνῶν. Ὅντως ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν ἐγένετο πρὸς τέρψιν πασῶν τῶν αἰσθήσεων τοῦ ἀνθρώπου. «Διατριβὰς δ' ἔχει ποικίλας καὶ παντοδαπὰς ὁ τόπος οὗτος, λέγει ὁ Αἰλιανός (Ποικ. ἱστορ. Δ'), οὐκ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἔργα, ἀλλὰ φύσεως αὐτόματα, εἰς κάλλος τότε φιλοτιμησαμένης, ὅτε ἐλάμβανε γενεσιν ὁ κῶρος». Καὶ πανηγυρὶς οφθαλμῶν εἶναι θεωμένων κισσὸν μὲν πολὺν θάλλοντα καὶ δίκην εὐγενῶν ἀμπέλων κατὰ τῶν ὑψηλῶν δένδρων ἀνέροντα καὶ συμπεφυκῆτα αὐτοῖς, πολλὴν δὲ σμίλακα πρὸς αὐτὴν τὴν πέτραν ἀνατρέχουσαν καὶ ἐπισκιάζουσαν αὐτὴν, πᾶν δὲ γλοάζον. «Ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς λείοις καὶ καθειμένοις ἄλσῃ τέ ἐστι ποικίλα καὶ ὑποδρομαὶ συνεχεῖς, ἐν ὧρα θέρους καταφυγεῖν ὀδοιπόρους ἡδιστα καταγώγια», ἄσμενον ἀνιψυχὴν παρέχοντα. «Διαρρέουσι δὲ καὶ κρήναι πολλαὶ καὶ ἐπιρρέουσαι νάματα ὕδατων ψυχρῶν καὶ εἰς πόσιν ἡδίστων καὶ

τοῖς λουομένοις εἰς ὑγίειαν συμβαλλομένων. Ἄιδουσι δὲ καὶ πτηνὰ μουσικῶς ἄλλῃ διασπαρμένα, καὶ τέρπουσι τὰ μέγιστα τὰς ἀκοῆς, καὶ παραπέμπουσιν ἀπὸνωσ καὶ σὺν ἡδονῇ, διὰ τοῦ μέλους τὸν κάματον τῶν διερχομένων ἀνεπαίσθητον καθιστάντα. Πολλὴ δὲ κατὰ τοῦ ποταμοῦ ἡ σκιά ἐκ τῶν παροπεφυκῶτων δένδρων καὶ τῶν ἐξηρημένων κλάδων γίγνεται, ἐπὶ πλείστον τῆς ἡμέρας τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἀποκρυπτόντων, κατὰ πῦχος τὸν πλοῦν τοῖς πλέουσι ποιοῦσα. Πολλῶν δὲ τῶν θυόντων ὄντων καὶ τῶν συμπινόντων, εἰκότως· καὶ τοῖς βαδίζουσι καὶ τοῖς πλέουσιν ὄσμαϊ συμπαρομαρτυροῦσιν ἡδιστα». Οὕτως ἡ φύσις τῶν Τεμπῶν ποικίλη οὖσα πάσας τὰς αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου τέρπει καὶ ἡδύνει. Οὕτω δὲ μαγευτικωτάτη εἶναι ἡ κοιλὰς αὕτη, ὥστε καὶ συνέδριον τῶν ἀπεσταλμένων τῶν πολιτειῶν τῆς βορείου Ἑλλάδος συνεκλήθη ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων πρέσβειον ἐν ἔτει 186 ἢ 185 π. Χ. περὶ τῶν πρὸς Φίλιππον Ε' διαφορῶν αὐτῶν (Liv. XXXIX).

Συνδυάζοντες δὲ τὰς ἐξ ἑκατέρας ἀπόψεως ἐν γενικαῖς γραμμαῖς περιγραφὰς τῶν Τεμπῶν ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ καὶ Λιβίου γεγενημένας συνάγομεν κατὰ τὸν Mezières ὅτι ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν ἐνέχει ὅ,τι ἄγριον καὶ ὅ,τι τερπνὸν ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει. Διότι τὸ μὲν τὸ στενὸν τῆς κοιλιάδος χαῖνον μεταξὺ δύο γιγαντιαίων ὄρεων. ἀποσχισθέντων ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῆς διαβρωτικῆς δυνάμεως τῶν ὑδάτων, καὶ οἱ ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ ὑπερκείμενοι ὑπέρυψοι ἀπότομοι καὶ ὑπερύψηλοι βράχοι καταπλήσσουσι τὴν φαντασίαν τοῦ θεωμένου, τὸ δὲ ὁ ἦσυχος ῥοῦς τοῦ ποταμοῦ, ὅστις δίκην ἐλαίου ἡρέμα κυλεῖ τὰ ἀργυρὰ νάματα τοῦ, πού μὲν πλατύτερος ὢν, καὶ χαριέν τι νησίδριον σχηματίζων, πού δὲ στενώτερος, καὶ αἱ ἐπὶ τῶν ποδῶν τῆς Ὀσσης μικραὶ καὶ παρόχθια πεδιάδες, αἵτινες διαρρέονται ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ ὄρους κατορχομένων ὑδάτων σχηματίζουσιν ὠραῖον γλοερὸν τάπητα, σκιαζόμενον ὑπὸ τῶν εὐθαλῶν δένδρων, τέρπουσι τὸν ἐπισκοποῦντα καὶ μετριάξουσι τὴν πατάληξιν αὐτοῦ τὴν ἐκ τῆς ἀγριότητος τῶν βράχων προερχομένην. Ἐν τῇ ἐνώσει λοιπὸν τῶν ἀντιθέτων τούτων ἐντυπώσεων κείται ὁ ἀληθὴς χαρα-

κτηρισμὸς καὶ τὸ πραγματικὸν μεγαλεῖον τῆς κοιλιάδος τῶν Τεμπῶν.

2. ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΘΕΣΕΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΤΕΜΠΩΝ

Ὁμωνύμως τοῖς Τέμπεισι Θεσσαλίας ἐκαλοῦντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἄλλαι ἐξόχως ὠραῖαι χαράδραι, οἷον ἐν Σικελίᾳ μὲν τὰ Ἐλώρια Τέμπη (Ov. Fast. IV, 487), παρὰ Σαβίνοις δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ Οὐελίνου διαρρεομένη κοιλὰς (Cic. ad Att. IV, 15). Καὶ τὸ Κραννώνιον πεδῖον Κραννώνια Τέμπη καλεῖ ὁ Ἐκαταῖος. Ἐτι δὲ καὶ πᾶσα ὠραῖα τοποθεσία Τέμπη ὠνομάζετο. Οὕτως ἐπιλέγει ὁ μὲν Ὁράτιος τὴν ἐξοχικὴν αὐτοῦ ἔπαυλιν, ὁ δὲ Βιργίλιος χωρίον κατάρρυντον καὶ καταφύτον, ἐξυμνῶν τὴν ἀγροτικὴν εὐτυχίαν.

3. ΑΣΥΓΚΡΙΤΟΣ ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΩΝ ΤΕΜΠΩΝ

Οὐδεμία ἐντούτοις κοιλὰς δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὴν τῶν Τεμπῶν. Διότι ἀπαντῶσι μὲν καὶ ἀλλαγοῦ γῆς ἄγρια στενά ἢ ὠραῖαι κοιλιάδες ἢ συναμφοτέρα, ἀλλὰ πολὺ ὑπολείπονται τοῦ ἐκπληκτικοῦ μεγαλοῦ καὶ τῶν καλλωνῶν τῶν Τεμπῶν. Οὕτως ἡ χαράδρα τοῦ Ταυγέτου, αἱ παρὰ τὴν Ἀμάλην ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Σαλέργου ἀκταὶ καὶ οἱ βράχοι τοῦ Ταυρομενίου ἐν Σικελίᾳ δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἄγρια τῶν ἐπικροεμένων ἐπὶ τῶν Τεμπῶν πλευρῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης, ἀλλ' ἐκεῖ, ἐπειδὴ δὲν ῥέει ποταμὸς οὐδὲ κραταιὰ βλάστησις θάλλει, οὐδεμίαν τέρψεως αἰσθάνεται ὁ θεώμενος. Καὶ τὰ στενά τοῦ Ἄψου εἶναι μὲν ὄχυρά, ἄγρια καὶ μεγαλοπρεπῆ, στεροῦνται δὲ κάλλους δένδρων καὶ γλωστότητος ὕλης καὶ διατριβῶν ἡδέων (Πλουτ. Τ. Φλαμ. Γ). Ἀντιστρόφως δὲ ὁ Ἄλφειός καὶ ὁ Σπερχεῖός διαρρέουσι μὲν ὠραίας κοιλιάδας, δὲν περιβάλλονται δὲ ὑπὸ ἀποκρήμνων βράχων. Καὶ ὁ Ἄλβις διαρρηγνύων τὰς Σαξωνικὰς Ἄλπεις σχηματίζει ὠραῖαν μὲν κοιλιάδα καὶ πλατυτέραν τῆς τῶν Τεμπῶν, ὑστεροῦσαν δὲ ταύτης κατὰ τὴν βλάστησιν καὶ τὸ ἀπότομον τῶν περιβαλλόντων βράχων καὶ διὰ τοῦτο μὴ δυναμένην παραβληθῆναι πρὸς αὐτὴν μήτε κατὰ τὸ ἐκπληκτικὸν μεγαλεῖον μήτε κατὰ τὴν χάριν.

4. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΛΙΑΔΟΣ ΤΕΜΠΩΝ

Καίῃ μὲν πλευρὰ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς

κοιλιάδος ἀποτόμῳ καταπίπτουσα εἶναι ἀπρόσιτος, οὐδεμίαν καταλείπουσ' ἀτραπὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ποταμοῦ· μία δὲ καὶ μόνη ὁδὸς ἡ αὐτὴ καὶ πάλαι καὶ νῦν διὰ τῶν Τεμπῶν ἄγουσα κείτ' ἐπὶ τῆς Ὀσσης. Ἐνιαχοῦ δὲ παρατηροῦνται λείψανα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ. Οὕτως ἐπὶ μὲν τῆς εἰσόδου τῆς κοιλιάδος εἶναι διπλῆ αὐλαξ ἑκαμμένη ἐν τῷ βράχῳ ὑπὸ τῶν τροχῶν τῶν ἀμαξῶν, πορρωτέρω δ' ἔνθα ὁ ποταμὸς σχηματίζει νησίδριον, ὁ δεξιὸς αὐτοῦ βραχίων περιβάλλεται ὑπὸ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ τείχους πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὁδοῦ καὶ ἀπόκρουσιν τῶν πλημμυρῶν τοῦ ποταμοῦ. Καὶ ταπεινὴ μὲν εἶναι κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς κοιλιάδος ἡ ὁδὸς, αἰωρεῖται δὲ πορρωτέρω εἰς ὕψος μεγαλύρον, ἀφικνεῖται δὲ εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλιάδος στενώτατον ὃν ἐνταῦθα, τῶν ἀντικρῶν κολοσσιαίων πλευρῶν τῶν ὄρεων ἀγρίαν καὶ ρωμαντικὴν ὠραιότητα ἀποδιδουσῶν αὐτῇ. Καὶ αὐραὶ μὲν ψυχραὶ διαπνέουσι τὸ στεγνὸν ἐνταῦθα, ἡ δὲ πύκη καὶ ἡ ἐλάτη ἡδέως ψιθυρίζουσιν ἐπὶ τῶν πλευρῶν, ποτὶ δὲ νέφη κυλινδοῦντ' ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων καὶ ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ χάσματος ὑπερίπταται κροῶζον ὁ μακρόπτερος ἀετὸς τοῦ Ὀλύμπου. Μόνον δὲ δύο ἢ τρεῖς ὥρας διεισδύει ἡ χειμερινὴ ἡλιακὴ ἀκτὶς ἐν τῇ μοίρᾳ ταύτῃ τῆς κοιλιάδος, τῇ κατὰ τὸ θέρος ἐρασμιωτάτῃ οὕσῃ διὰ τε τὴν γλωρότητα τῆς ὕλης καὶ τὴν σκιερὰν δροσερότητ' αὐτῆς. Ἐνταῦθα παρατηρεῖτ' ἐπὶ τῆς Ὀσσης βαθυτάτη χαράδρα, καταφέρουσα παταγῶδῶς ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους τὰ ἀφρίζοντα ὕδατα ρυακίου. Ἐν τῇ χαράδρᾳ ταύτῃ παρατηροῦνται κολοσσιαῖα τμήματα βράχων, αἵτιν' ἀποσπασθέντα ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους ἀνεχαϊσθήσαν ἐν τῇ καταφορᾷ αὐτῶν καὶ φαίνονται αλωρούμενα μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν χαράδραν ἀπαντᾷ κατακάθετος βράχος ἐν σχήματι τετραγώνου πύργου, οὐχὶ δὲ μακρὰν αὐτοῦ ἐκρέει ἐκ τῶν πλευρῶν τῆς Ὀσσης πηγὴ ψυχροτάτου ὕδατος Κ ρ υ ο λ ὄ γ ο ς καλουμένη, ἧς τὰ κυανᾶ ὕδατ' ἀπαξιῶσι ν' ἀναμιχθῶσι μετὰ τῶν θολῶν ὑδάτων τοῦ Πηγεῖοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς χαράδρας ταύτης εὐρύνεται ἡ κοιλὰς κωνοειδῶς πρὸς

την ἔξοδον, ὥστε δύο κῶνοι ἐφαπτόμενοι ἀλλήλων διὰ τῶν κορυφῶν εἶναι ἡ πιστοτάτη εἰκὼν τοῦ σχήματος τῆς διαγοφάγος τῶν Τεμπῶν.

Β. ΦΥΤΑ ΕΝ ΤΗ ΚΟΙΛΙΑΔΙ ΤΕΜΠΩΝ

Τὸ δὲ ἐπικρατοῦν ἐν τῇ κοιλάδι τῶν Τεμπῶν καὶ ἐκτὸς αὐτῆς δένδρον κανά τε τὴν πληθὺν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ μέγεθος εἶναι ἡ πλάτανος. Αὕτη, εὐρισκομένη καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τῆς κοιλάδος. πληροὶ τὰ κενὰ διαστήματα, βλαστάνει ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀναδύεται σφριγῶσα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων. Ἀμιλλώμενα δὲ πρὸς τὴν πλάτανον βλαστάνουσιν ἐν τῇ κοιλάδι ἡ τερέβινθος, ἡ ροιὰ, ὁ ἴασμος, ἡ μελία, ἡ ἰτέα, ἡ δρυς, ἡ πρῖνος, ἡ κότινος, ἡ δαφνοκέρασος, καὶ τέλος ἡ Πηγεῖς δάφνη, ἅτινα κατακομοῦσι τὴν κοιλάδα καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ δι' ἀμαράντου γλωρόττος, καὶ περιβαλλόμενα ὑπὸ οἰνάδος καὶ κληματίδος σχηματίζουσιν ἀδιαπέραστον εἰς τὰς ἠλιακὰς ἀκτῖνας σκιὰδα, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὁ εὐρὺς ποταμὸς, πολλαχοῦ κεκαλυμμένος ὑπὸ τῆς σφριγώσης βλαστήσεως, προκυλινθεῖ τὸ ἥρεμον αὐτοῦ ρεῦμα. Καὶ αἱ μὲν πλάτανοι κατὰ τὸν χειμῶν ἀποβάλλουσι τὸν ἐκ τῶν φύλλων κόσμιον, τὰ δὲ πλεονάζοντ' ἀειθαλῆ δένδρα καὶ αἱ εὐοσμίαν ἀωοπνέουσαι λόχμαι διατηροῦσι τὴν ἐντύπωσιν αἰωνίου ἐν τῇ κοιλάδι ἔαρος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ᾧ μέρει ὁδὸς καὶ ποταμὸς πληροῦσιν ἅπιντα τὸν μεταξὺ χώρον, διατηρεῖται ἀκεραία ἡ ἐν τῇ κοιλάδι βλάστησις.

Γ' ΚΑΘΙΕΡΩΣΙΣ ΔΑΦΝΗΣ ΤΕΜΠΩΝ Τῷ ΑΠΟΛΛΩΝΙ

Ὅτε ὁ Ἀπόλλων ἐφόρευεν ἐν Δελφοῖς τὸν δράκοντα Πύθωνα, τὸν φυλάττοντα τὸ χορηστήριον τῆς Θέμιδος, καὶ παρέλαβεν αὐτὸς τοῦτο, λέγεται ὅτι ὁ Θεὸς φεύγων ἐπὶ γῆς ὀκτὼ ἔτη καὶ ποιμαίνων, εἶτα ἐκαθήρατο ἐν τοῖς Τέμπεσι στεψάμενος ἐκ κλάδων δάφνης. Ὅτε δὲ ὕστερον οἱ Δελφοὶ ἄνα πᾶν ἔνατον ἔτος ἐποιοῦντο ὑπόμνημα τῶν πάλαι γενομένων καὶ νιντες σκηρὴν τοῦ Πύθωνος ὑποτιθεμένην (Στραβ. Θ' γ' 12), παῖς τις παριστάς τὸν θεὸν ἐπορεύετο μετὰ πομπῆς εἰς τὰ Τέμπη, ἔνθα ἐτέλει κάθαρσιν,

καὶ στεψάμενος ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ ὁ Ἀπόλλων ἱεράς δάφνης ἐπέστρεφεν εἰς Δελφοῦς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐν Δελφοῖς ἀρχαιότατος ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος λέγεται ὅτι ἦτο κατεσκευασμένος ἐκ κλάδων τῆς ἐν Τέμπεσι δάφνης ἐν σχήματι καλύβης (Πaus. I' 5' 9). Κατ' ἄλλον δὲ μῦθον ἡ καθιέρωσις τῆς ἐν Τέμπεσι δάφνης τῷ Ἀπόλλωνι ἐλέγετο ὧδε. Μυθολογεῖται ὅτι ἡ περικαλλῆς θυγάτηρ τοῦ Πηγείου δάφνη φεύγουσα τὸν Ἀπόλλωνα ἐρασθέντ' αὐτῆς μετεμορφώθη εἰς τὸ δμώνυμον φυτόν ἐν Τέμπεσι, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔπασσε ἔρωτα τοῦ θεοῦ, ὅστις περιβαλὼν τοὺς κλάδους ὡσπερ μέλη τοῖς ἑαυτοῦ βροχίσι καταφίλει τὸ ξύλον, καὶ εἶπεν ἀπειδὴ δὲν δύνασαι νὰ εἶσαι σύζυγός μου, τοῦλάχιστον θὰ εἶσαι τὸ ἐμὸν δένδρον. Πάντοτε θὰ φέρωσι σὲ ἡ κόρη, σὲ αἱ κιθάραι, σὲ αἱ ἡμέτεραι ὧ δάφνη, φαρῆραι» (Ovid. Metamorph. I, 557—55).

Δ' ΟΧΥΡΩΣΙΣ ΤΕΜΠΩΝ

Τὰ Τέμπη κατὰ Λίβιον (XLIV, 6) ἦτο στενὸν οὐ μόνον τοῖς πολεμίοις ἐπικίνδυνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπλῶς διερχομένοις δυσχερὲς, τῆς ὁδοῦ ἐνταῦθα οὔσης στενῆς ὑποζυγίῳ πεφορτισμένων. Οὐ μόνον δ' ἐκ φύσεως ἐπισφαλῆς ἦτο ὁ τόπος οὗτος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῆς κάτω Μακεδονίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἡ ὁδὸς διὰ τοῦ αὐλῶνος τῶν Τεμπῶν ἦτο (Ἡροδ. Ζ' 128 καὶ 173) εἰσβολὴ τοῦ Ὀλύμπου καλουμένη, ἴδρυντο τὸ πάλαι ἐνταῦθα τέσσαρα φρούρια εἰς δύο διεστώτα μέρη. Τούτων σπουδαιότατον ἦτο τὸ εἰς τὴν δυτικὴν εἴσοδον ὑπεράνω τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πηγείου ποταμοῦ κείμενον, ὀνόματι Γόννος· τὸ δὲ δεύτερον παρὰ τὸν Κόνδυλον ἀκαταμάχητον φρούριον, τὸ δὲ τρίτον παρὰ τὸν Λαπαθιῶντα τὸν καὶ Χάρακα καλούμενον, τὸ δὲ τέταρτον ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ στενωπῇ οὔσῃ. Ἐρείπια τοῦ φρουρίου παρατηροῦνται εἰς τοὺς πόδας βράχου ὑψομένου πρὸς τὰ δεξιὰ βαθυτάτης ἐπὶ τῆς Ὀσσης χαράδρας. Ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου τούτου σφύζοντ' ἐρείπια μεσαιωνικοῦ φρουρίου, νῦν Κάστρου τῆς Ὠραιῆς καλουμένου, κατέχοντος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν θέσιν τοῦ Λυκοστομίου.

Ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις ἱστορεῖται

«ΜΙΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΙΙΜΑ»

ὅτι ὠχύρωσε μὲν τὰ Τέμπη τῷ 49 π. Χ. ὁ ὁ Ρωμαῖος ἀνθύπατος Λεύκιος Κάσσιος Λογγίνος (Caes b. c. III 36, 4—5), συμμαρτυρούσης καὶ Λατινικῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ πέτρας κεχαραγμένης, ὀλίγον πορρωτέρω τῶν σωζομένων ἐρειπίων τείχους ὑπὲρ τὴν ὁδὸν κειμένης. Ἡ δ' ἐπιγραφή αὕτη, ἣν ὁ λαὸς ὀνομάζει τὸ γραμμένον ἄλλας, νομίζων ὅτι περιέχει τὸ ποσὸν τοῦ καταναλωθέντος ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς ὁδοῦ ἄλατος, ἔχει ἐν μικρογραφίᾳ ὧδε:

L. Cassius Longinus procon. Tempe munivit.

Ἀνεκτίσθησαν δὲ τὰ τεῖχη τῶν Τεμπῶν εἴτ' ἐπὶ Ἰουλιανοῦ εἴτ' ἐπὶ Ἰοβιανοῦ (364 μ. Χ.) κατὰ τὴν ἐξῆς διττῶς ἀναγιγνωσκομένην ἐπιγραφὴν ἐπὶ στήλης κειμένης ἐν τῷ νῦν σταθμῷ τῶν ἀμαξῶν κατὰ τὰ Τέμπη (Σ. Π. Λάμπρου Ν. Ἑλληνομνημῶν Β' σ. 277—279, καὶ 503).

D[omini] n[ostri].
Iuliani (ἢ Iobiani).
victori[s]ac triumf[atoris]
Aug[ust]i

Ἐν Ἀλμυρῷ Ἰανουάριος 1911

ΑΒ. Ι. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩ. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΕΡΟΣ ΣΤ'

ΑΤΤΙΚΗ, ΘΕΤΤΑΛΙΑ, ΑΧΑΪΑ, ΛΕΥΚΑΣ, ΑΙΤΩΛΙΑ,
ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ — [1888—1906]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ὁ σιδηροδρομικὸς συρμὸς ὁ ὑπηρετῶν τὴν συγκοινωνίαν Διακοπτοῦ—Καλαβρύτων ἀποτελεῖται ἐκ δύο μόνον ὀχημάτων, τοῦ ἐνὸς μὲν χρησιμεύοντος δι' ἐπιβάτας, ὁ περιλαμβάνει δύο διαμερίσματα, τοῦ δὲ ἑτέρου ἐμπορικοῦ. Ἡ κατασκευὴ τοῦ Σιδηροδρόμου ἐγένετο δαπάναις τοῦ Δημοσίου, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Χαριλάου Τρικούπη· ἡ δ' ἐκμετάλλεσις τοῦ τμήματος τούτου τοῦ Σιδηροδρόμου ΠΑΠ. ἀνετέθη ὑποχρεωτικῶς τῇ Ἑταιρείᾳ τῶν Σιδηροδρόμων ΠΑΠ, ἣτις μόλις εἰσπράττει τὰς πρὸς ἐκμετάλλεσιν τῆς γραμμῆς ταύτης δαπάνας. Οἱ λόγοι τῆς πενιχρᾶς εἰσπράξεως εἰσοδημάτων ἐκμεταλλεύσεως ἀποδοτέοι, κατ' ἐμὴν γνώμην, εἰς τὰ ἐξῆς αἷτια, πρῶτον ὅτι τροφοδοτεῖ ὁ Σιδηροδρομὸς πληθυσμὸν ἀγροτικόν, ἥμισυ ἔχοντα ἀνάγκη τῆς χρήσεως τοῦ Σιδηροδρόμου, καὶ δεύτερον ὅτι οὔτε ἡ Ἑταιρεία οὔτε ἄλλος τις ἐπιχειρηματίας δὲν ἀνέλαβον μέχρι τοῦδε τὴν ἴδρυσιν ἐν Καλαβρύτοις Ξενοδοχείου εὐπρε-

ποῦς, ἵνα προσελκύνονται ἐπισκέπται καὶ περιηγηταί. Τώρα δ' εἶναι ἠναγκασμένος ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν πόλιν τῶν Καλαβρύτων νὰ καταλύσῃ εἰς τι αὐτόθι οἴκημα σαθρόν, ὀυπαρόν, μὴ παρέχον τροφήν, καλούμενον δὲ Ξενοδοχεῖον, ἢ νὰ μεταβῇ εἰς τὰς Μονὰς «Ἁγία Λαύρα» καὶ «Μέγα Σπήλαιον» καὶ νὰ διανυκτερεύσῃ ἐντὸς αὐτῶν, διερχόμενος λευκὴν νύκτα, διότι ἡ ἀκαθαροσία ἀμιλλᾶται τῇ ὑπερπαραγωγῇ τῶν ἐντόμων τῶν ἐκμυζόντων τὸ αἷμα. Εἶναι ἀνεκδιήγητος ἡ ταλαιπωρία, εἰς ἣν υποβάλλεται ὁ θέλων νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τοὺς ξενῶνας τῶν δύο αὐτῶν μονῶν. Καὶ εἰς μὲν τὴν αἴθουσαν τοῦ ἡγουμενείου τῆς Μονῆς «Ἁγία Λαύρα» διήλθον τὴν νύκτα, κοιμηθεῖς χαμαὶ σχεδὸν ἐπὶ τῶν σανίδων, ὑπνον σπασμοδικόν, ἔχων παραπλεύρως ἐμοῦ τὸν πολύτιμον φίλον Πάτροκλον Χαραλάμπην, ὃν ἕως ἐδῶ εἶχον καὶ συνοδοιπόρον. Ἀλλὰ γινώσκων ἐκ περιγραφῆς τὴν ρυπαρότητα τοῦ ξενῶνος τῆς μονῆς τοῦ «Μεγάλου Σπη-

λαίου», ἤμην ἀποφασισμένους νὰ προτιμήσω νὰ κοιμηθῶ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ μᾶλλον ἢ ἐν τῶν ρυπαρῶν δωμάτων.

Ἐντὸς τῆς Μονῆς τῆς «Ἁγίας Λαύρας», ἐν ἣ κατὰ τὴν 25 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1821 ἀνυψώθη ἡ σημαία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, ὑπάρχει σκευοφυλακεῖον, οὗ ἐντὸς μεταξὺ πολλῶν ἄλλων πολυτίμων λειψάνων εὑρεθῆναι καὶ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, δῶρον τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης τῆς Β' αὐτοκρατορίας πασῶν τῶν Ρωσιῶν, ἀδαμαντακόλλητον καὶ φέρον ἀδάμστας 1102, ὡς λέγουσιν οἱ μοναχοί. Ἐνταῦθα φυλάσσεται καὶ τὸ Ἱερὸν Ἐθνικὸν Λάβαρον, ἐφ' οὗ ἐδόθη ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ὄρκος τῶν αὐτόθι συναθροισθέντων Ἑλλήνων τῆ 25 Μαρτίου 1821. Ἡ ἐκκλησία τῆς Μονῆς εἶναι καθιερωμένη εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. Οἱ ἐγκαταβιοῦντες δὲ ἐν τῇ Μονῇ μοναχοὶ καὶ ἱερομόναχοι εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν 48 μετὰ τῶν ὑπηρετῶν τῆς Μονῆς.

Τῶν μοναχῶν ἠσθευόντων ὡς ἐκ τῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐνήστευον καὶ γὰρ καὶ ἠκολούθουν τὰς θρησκευτικὰς διατάξεις πιστῶς. Τὴν νύκτα διήλθον ἐν τῇ Μονῇ τῆς «Ἁγίας Λαύρας» ἀπολαμβάνων τῆς ἡδείας καὶ ἀπερίττου ἀναστροφῆς τοῦ ἱερομονάχου Ἀθανασίου, ἀφηγουμένου μοι πολλὰ περιεργα τῶν τῆς Μονῆς ταύτης πράγματα. Τῇ ἐπιούσῃ, ἀποχωριζόμενος τοῦ καλοῦ κάγαθου φίλου Κυρίου Πατρόκλου Χαραλάμπη, ὅστις μετέβαινε εἰς τι χωρίον, ἵνα ἐκεῖ περαιοῖσθαι, ἐμίσθωσα ἵππον καὶ ἔχων ὡς ὄδηγόν δικαστικὸν κλητῆρα ἐφιππος μετέβαινον κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Προγευματίας εἰς τὸ Χάνι τοῦ Φωτῆλα, εὐρισκόμενον ἐντὸς συνηραφεύς δάσους καὶ φάραγγος ἑρατινῆς, περὶ τὴν τρίτην ὥραν μετὰ μεσημβρίας προσητένιζον ἀπωτέρω τὴν Μονὴν τοῦ «Μεγάλου Σπηλαίου», παράδοξον οἰκοδόμημα, ἐντὸς βράχων ὑψηλῶν ἐσφηνωμένον, φέρον ποικίλους χρωματισμούς, ποιικιλίαν ἀρχιτεκτονικῆς, ὕψος ἄπειρον καὶ ἔχουσαν τὴν μορφήν περιστρεφῶνος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐν τούτοις ἐγκαταβιοῦσιν οὐχὶ περι-

στεραὶ ἀλλὰ κόρακες, ὡς ἐκ τῶν περιβολῶν (τὸ ράσον).

Ἡ δεξιὸσις ἐν τῇ Μονῇ ὑπῆρξεν ἄγαν φιλόφρων, ὁ δὲ ἠγούμενος τῆς Μονῆς μοὶ παρέθηκε κυαθίσκον καφέ καὶ ροδοζάχαρον γλυκόν. Οἱ μοναχοὶ τοῦ «Μεγάλου Σπηλαίου» κατασκευάζουσι μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος ἀξιόλογον τὴν ροδοζάχαριν, τῶν ρόδων τοῦ μηνὸς Μαΐου ἀφθονωτάτων καλλιεργουμένων ἐντὸς τῶν πολυτιμῶν κήπων καὶ κηπαρίων τῆς μονῆς. Ἐνταῦθα τὸ ἔαρ, ὡς ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ τόπου, ἐπέρχεται ὄψιμον οὕτως, ὥστε ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ ζεῦγος σπίνων ἐνεόιτευσεν ἐπὶ τῶν κλώνων πρίνου ὑψηλοτάτου. Τὸ ὕψος εἰς ὃ κεῖται ἡ Μονὴ τοῦ «Μεγάλου Σπηλαίου» εἶναι 924 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐκτισμένης ἐπὶ τῶν προβούνων τῶν Ἀροανίων ὄρεων. Ἐν τῇ Μονῇ ἐγκαταβιοῦσιν 180 μοναχοί. ἱερομόναχοι, δόκιμοι, καὶ ὑπάρχει ἐντὸς τῆς Μονῆς Ἑλληνικὴ Σχολή. Ἡ ἐκκλησία τῆς Μονῆς εἶναι περικαλλῆς, ἔχουσα τέμπλον ἐκ ξύλου σαλιστοῦ καὶ ἐπίχρυσον. Περιλαμβάνει ἡ βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς τρισχιλίους τόμους καὶ πλεῖστα ἱερὰ κειμήλια. Εἰς δὲ τὴν οἶναποθήκην διατηροῦνται δύο τρισμέγιστοι κάδοι ἐπιμήκεις καὶ κυλινδροειδεῖς πρὸς διαφύλαξιν οἴνου, ὧν τὰ ὀνόματα τοῦ ἐνὸς μὲν Σταμάτης καὶ τοῦ ἑτέρου Ἀγγελῆς.

Ἡ ἐγγίζουσα νύξ ἔμελλε νὰ φωτισθῇ ὑπὸ τῆς σελήνης πλησιφαοῦς ἡ ἀτμόσφαιρα ἀπέπνεεν ἄρωμα καὶ αὔρα λεπτὴ ἔπνεε. Ἐπρότεινα τῷ παρακολουθούντι μοι ἱερομονάχῳ νὰ ἀναπαιθῶμεν ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ ἀνακλίντρου ξυλίνου. Εὐρὺς χεῖμαρρος ὑδατος κατακορημιζόμενον ἐγγὺς ἡμῶν ἀπέτελει ἤχον εὐάρεστον καὶ ὁ ἔλεος (κλαυποῦλι) ἐφώνει συχνὰ τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν θρηνώδη. Ἡ σελήνη ἐβράδυνε νὰ ἐπιφανῆ εἰς τὸ στερέωμα, ὡς ἐπιπροσθούτων ὑψηλῶν ὄρεων ὁ ἱερομόναχος ῥέγων παρεδίδετο εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως ἀμεριμνος καὶ εὐδαίμων θνητός, ἐγὼ δὲ ἠγρύπνησα ὅσον οὐδὲ γλαῦκες. Ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ τόπου, ὅπου ἀνεπαυόμην, ἐβλεπον ναῖσκον, ὅστις χρησιμεύει ὡς ὀστεοθήκη. Μακρὰ σειρὰ κρανίων καὶ ὀστέων ἐπ' ἀλλήλα τετοποθετημένων φαίνονται ὡς εἰ-

ρηνουόμενα τὴν ζωὴν. Τίς οἶδε τί ποτε ἔδρασαν, τί ποτὲ ἐπαθον τὰ σαρκία τῶν πατέρων ἐκείνων, ἅτινα περιεσάρκωσαν τὰ γυμνά ἤδη ὡδε κρανία καὶ τὰ ὀστέα! Τίς οἶδε! Ζωηρότατα ἡ μνήμη διατηρεῖ τὴν νύκτα τῆς 13 Ἰουνίου 1901 καὶ τὴν ἀπέναντι τοῦ «κρανίων τόπου» διανυκτέρευσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 1904 μοὶ ἐπετράπη ὑπὸ τῆς ὀλομελείας τοῦ Ἐφετείου Πατρῶν, τοῦ Προέδρου καλωμένου, ἵνα ἐπιληθῶ ἀνακρίσεως περὶ βεβαιώσεως πράξεως ἐγκληματικῆς ἀποδιδομένης τῷ Νικολάῳ Τσέλιῳ, Νομάρχῃ Ἐβρουταίας, ἣν πρᾶξιν εἶχεν ἐκτελέσει διατελῶν δῆμαρχος τοῦ Δήμου Ἀστακοῦ. Ἡ πρᾶξις, ἣτις τῷ ἀπεδίδετο, ἦν πλαστογραφία καὶ οἱ προτεινόμενοι εἰς ὑποστήριξιν αὐτῶν μάρτυρες ἦσαν κάτοικοι διαφόρων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Βονίτισης — Ξηρομέρου τοῦ Νομοῦ Ἀχαρνανίας.

Ἀναχωρήσας τῶν Πατρῶν, διὰ Μεσολογγίου μετέβην εἰς Αἰτωλικόν, προσλαβὼν ὡς σωματοφύλακας τρεῖς χωροφύλακας. Ἐφ' ἀμάξης μετέβην εἰς Νεοχώρι, ἔδραν τοῦ Δήμου Παραχελωτίτιδος, ἐπιβάς δὲ Πορθμείου διεπεραιώθην τὸν Ἀχελῶν καὶ ἀπεβιβάσθην εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἔνθα εὐρίσκειται τὸ χωρίον Κατοχή, ἔδρα τοῦ Δήμου Οἰνιαδῶν. Τὸ χωρίον εἶναι οἰκοδομημένον ἐπὶ τῶν πλευρῶν λόφου, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου φαίνονται τὰ ἐρείπια πύργου, ὅστις λέγεται τῆς Βασιλικῆς ὁ πύργος. Λέγεται ὅτι ἡ εὐνοουμένη τοῦ σατράπου τῆς Ἡπείρου Ἀλῆ-Πασᾶ, ἡ περικαλῆς Βασιλική, φηγοῦσα ἐξ Ἰωαννίων εὐθύς ὡς ἐθανατώθη ὁ ἔραστής, ἐκατόκει ἐντὸς τοῦ πύργου αὐτοῦ, συγκομίσασα μεθ' ἑαυτῆς πλοῦτον ὀλόκληρον. Δι' αὐτὴν ὑπάρχει δημοτικὸν ᾄσμα, οὗ ὁ ἐπιφάνης «Ντελμπεντέρισ αβασίλω, βάλε τὸ μπράτσο σου νὰ γύρω». Ἡ Βασιλική, ἄσματος γυνὴ, ἐτράπη εἰς τὴν οἰνοποσίαν καί, ἀφοῦ διεσπᾶθισεν ὀλοσχερῶς χρῆμα καὶ τίμαλφῃ, ἀπέθανεν ἀλκοολικῆ καταστάσει πρὸ δεκάδιων δύο ἔτων ἐντὸς ἵπποστασίου τοῦ Αἰτωλικῶ, ἐν ᾧ διητάτο. Ταῦτα ἤκουσα, ἐν Αἰτωλικῷ λεγόμενα, περὶ τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ.

Εἰς Κατοχὴν ἐφιλοξενήθη ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ αὐτόθι κατοικεῦντος δικηγόρου Κυρίου Θεοδώρου Λυμπέρη, νῦν ἐκλεγέντος Δημάρχου Οἰνιαδος. Ὁ Κύριος Θ. Λυμπέρης ἔσχε τὴν καλωσύνην νὰ μὲ ὀδηγήσῃ, εἰς τοὺς Οἰνιαδας (Τρίκαρδος), ἔνθα ἐπὶ λόφου σώζονται ἔτι φρούριον παλαιὸν κατὰ μέγα μέρος καταρρέον. Τὰ περιχώρα τῆς Κατοχῆς εἰσὶ νοσώδη, καθὸ γέμοντα τελεμάτων. Προετιθέμην νὰ ἀναχωρήσω αὐθημερὸν τῇ ἀφίξει εἰς Κατοχὴν, ἀλλὰ παρεκώλυθη ἕνεκα βροχῆς χειμαρρώδους, ἣτις διήρκεσεν ἐφ' ὀλόκληρον τὴν νύκτα τῆς 22-23 Ἀπριλίου. Τῇ πρωτῇ τῆς 23 αἰθριάσαντος τοῦ οὐρανοῦ ἐδυνήθη νὰ ἀπέλθω, ἐπιβαίνων ἵππου, ὃν ἐμίσθωσα μέχρι τοῦ χωρίου «Ποδολοβίτσα», οἰκοδομημένου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀχελῶν ποταμοῦ. Τὸ χωρίον τοῦτο τελεῖ πανήγυριν τῆ 23 Ἀπριλίου, ὥστε μετὰ κόπου καὶ πολλῶν φροντίδων ἐπετεύχθη ἡ μίσθωσις ἐνὸς ἵππου, ἵνα μὲ μεταφέρῃ εἰς Ἀστακὸν, ἐγὼ δὲ εἶχον ἀνάγκην καὶ δευτέρου χάριν τῶν σκευῶν, ἅτινα εἶχον μετ' ἐμοῦ. Τύχη ἀγαθὴ εἰς εὐγενῆς Ἀχαρνάν, ἐξ Ἀστακοῦ κατωγόμενος, μοὶ ἐμίσθωσε τὸν ἵππον του καὶ οὕτω ἐδυνήθη νὰ μεταβῶ εἰς Ἀστακόν.

Ὁ Ἀστακὸς ἀπέχει τῆς Ποδολοβίτισης ἕξ περίπου ὥρας, οἱ χωροφύλακες δὲν γνωρίζουσι τὴν ὁδὸν καὶ προθυμοποιεῖται ὁ ἐκμισθώσας τὸν ἵππον, ὁ Θεόδωρος Μπούρας, νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς ὀδηγός. Προμηθευθεὶς τροφίμα ἄρχομαι ὀδεύων πρὸς τὸν Ἀστακὸν δι' ἀτραπῶν ποῦ μὲν ὀμαλῶν ποῦ δὲ ἀνωμάλων, ἀλλὰ πάντοτε τερπνῶν διότι περιστοιχίζονται ὑπὸ δένδρων εὐσκίων, ἀγνων, φηγῶν, πελεῶν. Μετ' οὐ πολὺ ἀφικνούμεθα εἰς κεφαλόβρυσον (πηγὴ ὕδατος) καὶ διανύσαντες ἤδη τὸ ἡμισυ τῆς διανυτέας ὁδοῦ, καὶ καταλιζόμεθα παρὰ τὴν πηγὴν καὶ ἐσθίωμεν κρέας ἀμνοῦ ὀπτοῦ, ᾧ καὶ καρπούς. Ὁ Μπούρας μοὶ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν εἰς τὸν μετ' ὀλίγον ἀκουσθέντα βρυχηθμὸν τοῦ θερῶ. Καὶ τῷ ὄντι ἤκουον μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων δευτερολέπτων ἤχον προσομοιάζοντα βρυχηθμῷ καὶ ὡς ἀπὸ βάθους ἀνερχόμενον. Ὁ βρυχηθμὸς οὗτος ἠκούετο ἀνά πέτε λεπτά πρῶτα τῆς ὥρας πάντοτε ὁμοίως. Τοῦ λαοῦ ἡ

γνώμη ἢ ἀκλόνητος εἶναι ὅτι τὸ θηρίον βρυχᾶται· ἡ δὲ ἐξήγησις τῆς φωνῆς ταύτης εἶναι ὅτι εἰς πηγὰς τινὰς συμβαίνουσι μεταβολαὶ σχέσιν ἔχουσαι πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ καιροῦ, καὶ τότε προξενούσι κρότον καὶ θόρυβον, διότι, ἐξερχομένου τοῦ ὕδατος εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, ἀπολύεται ὁ ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχόμενος ἀήρ. Τὸ θερμὸ διαρκῶς καὶ κατὰ διαλείμματα ἐφώναζεν, ἡμεῖς δὲ ἰπεύσαντες ἐτράπημεν τὴν πρὸς τὸν Ἄστακὸν ἄγουσαν. Ἡ ἄτραπὸς ἔβαινεν ἐπὶ κλιτύων ὄρεων, ἐπὶ ὄροπεδίων καὶ τέλος ἐφθάνεν εἰς τὸ χεῖλος φάραγος ἱκανῶς βαθείας, ἣς εἰς τὸ βάθος ἔδει νὰ βαδίσωμεν. Τὸ σκοτὸς τῆς νυκτὸς βαθύτατον ἐπλήθην, ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἰπεύσεως καθίστατο ἐπικίνδυνος καὶ οὕτω ἀφιπεύσαντες κατηρχόμεθα μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ δέους τὴν κατωφέρειαν τῆς φάραγος. Εἰς τὸ στερέωμα διεκρίνοντο μαρμαίροντες οἱ ἀστέρες, ἐνῶ πέριξ ἡμῶν περιίπταντο πανταχόθεν πολυπληθεῖς πυγολαμπίδες, αἵτινες ἀπέβαινον τὰ μάλιστα εὐεργετικαίτερουσιν. Περὶ ὥραν δὲ 8ην τῆς νυκτὸς τῆς 23 Ἀπριλίου εἰσερχόμεθα εἰς τὴν κωμόπολιν Ἄστακός, εἰς ἣν ὁ μπάραμπ' Ἀναγνώστης Καρασεβδάς, ὁ ἀφεντάνθρωπος, εἰς τῶν προκοίτων τῆς κωμοπόλεως, ὅστις ἐστὶ κύριος τῆς ὠραιότηρας τῶν αὐτόθι οἰκιῶν, μὲ φιλοξενεῖ εὐγενέστατα ἐν τῷ οἴκῳ. Φύσει εὐγενῆς ὁ Καρασεβδάς εἶναι καὶ ἐκτάκτως φιλόφρων καὶ εὐχάριστος εἰς τὴν συναναστροφὴν. Διηγῆται μεθ' ἀπλοῦς χάριτος πολλὰ τῶν τοῦ βίου συμβάντων, ὧν τὸ τραγικώτατον ὅτι περιπεσὼν ποτε εἰς τὰς χεῖρας ληστῶν, οἵτινες εἰσέβαλον ἐν τῷ οἴκῳ του διὰ τῆς στέγης, ἣν διετρύπησαν, καὶ ἀπαγόμενος κατῶρθωσε διὰ διαφόρων τεχνασμάτων νὰ ἀπελευθερωθῆ διὰ τῆς ἐκτάκτου ὠκυποδίας του. Ὁ Α. Καρασεβδάς εἶναι ἀρχηγὸς οἰκογενείας ἀγαστῆς, εἰς δὲ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ Παντελῆς Α. Καρασεβδάς, εἶναι δοκιμώτατος σκοπευτής. Ἡ εἰς Ἄστακὸν διαμονὴ διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς ἀπεπεράτωσα τὴν ἐξέτασιν τῶν αὐτόσε κατοικούντων μαρτύρων.

Εἰς χωρίον Βασιλόπουλον, ἀπέχον πέντε σταδίουστοῦ Ἄστακοῦ, ἐπὶ κλιτύος ὄρους μετέβην καὶ ἐνήργησα ἐξέτασιν μαρτύρων,

ξενιζόμενος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ σεβασμίου πρεσβύτου καὶ ἐφημερίου τοῦ χωρίου Ἀλεξίου Λαγοῦ. Ὁ λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου παρέσχε μοι πᾶσαν περιποίησιν εἰς τόπον ὅπου οὐδὲν ἕτερον κατάλυμα εὐρίσκεται πρὸς διαμονήν. Τὸ χωρίδιον Βασιλόπουλον ἔχει πηγὴν ὕδατος, πρᾶγμα σπανιώτανον διὰ τὴν ἐπαρχίαν Ξηρομέρου, εἰς ἣν ἀναγκάζονται νὰ ἀγορεύτῳσι μετὰ δυσχερείας φρέατα καὶ νὰ κατασκευάζωσιν ἐν τοῖς οἴκοις ὕδαταποθήκας, ἐν αἷς ἀποταμιεύουσι τὸ ὄμβριον ὕδωρ. Ἀναχωρήσας τοῦ χωρίου Βασιλόπουλον μετέβην κατόπιν εἰς τὰ χωρία Χρυσοβίτσα, Πρόδρομος, Μαχαιρᾶς, Μπαμπίνι, Μαχαλάς, Παπαδάτου. Ἐκτὸς τοῦ χωρίου Χρυσοβίτσης καὶ Πρόδρομος, ἅπαντα τὰ λοιπὰ μνημονεύμενα χωρία συγκοινωνοῦσι δι' ὁδοῦ ἀμαξητῆς. Ἡ ὁδὸς αὕτη χαραχθεῖσα ἀπὸ πολλῶν δεκάδων ἐτῶν, τροφοδοτεῖ ὀλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν Ξηρομέρου καὶ καθίσταται εὐλόγως εὐεργετικὴ τοῖς τε ἐμπορευομένοις ὡς καὶ τοῖς συγκοινωνοῦσι δι' ἄλλας αἰτίας. Ὁ εὐφυνέστατος ἐκεῖνος Ἀκαρνάν, ὁ Τατσέλος Μαυρομμάτης, ἐνήργησε καὶ κατῆρθωσε, διὰ πολλῶν κόπων, νὰ χαραχθῆ ἡ ὁδός. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Τατσέλου Μαυρομμάτη μακαρίζουσι. Ἡ οἰκογένεια Τατσέλου Μαυρομμάτη, ὅστις ἀπεβίωσεν ἄγαμος, τερματίζει τὴν γνησίαν ὀνομαστικὴν οἰκογένειαν Μαυρομμάτη. Ὁσον ἐγὼ ἐδυνήθην νὰ πληροφορηθῶ, οὐδεὶς ἕτερος τῶν μέχρι σήμερον πολιτευτῶν Βογιτσης καὶ Ξηρομέρου, δὲν ἔπραξε τι ὠφέλιμον τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ, ὅστις περιλαμβάνει κατοίκους εὐφυνεῖς, ἐργατικούς καὶ παράγει πολλὰ προϊόντα, πληρώων ἱκανοὺς φόρους τῷ Δημοσίῳ. Ἄς ὁμολογηθῆ, ὁ τόπος αὐτὸς μένει ἡμελημένος καὶ τὸ ἔγκλημα ὀσημέραι πολλαπλασιάζεται παρὰ λαῶ εὐπλάστῳ καὶ ὑπερηφάνῳ.

[Ἐπεταὶ συνέχεια καὶ τέλος]

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΜΕΤΑ ἩΜΗΝΙΑΙΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Γ. Κ. ΠΩΠ

ΤΙΜΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΜΩΝ

Διὰ τὰς ἈΘΗΝΑΣ, καὶ τὸ ἩΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ετησίαι.....	Φρ. χρ.	40	Ετησίαι.....	Δρ.	30
Ἑξάμηνος..	»	20	Ἑξάμηνος.....	»	16
Τριμήνος...	»	10	Τριμήνος.....	»	9

ΕΚΑΣΤΟΝ ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΟΝ ΧΩΡΙΣΤΑ ΤΙΜΑΤΑΙ :

ΕΝ ΤΩ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩ ΔΡ. 2 ΕΝ ΤΩ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩ ΦΡ. 2

Ἐλεύθερον ταχυδρομικῶν τελεῶν.